

TOADS

REVISTĂ DE CULTURĂ, SERIE NOUĂ

FEBRUARIE 2001, Nr. 2 (367), anul VI (XXXVI) • 16 pagini — 5000lei

PORTULAN

AFIRMARE ȘI PROGRES

Fiind ultimul articol din această serie dedicată nu istoriei Dobrogei ci locului pe care ea îl are în conștiința colectivă a poporului român, îmi voi permite să emit câteva ipoteze privind trecutul, prezentul și, mai ales, viitorul acestei provincii românești.

Dobrogea a constituit, după cum spuneam, ținta dezvoltării istorice a formațiunilor statale românești și argumentul decisiv al garanțiilor europene privind existența statului modern român. Ne place sau nu ne place, România modernă s-a putut constitui pentru că a fost soluția europeană a conflictului de interese în Chestiunea Dunării și a Strămtorilor. Omul providențial pentru România a fost Napoleon al III-lea, Împăratul Franței, iar momentul astral pentru români a fost Războiul Crimeii. Tot ce ni s-a întâmplat până la Marea Unire, până la făurirea statului național unitar, nu a fost decât o consecință a deciziilor lui Napoleon al III-lea și a faptelor din războiul crimeean. Pasul hotărât pe care îl face România, după primul război mondial, către Europa are în susținere oportunitățile de putere economică zonală și rolul său în strategia echilibrului de forțe european, calități pe care Regatul României și le adjudecase pe drept și merit.

Dobrogea a reprezentat un atu formidabil în susținerea pozitiei românești, nu fără motiv. Pacea de la Buftea prevedea pierderea acestei provincii de către România, doar finalul fericit al războiului a scutit țara de o reîntoarcere la Evul Mediu Timpuriu, iar faptul că singura politică coerentă de dezvoltare economică practică de guvernele României în acea perioadă s-a aplicat numai în Dobrogea spune destul de multe. Dezvoltarea portului Constanta, a flotei, a comunicațiilor feroviare ori pe șosea în Dobrogea a fost rezultatul unei decizii strategice care privea și privește România milenului III. Perioada de după cel de-al doilea război, cu toate nenorocirile sale, a păstrat Dobrogea în prioritățile strategice ale statului român, chiar umbrite de abominabile măsuri politice cum au fost lagărele de muncă forțată ori „victoria” colectivizării totale înainte de termen. Constanta a însemnat renasterea flotei militare române, a însemnat înscrierea românilor printre națiunile maritime ale lumii, a însemnat înscrierea țării într-un circuit comercial de navigație pe fluviile interioare ale Europei și a mai însemnat construcția celui de-al doilea bazin portuar din Europa ca mărime. Dobrogea adăposteste prima centrală nucleară modernă, îndeplinind standarde internaționale de securitate nu doar din România, ci din toată fosta zonă de influență rusească, Dobrogea înseamnă locul în care se găsește cea mai mare rezervă naturală din Europa, Delta Dunării. Practic, Dobrogea oferă în multe situații posibilitatea de a *întemeia*. Energia și vitalitatea unei națiuni este dovedită doar prin capacitatea de a întemeia și de a stabili reguli. Dezvoltarea și respectarea regulilor tin de o altă dimensiune, aceea a instinctului de conservare. Dobrogea a fost și este singura zonă din ținuturile românești în care s-a făcut proba *întemeierii*. Dacă, prin absurd, am fi nevoiți să facem o scară a importanței provinciilor pentru existența statului român, fără îndoială Dobrogea s-ar afla pe locul întâi. Viitorul rezervă acestei provincii surprize pozitive, în primul rând prin includerea Constantei într-unul din traseele petrolului asiatic, în drumul său către Europa. Un sistem de ferry-boat-uri care să lege Europa de Turcia asiatică va însemna, el singur, un influx de bani și putere, nu doar economică. Conservarea și punerea cu adevărat în valoare a rezervatelor naturale Delta Dunării înseamnă ocuparea unui loc strategic în planurile de supraviețuire ecologică ale Europei. Ceea ce oferă Dobrogea României este o provocare la afirmare și progres. Răspunsul dat în prima sută de ani a fost bun și pe măsură. În cea de-a doua sută de ani timpul trece mai repede, deci și răspunsul trebuie să fie mai apăsător și mai iute.

EUGEN URICARU

• Adrian Pal — „O vioară în noapte”

ÎN CELELALTE PAGINI:

- DIMITRIE STELARU
- VARTAN ARACHELIAN
- MIHAI-IONESCU LUPEANU
- MARIUS TUPAN
- ION ROȘIORU
- IRINA PETRAS
- GHEORGHE CRĂCIUN
- AUGUSTIN FRĂȚILĂ
- DUMITRU UNGUREANU
- MARIAN DOPCEA
- DAN PERȘA
- VICTOR STEROM
- GRIGORE ȘOITU
- NICOLAE MOTOC
- LENA LAZĂR
- ȘTEFAN CUCU
- LEO BUTNARU
- OVIDIU DUNĂREANU
- NICOLAE HAVRILIUC
- FL. CRUCERU
- OLIMPIU VLADIMIROV
- GABRIELA RIEGLER
- STOICA LASCU
- SORIN ROȘCA
- GELU CULICEA
- LIVIU BRUCKNER

GHEORGHE STOICA:

„Vom face tot posibilul să revigorăm viața cultural-artistică a Constanței”

Părinte protopop, sunteți președintele Comisiei de cultură, învățământ și culte a Consiliului Local Municipal. Cum evaluați actul de cultură local? Cum vă gândiți să sprijiniți activitatea instituțiilor cultural-artistice din subordine? Care sunt prioritățile programului Comisiei pe care o conduceți?

• Consilierii municipali constănțeni, când m-au ales în fruntea acestei Comisii, au înțeles că eu sunt printre cei apropiați de fenomenul cultural datorită faptului că sunt un om al bisericii. Venind din acest domeniu, în care prioritară este legătura cu oamenii și nu producția de bunuri materiale, știu foarte bine ce înseamnă să trăiești undeva la margine, să fii printre ultimii cărora comunitatea le acordă subvenții pentru a exista și crea în folosul nației. La noi, astăzi, a dispărut ideea de a scoate în față tradiția, nația, frumosul autentic, trăirile creștine. Totul se reduce la bani, la ceea ce se produce și se vinde repede. Teatrul, muzeul, galeria de pictură, școala, revista de cultură, biserica au rămas la periferia preocupărilor. Nu ne interesează decât să facem cu sălbăcie magazine peste magazine și cârciumi. De aici provine confuzia și neînțelegerea asupra acestei laturi a vieții umane, care este cultura. Menirea și eficiența ei sunt cu totul altele decât acelea de a produce ceva care să se vândă de urgentă în magazine.

OVIDIU DUNĂREANU

continuare în pag. 11

DREPTUL LA INFORMARE ȘI LIMITELE DREPTULUI DE AUTOR

Societatea informației, informatică sau informațională reprezintă, fără îndoială, o provocare, dar ea nu se va concretiza atât timp cât nu vor fi echilibrate cu grijă interesele economice și cele publice. Dreptul la informare nu trebuie să rămână la discreția celor care, animați de motive strict economice, nu caută decât să obțină profituri cât mai mari de pe urma acestor noi posibilități, fără să-i preocupe în vreun fel sau altul interesul colectiv. În același timp, nu trebuie ignorat nici „dreptul de autor” care este (ca și dreptul la educație, la informare), unul dintre „drepturile omului”, recunoscute ca atare.

Bibliotecarii se tem că, prin recunoașterea a tot mai multe prerogative autorilor, se restrânge accesul la informație, aceasta devenind accesibilă doar celor care pot să plătească. Cei care nu au mijloacele necesare vor fi de fapt excluși, iar bibliotecarii se vor afla în imposibilitatea de a asigura, în mod echitabil, accesul la sursele indispensabile educației, creației și progresului științei.

Prin organizații precum FIAB, bibliotecarii pot și trebuie să ia atitudine față de legiuitorii, în vederea asigurării accesului egal la informația electronică și la cea tipărită, pentru evitarea prăpastiei între *infobogați* și *infosăraci* sau cel puțin a reducerii ei.

Am avut prilejul să parcurg un material elaborat de directorul Direcției de Informații (juridice și parlamentare) a Asociației Bibliotecilor din Regatul Unit al Marii Britanii, fost consilier al Federației Internaționale a Asociațiilor de Bibliotecari și a Bibliotecilor (FIAB), d-na Sandy Norman. Domnia sa apreciază că, judecând după textele adoptate în materie de drept de autor, puțini dintre legiuitorii au o idee exactă despre ceea ce fac bibliotecarii, despre ceea ce implică concret, în practica de zi cu zi, respectarea dreptului de autor în acest domeniu.

Bibliotecarii sunt membri responsabili ai societății, nu sunt niște pirati. De asemenea, ei respectă dreptul de autor și îl iau în serios, dat fiind că o mare parte din documentele pe care le administrează sunt protejate prin acesta. Ei trebuie să se familiarizeze cu legile pertinente și să fie, în mod rezonabil, precauți pentru a evita prejudicierea acestui drept, fie și din neatenție sau neglijență.

Ei atrag atenția publicului asupra reglementărilor în vigoare și îl ajută să nu le încalce. Nu este o sarcină ușoară pentru bibliotecari deoarece, adesea, cititorii îi acuză de obstrucție, iar titularii de drepturi le reproșează că încurajează chiar aceste abuzuri.

Concluzia d-nei Norman este că sistemul se va distruge, cu consecințe ireparabile asupra colectivității, a întregii societăți, dacă guvernantii nu constientizează acest rol vital, acordând bibliotecilor o susținere juridică.

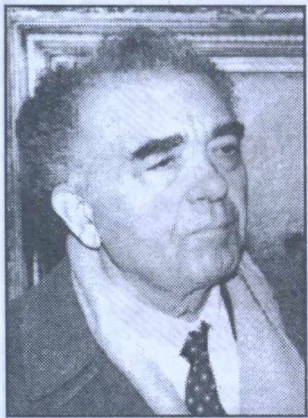
Unul dintre scopurile esențiale ale dreptului de autor este acela de a încuraja creația și dezvoltarea cunoașterii, de care, în schimb, profită societatea. Posibilitatea procurării, sub orice formă s-ar prezenta, de informații larg accesibile care să poată fi comunicate liber, tine de interesul public, iar garantarea acestuia duce la o societate mai bine informată și mai instruită care, la rândul ei, va suscita creația altor opere intelectuale.

Existența unei excepții care permite realizarea de copii în scopul cercetării vine nu să slăbească, ci să întărească argumentul economic, conform căruia dreptul de autor încurajează autorii potențiali să creeze opere noi. Dacă *autorii de fapt* au nevoie să fie

RODICA PÂRVU

director general ORDA

continuare în pag. 2

PRIN RETROVIZOR

VARTAN ARACHELIAN

„Femeia te ridică, femeia te coboară”

După câștigarea războiului, pierzând alegerile generale, Winston Churchill s-a consolatat descoperind un adevăr: democrațiile moderne consumă foarte multe personalități. Mutând ce e de mutat, putem afirma că, totuși, democrația românească e econoamă cu măcinarea personalităților, din moment ce alegerile prezidențiale s-au jucat, mai ales, între Constantinescu și Iliescu. Și, totuși, în acest început de an se observă că vremea schimbărilor a sosit și în democrația dâmboviteană. PDSR, PNTCD, PNL și-au schimbat președinții și, în plus, nici Petre Roman sau Theodor Melescanu nu se simt prea bine în fotoliile lor prezidențiale. Creșterea și descreșterea celor doi nu e un studiu de caz pentru o facultate de științe politice, ci, mai degrabă, pentru un curs de psihiatrie, știindu-se dependența domniilor lor de doamnele lor. Despre dl. Melescanu, care-și schimbă orientarea doctrinară după algoritmul primum inveniendi lenjeriei intime, vom mai avea ocazia să vorbim; numărătoarea inversă a înlocuirii sale se pare că s-a decalat, să adăstăm aici doar asupra faptului încredințat nouă de regizorul apropierei, ca și al despărțirii d-lui Melescanu de dl. Iliescu. Când a fost cu instalarea noului partid în primul său sediu, primul birou care a trebuit să fie nominalizat n-a fost al președintelui APR, ci al soției acestuia. C-asa-i în SRL-urile politice! De familie, mai ales! Chiar de n-ar fi fost cazul Melescanu, vorba fostului nostru profesor de istorie literară, jurnalistică și de supraviețuire, George Călinescu: „Femeia te ridică, femeia te coboară!”, cântată pe o scară cu dublu sens, la un curs special dedicat lui Eminescu, se poate pune ca un epitaf la cariera politică a d-lui Roman. Politician cu un „pedigree” încărcat și, poate, din această cauză în permanentă criză de identitate, Petre Roman e într-o ireversibilă cădere pe tobogan. Scos din palăria cuplului revoluționar Iliescu-Brucan, cariera politică a d-lui Roman a cunoscut un parcurs zgomotos cu maxim de popularitate în noiembrie '96. Avea de ales, în cadrul trocului cu fostul președinte Constantinescu, și a ales greșit președinția Senatului, în dauna executivului, estompându-se în ritualuri de protocol, dar afirmându-se, prin interpusi, ca gestionarul torpilării guvernelor Ciorbea, Vasile și Isărescu. După ce se lepădase de tutorele său politic, I. Iliescu, nu i-a trebuit o osteneală prea mare pentru a otrăvi apa din care se adăpa coaliția guvernamentală; după ruptura de FSN, întotdeauna împotriva lui Iliescu, prestația partidului său la guvernare l-a ajutat pe acesta să revină pe creasta valului. Acum culege ce a semănat, cei-a făcut el lui Iliescu îi fac acum locotenenții pe care i-a urcat el în șa. Desi e impură, politica are, totuși, un prag minim de moralitate! N-aș spune că i-lipsește această minimă morală, precaritatea sa e doar de natură identitară, ca și a lui Vosganian de exemplu, care, în treacăt fie spus, s-a jurat că e sută la sută armean și mie la sută român! Fiu al unei familii etnice și religioase mixte, dl. Roman a exagerat cu ardelenismul său neaș și cu un ortodoxism la care s-a convertit tardiv, trecând prin catolicism. Să mai adăugăm că aderenta sa de stânga nu e o opțiune naturală, ci, mai degrabă, un exces de devoțiune filială. În sfârșit, cum viața sa familială e de domeniu public, să mai adăugăm că femeile au jucat un rol exagerat. Mama sa, Hortensia Roman, o sefă a Radioului, de o autoritate excesivă, a fost înlocuită apoi de femei mai mature decât el, inducându-i iluzia că poate orice vrea. Nu numai suma viciilor și a virtuților e zero, dar, se pare, că și cea a fidelităților și trădărilor. Cine e de vină? Poate nu vom ști niciodată responsabilitatea d-nei Roman în căderea soțului ei; meritele escaladării puterii ne sunt însă cunoscute, dar dacă ea a influențat decăderea bărbatului, vina e a lui; mai întotdeauna succesele le împărțim cu alții, înfrângerile le punem pe seama sortii. Excesiva sa autoritate în partid, fapt ușor de remarcat chiar și la o simplă vizită la cartierul general al PD, dovedește că natura sa intimă, a bărbatului politic, e alta, că avem mai degrabă de-a face cu un deficit de virilitate. După o lungă și chinuitoare sedință a Consiliului de Coordonare Națională, rămas singur în fata destinului, s-a resemnat. Poate că atunci și-a adus aminte de o poveste din epoca spaniolă a tatălui său, comandantul Walter: „Mai important este cum ieși din istorie, decât cum intri în ea”. Cum până în mai, când se va lua hotărârea finală, mai e ceva vreme, nu știm dacă și d-na Mioara Roman va împărtași înțelepciunea socrului ei, vechiul luptător republican din Spania, înaintat în grad de regele Mihai al României.

urmare din pag. 1

protejați pentru a se putea dezvolta numerizarea și difuzarea operelor lor, *creatorii potențiali* au și ei nevoie să fie încurajați să cerceteze pentru crearea unei opere. Punând obstacole în calea accesului la informație, costul producerii unei opere noi va fi mai ridicat, ceea ce poate să descurajeze creația. Oamenii de știință și cercetătorii universitari îndeosebi pot să accedă ușor la date, la preturi *abordabile*. Dacă obținerea datelor devine prea costisitoare, cercetarea științifică va fi imediat afectată. Informația, susceptibilă a fi copiată și utilizată, vine în mare parte din lumea universitară și științifică; or, aceasta este finanțată din fonduri publice. Prin urmare, publicul trebuie să poată profita de această creație. De altfel, anumiți membri ai societății — studenți, cercetători și persoane ce desfășoară activități de utilitate socială — nu ar trebui să plătească pentru copierea și utilizarea informațiilor, fie că dispun sau nu de mijloacele necesare. Toate legislațiile naționale ar trebui să prevadă gratuitatea copiei pentru utilizare privată sau în scop de educație (învățământ) și de cercetare.

Legea specială care reglementează, în România, de peste patru ani, regimul dreptului de autor și al drepturilor conexe este Legea nr. 8 / 1996. Desi foarte generoasă, oferind un nivel ridicat de protecție dreptului de autor și drepturilor conexe, recunoscând multiple drepturi, legea nu a neglijat nici celălalt drept, un drept colectiv de această dată, accesul liber la informație.

În cadrul acestei legi specifice își află locul o reglementare specială care denotă preocuparea legiuitorului de a rezolva locul comun, zona de „conflict”, să zicem, între cele două drepturi care nu trebuie să se excludă reciproc, ci trebuie să coexiste într-un mod optim.

Iată, deci, în ce constă această soluție conturată în textul articolului 18 din Legea nr. 8 / 1996: „Art. 18. — (1) *Împrumutul public* constă în punerea la dispoziția unei persoane, cu titlu gratuit, pentru utilizare, a originalului sau a copiei unei opere pentru o perioadă de timp determinată, prin intermediul unei instituții care permite accesul publicului în acest scop. *Împrumutul public nu necesită autorizarea prealabilă a autorului.*”

Prevederea de la alin. (2) al aceluiași articol ar putea să ne sperie: „*Împrumutul public dă dreptul titularului dreptului de autor la o remunerație echitabilă.*”

Aceasta înseamnă că, deși nu avem de-a face cu un drept exclusiv, deci nu avem nevoie de autorizatia autorului sau a titularului de drept pentru împrumutul public, totuși trebuie să plătim așa numita *remunerație echitabilă*. O avalansă de întrebări ne tulbură: De unde bani? Cum plătim? Cui plătim? Cum rămâne cu „accesul liber la informație”? etc.

Citim însă alin. (3) al Art. 18 și râsuflăm usurați: „Dispozițiile alin. (2) nu se aplică la: a) originalele sau copiile unor opere scrise, din biblioteci publice.” (Mai există și alte excepții care nu privesc tema discuției noastre.)

Ne simțim și mai asigurați dacă circumscriem situației și prevederile alin. (4) al Art. 18: „(4) Dispozițiile alin. (2) nu se aplică în cazul împrumutului public realizat în *scop educativ ori cultural*, prin instituții recunoscute potrivit legii sau organizate în acest scop de către autorități publice.”

Revenind la interferența dintre dreptul individual, exclusiv al autorului sau al titularului de drept asupra utilizării operei protejate și dreptul de a accede liber la informație, trebuie avute în vedere și prevederile cu privire la limitele exercitării dreptului de autor de la Art. 33, alin. (1), lit. d și anume: „Art.

DREPTUL LA INFORMARE ȘI LIMITELE DREPTULUI DE AUTOR

33 — (1) Sunt permise, fără consimțământul autorului și fără plata vreunei remunerații, următoarele utilizări ale unei opere aduse anterior la cunoștință publică, cu condiția ca acestea să fie *conforme bunelor uzanțe, să nu contravină exploataării normale a operei și să nu îl prejudicieze pe autor sau pe titularii drepturilor de exploatare*, (asa-zisul test în trei trepte sau „three steps test”); d) reproducerea *pentru informare și cercetare de scurte extrase* din opere, *în cadrul bibliotecilor, muzeelor, filmotecilor, fonotecilor, arhivelor instituțiilor publice culturale sau științifice, care funcționează fără scop lucrativ...*”.

Prin urmare, există cadrul legal pentru reproducerea liberă de scurte extrase dintr-o operă protejată, însă numai în cazul îndeplinirii în mod cumulativ a tuturor condițiilor specificate în textul care limitează exercitarea dreptului de autor și, în plus, cu îndeplinirea condițiilor impuse cu testul în trei trepte.

Permiteti-mi să mă întorc acum la revoluția digitală de care pomeneam la începutul prezentării.

Există deja tehnici noi care permit creșterea calității serviciilor oferite de biblioteci, dar adesea cadrul legislativ național nu permite celor interesați să beneficieze pe deplin de acestea. Așa cum am mai afirmat, bibliotecarii și profesioniștii informației au ca vocație asigurarea accesului general la opere. Una dintre legile nescrise ale bibliotecarilor (mai noi, desigur, tinând de epoca modernă) este aceea de „a economisi timpul cititorului”. De aici rezultă și frustrarea bibliotecarilor și a clienților lor, cititorii, atunci când acest acces este îngreunat. Numeroși bibliotecari ar dori să poată numeriza (transpune în mediul numeric, digital) o parte din colecțiile lor, pentru ca un număr cât mai mare de cititori să poată accede la ele. Această soluție, după cum stim cu toții, oferă printre altele și avantajul că permite păstrarea (prezervarea) informației într-un mod sigur, evitându-se riscurile inerente, atunci când aceasta se află pe suport hârtie (pagini smulse, sifonate, furate, deslipite etc.). Fiind cazul documentelor care nu există încă sub formă digitală, se poate sustine că acestea nu fac concurență exploataării normale a operei, iar pentru mai multă siguranță accesul și utilizarea ar putea fi rezervate doar cititorilor înscrși la bibliotecă. Totuși, în lipsa unei licențe legale, a obține autorizația dorită necesită timp și se dovedește adesea a fi imposibil: numeroși editori întârzie să răspundă la cereri, dacă răspund; alții sunt greu de găsit; alții pretind drepturi prohibitive sau / și impun condiții de licență foarte dure; iar alții chiar refuză cererea.

Speranța bibliotecarilor de a putea utiliza tehnologiile noi pentru ameliorarea serviciilor lor se lovește de teama titularilor de drepturi, de a-și vedea uzurpate drepturile de proprietate intelectuală, mai ales de utilizatori fără scrupule, îndeosebi din țările în care o protecție juridică insuficientă ar favoriza practicarea pirateriei. Aceste temeri sunt de înțeles, chiar dacă nu sunt întotdeauna fondate.

Titularii de drepturi, tinând seama că tehnicile numerice le pot permite să repereze fiecare acces

electronic al utilizatorilor, deci fiecare utilizare, ar dori ca aceste utilizări controlabile să fie supuse autorizării și deci plății. Argumentul poate fi chiar periculos, în măsura în care, înarmati cu o asemenea poziție de forță pe piață, ei își vor putea permite să fixeze preturi monopoliste și să impună condiții opresive utilizatorilor, inclusiv bibliotecilor, universităților, centrelor de cercetare, fără să țină seama de consecințele sociale pe care le-ar antrena obligatia acestor organisme de a plăti fiecare acces. Este desigur o viziune unilaterală asupra lucrurilor. Ei uită sau ignoră celălalt versant al dreptului de autor, interesul societății în ansamblu.

Din fericire, grație campaniei eficace a asociațiilor de biblioteci cu prilejul negocierilor noului Tratat OMPI privind dreptul de autor (WCT) — Geneva 1996, s-a reușit ajungerea la un compromis, prin care propunerile cele mai controversate au fost fie abandonate, fie modificate.

Totuși, noul *drept de comunicare către public* constituie o amenințare pentru serviciile bibliotecilor.

Este preocupant, de exemplu, faptul că și consultarea sau vizualizarea documentelor pe ordinator par să țină de acest drept.

Punctul de vedere al bibliotecarilor este acela că nu ar trebui o autorizație pentru a consulta sau viziona pe ecran, cu atât mai puțin pentru a parcurge cu ochii „rafturile” unei biblioteci, până când privirea se oprește asupra unei opere, și nici pentru a examina documentul respectiv pentru a decide dacă el convine sau nu scopului urmărit.

Se acceptă ca utilizatorii să răsfășiască operele tipărite și să le „vizualizeze”; deci nu ar trebui să existe nici o diferență când opera parcursă este sub formă electronică.

A supune autorizatiei aceste activități ar însemna ca publicul cititor să se afle la discreția titularilor de drepturi, care le-ar putea impune orice tarif. Cu alte cuvinte, ar trebui ca utilizatorii să plătească pentru a citi, ceea ce este complet inacceptabil!

Există și alte amenințări care preocupă pe cei implicați în activitățile de bibliotecă, în măsura în care aceste amenințări fac să se incline balanța din ce în ce mai mult în favoarea titularilor de drepturi, cum ar fi precedentele instaurate prin Directivele CEE cu privire la:

— durată protecției operelor — care prin prelungirea de la 50 la 70 de ani după moartea autorului, oferă posibilitatea unei exploatare mai îndelungate a acestora și întârzierea intrării lor în *domeniul public*; — *împrumutul public* — una dintre principalele atribuții ale unui serviciu de bibliotecă, a devenit un drept exclusiv al autorului, supus autorizării;

— *bazele de date* — care beneficiază de o nouă formă de protecție „dreptul sui generis” al fabricantului de baze de date ne-originale;

— o *ultimă amenințare* — constând într-un proiect de directivă al CE care, având în vedere anumite dispoziții ale Tratatelor OMPI, propune creșterea protecției dreptului de autor ignorând celelalte drepturi și vizând să reducă considerabil excepțiile pe care le pot recunoaște statele membre.

Cu toate acestea, tin să reamintesc contribuția Comunității Europene, care a reușit să impună în preambulul Tratatului OMPI privind dreptul de autor, menționarea propunerii sale: „necesitatea de a menține un echilibru între dreptul de autor și interesul public general, mai ales în materie de învățământ, de cercetare și de acces la informație”. Numeroase guverne pregătesc deja cadrul legislativ nou pentru tehnicile numerice (inclusiv România, care a semnat Tratatul OMPI privind dreptul de autor — WCT) — Geneva 1996, ratificat recent de Parlament și aflat la promulgare), și este deci important ca bibliotecarii și utilizatorii să-și facă auzit punctul de vedere.

FRAGMENT ȘI SISTEM

Fiecare zi din viața unui cetățean român de rând, de oriunde ar fi el, reprezintă o nouă bătălie cu sistemul.

Nicăieri, în Europa, nu am văzut sau nu am auzit despre „filosofia ghiseului”, atât de prezentă la noi. Uneori, gândindu-mă la Lucian Blaga, ajuns pentru cei mulți doar „moșu” chelios” de pe o bancnotă cu care abia mai poți cumpăra un ziar, și care spunea că întreaga spiritualitate a românilor își are fundamentul în vâlurirea spațiului mioritic, a succesiunii deal-vaie, ajuns să meditez la ironia sortii care a făcut posibil ca maestrul să ajungă la concluzii relativ corecte, pornind însă de la o ipoteză incorectă. Premisele filosofiei autohtone nu își au fundamentele în vâlurirea spațiului, ci în aplecarea și ridicarea spinării vajnicului român în fata unor ghișee, unde un umil funcționar își trăiește, între tigări și cafele, singurele momente de măreție din existența sa. Timp de opt ore, acel om uită de grijile „nedemne” ale vieții. El este omnipotentul din spatele

ghiseului, în fata căruia poposesc și fac mătâni oameni din toate categoriile. Unii dintre ei îi sunt, din punct de vedere intelectual, superiori și... „și la ce le folosește?” — pare a spune figura studiat superioară și fals condescendentă a celui din spatele ghiseului.

Poate că, așa cum spunea Raymond Poincaré, ne aflăm „la porțile Orientului, unde totul este luat atât de ușor”. Mult prea ușor, as zice eu, și de fiecare dată când îmi vin în minte aceste cuvinte, le găsesc noi și noi înțeleșuri. Aud atunci vocea unui mare descăl, care spunea: „Nu căuta înțeleșuri ascunse acolo unde ele nu există!”, iar eu, considerându-mă spiritual, îi continuam ideea: „pentru că le vei găsi!”.

Dar, oare, care sunt înțeleșurile ascunse ale celor pe care-i alegem să reprezinte și să controleze sistemul? Oare mesajele lor nu au înțeleșuri și sunt menite doar a încânta urechea ciobănelului mioritic care se duce la alegeri împăcat cu gândul că oricine ar câștiga, nu va face decât să se gândească la propriile-i interese și că, în loc să pună apă fiartă la rădăcina plantelor parazite ce se catără asemeni unor serpi și napădesc pădurea, ei le îngrașă pentru ca, la adăpostul junglei haotice, să-și poată vedea

de treabă? S-a creat o junglă impenetrabilă, la adăpostul căreia marii și adevărații infractori se mișcă nestingheriți; iar pentru a liniști spiritele, se dă din când în când câte o lovitură de gratie criminalității, câteva prostituate sunt cazate o noapte-două în arest, ori câte un „infractor”, ce reprezintă un grandios pericol social, ia un cincinal de concediu în instituțiile de profil ale statului pentru vina de a fi furat o găină, o rată sau o pâine.

Am pornit de la filosofia ghiseului, ca element particular, spre a ajunge la elementul general: sistemul. Un sistem bolnav, căruia nimeni nu se obosește să-i facă anamneza. Uitându-ne în istorie, vom vedea că la noi orice sistem, oricât de bun și aplicabil pe alte meleaguri (meleaguri uneori nu prea îndepărtate) se îmbolnăvește și-o ține-ntr-o agonie, până când se găsește careva să-l reformeze.

Problema e că orice sistem din spațiul carpato-danubiano-pontic n-a putut scăpa de „filosofia ghiseului”. Este primul simptom al bolii și până când acest fel de a fi nu va dispărea, nici un sistem nu va da roade.

MIHAI IONESCU-LUPEANU

Dragă Marius Tupan, știu că ai acordat zeci de interviuri și că au rămas puține întrebări care să nu-ți fi fost adresate. De pildă, pentru început, aș risca o inedită (?) precum: Care a fost cea mai fastă zi din viața ta până la această oră?

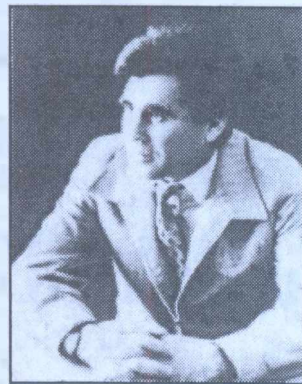
• Ești amabil și mă răsfeti, chiar din debutul acestui interviu, situație pe care eu am întâlnit-o rar în viața mea, de vreme ce existența mi-a fost dădă de vitregii și privațiuni, cu multe momente limită și tot cu atâtea încercări, din care, slavă Domnului, am ieșit mai întărit decât eram, mai avid de luptă și mai hotărât să-mi urmăresc ținta. Care, trebuie să spun, nu a fost atât de înaltă, pe cât ar putea unui să creadă. Initial, după ce biografia m-a tăvălit prin câteva meserii și îndeletniciri, voiam să ajung doar un oarecare profesor la Liceul Traian din Drobeta Turnu Severin. Destinul mi-a oferit însă mai mult și, iată, astăzi pot spune că mi s-a dat ceea ce nu bănuiam altădată. Asta nu înseamnă că trăiesc într-o suficientă și o arogantă, dimpotrivă, știu că profesia mea are nevoie de reconfirmări continue. Gustul literar la un moment dat se schimbă și în prim plan vin alții, care, și ei, la rândul lor, pot deveni desuși și caduci. Altfel, ar dispărea farmecul și surprizele actului de creație. Sunt pregătit, în orice clipă, să trec pe dreapta — de stânga mi s-a făcut lehamite! — și să admir pe noii veniți în literatură, unii ajutați chiar de mine să-și arate virtuțile (am debutat peste două sute de tineri), să mă bucur, împreună cu alții, de harul românilor care, nici în acest domeniu, nu e puțin. Am făcut acest excurs tocmai pentru a ajunge la întrebarea ta. Cea mai fastă zi? Dacă tot mă obsedează cifra trei și multiplii acesteia, de ce să nu afirm că au fost, de fapt, trei zile. Prima datează din perioada încreștului. Dacă o vecină nu o păcălea pe mama, atunci când aceasta era însărcinată, spunându-i că disconfortul ființei sale tine de firești modificări ale organismului la o anumită vârstă, n-ai mai fi avut în față pe cel care îți vorbește, fiindcă, grație tatălui, înainte de a arunca primul tipăt în lume, intrasem pe o listă neagră. Cui folosește prezența mea printre contemporani, e deja o altă discuție, ce ar putea fi dezvoltată cândva. A doua zi, care m-a determinat să cred că sunt condus de o forță ocultă, căreia greu i-as putea găsi un nume, a fost aceea când am reușit la Facultatea de Limbă și Literatură Română din București. Având un drum sinuos în viață, cu mai multe escale, prin diverse locuri, mi-am păstrat, sigur, grație Domnului, constitutia robustă și luciditatea intactă, chiar dacă tentațiile și capcanele n-au lipsit. N-am acceptat posturile calde, de neguțător al cuvintelor lustruite și goale, ci am cutezat să ajung acolo unde credeam că mă pot instrui și remarca, fără să aștept mila cuiva. Dovedind, pretimpuriu, aptitudinile pentru științele exacte — la schimbarea traseului mi s-au adus serioase reproșuri de către Marica, profesorul de matematică, omul care mă și vedea înlocuitorul lui la catedră — nu le-am luat în calcul. Niste versuri nefericite, compuse în clasa a cincea, întâlnirea mea cu un cenacu severinean și alte câteva întâmplări banale m-au stimulat să încerc la o facultate capitală, care, trebuie să recunosc, a fost decisivă în creația mea. Venit de pe băncile unui liceu seral, cu destule deficiențe informaționale, intrat într-un mediu pe care trebuia mai întâi să-l ghicesc și să-l descifrez, nu puteam să nu rămân marcat pentru toată viața, exact atunci când mi-am descoperit, cu uimire, numele pe lista admisilor. În oglinda vagonului ce mă transporta spre Mehedinți mă studiam, aproape rățacit, și-mi ziceam întruna: nu, nu-i adevărat, tu nu poți fi student la o facultate atât de prestigioasă, unde predau Nicolae Manolescu, Marian Popa, Mircea Martin, Sorin Alexandrescu, Nicolae Balotă și mulți alții. A treia zi, fiindcă am promis că îmi voi aminti și de aceea, a fost atunci când mi-am citit prima proză scurtă apărută în *Luceafărul*. Putini știu că eu am debutat cu poezie, în jurul vârstei de 18 ani, în revista *Ramuri*, reapărută la Craiova, împreună cu prietenul meu, Valeriu Armeanu, dar mi-am dat repede seama că voi ajunge doar un liric de pluton. La îndemnul amicului, după o întâmplare pe care o voi povesti cu altă ocazie, am lunecat discret spre texte poematice, spre microsioane, cum le numeam pe atunci, apoi spre proza de anvergură. Ei bine, stimulat și îndemnat de colegi, am făcut mai multe raiduri în redacția *Luceafărului*, unde Sânziana Pop și Gica Iutes m-au plimbat cu vorba mai mult de un an, încât am renunțat să le mai caut (à propos, eu însumi, ajuns redactor la revista ce m-a debutat, refuz să-i amăgesc pe debutanți!), și numai atunci când a apărut acolo Fănuș Neagu mi-am luat inima în dinți și am mai încercat o dată. Nu mi-a trecut niciodată prin cap că o schită depusă luni la redacție va apărea în aceeași săptămână. Ziua botezului meu literar a rămas pentru todeauna memorabilă.

• Să virăm, oarecum, spre antipod: cum ai primit vestea morții mamei tale, adică prototipul nemuritorului personaj de coroană de-a lungul Ciclului Serpilor — Izabela?

• De obicei, nu dorm după amiază, fiindcă mi-am făcut un program strict de lucru, dar, în acea zi nefericită, s-a întâmplat să mă prindă somnul. Visul ce mi s-a transmis — fiindcă altă explicație nu am — era cât se poate de alarmant. Eram obligat, cumva, să mănânc o felie de pâine în care cineva — cine anume? — înfipsea bucăți de carne fiartă. Imediat, a sunat telefonul și a venit vestea sinistă. Mama își

MARIUS TUPAN:

„Nu am ifosele unui prozator suficient și gongoric”

dădea duhul. Trăiam atunci o durere cumplită, nu numai pentru pierderea celei mai dragi ființe din lume, ci și pentru nemernicia ce mi-o făcuseră cenzorii, întârziindu-mi apariția romanului care, cum bine ai sesizat, avea drept protagonist pe Izabela, realizat după chipul, asemănarea și numele mamei. Fericit as fi fost ca și ea să poată citi cartea ce i-o dedicam, dar vremurile de-atunci nu tineau cont de sentimentele și dorințele noastre, mutilându-ne destule speranțe și inițiative. Succesul romanului nu m-a consolat vreodată, și vesnic le voi păstra o amintire celor care m-au împiedicat să am o convorbire, pe viu, cu mama, după ce-mi va fi citit cartea.

• *Desi te cunosc bine — și, poate, tocmai de aceea! — mi-e foarte greu să mi te închipui în postura de pater familiae. Cum suportă fiica ta, Sorana, povara de-a avea doi părinți, unul mai celebru (știu că nu-ți place epitetul) decât altul pe tărâm literar, unde se completează?*

• De multe ori, când sunt atras într-o discuție, fie ea și de felul acesta, mă amuz și zic: vom muri și vor vedea alții cât suntem de importanți într-o literatură. Nu am ifosele unui prozator suficient și gongoric, să cred că am atins celebritatea sau o voi atinge vreodată. E greu să ajungi dar, îndeosebi, să rezisti în ierarhii, știind bine câte primejdii pândesc pe orice creator și cum evoluează gusturile. De aceea invoc judecata postmortem. Dar să nu mă depărtez de întrebarea ta și să răspund, ca un om disciplinat ce sunt. Mă zbat, și uneori mă sacrific, ca Sorana să aibă strictul necesar, fiindcă știu, desigur, care-i condiția materială a creatorului, de educație ocupându-se Maria-Ana. Soția mea are vocație în acest sens, fiind profesor universitar. Nu știu dacă am reușit, împreună, eu și Maria-Ana să-i oferim Soranei ceea ce-și dorește, dar, fii sigur, intențiile noastre-s dintre cele nobile. Faptul că e studentă la Conservator ne scutește de alte comentarii. Cum suportă gloria noastră? Suntem foarte curioși să știm și noi, dar nu ne-a făcut încă mărturisiri în acest sens. E totuși prea tânără să-și pună asemenea probleme, fiindcă, de obicei, cam în jurul vârstei de treizeci de ani își caută fiecare identitatea în univers, situația familială, fiind, poate, cea mai des invocată.

• *Cunosc multe cazuri de cupluri conjugale între artiști și literați, destrămate din diverse motive. Care-i secretul că acela pe care-l binomizezi rezistă?*

• S-a întâmplat ca eu și Maria-Ana să ne naștem în aceeași zodie — a Berbecului. Să avem aceleași idealuri — legate de scris și de o trecere demnă prin viață. Să punem la temelie cuplului nostru iubirea și munca asiduă, singurele care ne-au salvat și fortificat în momente dificile, când destule servicii se ocupau de destrămarea căsniilor, numai pentru a putea să asigure linistea tiranului. N-am obținut nimic ușor și nici nu ni s-a făcut cadou vreă funcție sau vreun post avantajos. Cât o privește pe soția mea, fiind fiică de preot, a fost tot timpul hingerită și frustrată, nesocotindu-i-se meritele, care n-au fost deloc puține. A absolvit Facultatea de engleză ca sefă de promoție, însă nu a rămas la Catedră, cum i s-a promis — dosarul nesănătos! — și nu i s-a semnat admiterea la doctorat, atunci când savanta de renume mondial controla toate domeniile artistice. Nu a fost

primită în Uniunea Scriitorilor decât după buimăceala din Decembrie, nu a putut lucra la radio, la televiziune, ci doar la o revistă marginală, ca redactor pentru engleză. Sigur, după revoluție, a recuperat cât a putut, dar câte necazuri și-acolo, la Facultatea de engleză, până a ajuns ceea ce este astăzi. În anumite instituții au rămas destule nuclee ce nu vor să cedeze puterea, orice impresie ar face cei care au fost vitregiti din motive ce nu tin de comportamentul și conștiința lor. Poate tocmai acele necazuri repetate au fortificat-o, așa cum mi s-a întâmplat și mie, și astăzi orice intelectual de creație știe că soția mea e un respectat anglist al țării, cu o *Istorie a literaturii engleze*, scrisă în limba lui Shakespeare, singura, de altfel, apărută în România, cu cărți de referință, de critică literară și traduceri, posesoare a unor burse de studii și premii importante. Secretul poate fi și acela că nu ne studiem căsnicia pe toate fețele, să vedem unde ne mai aflăm, ci preferăm să ne urmărim vocația, trudind zilnic și, uneori, chiar cu succes, fără să așteptăm vreă pronie cerească.

• *Undeva, un personaj al tău regretă că nu a traversat experiența — îndobitocitoare în esența ei — a stagiului militar. Simte scriitorul (sau omul din tine) acest lucru ca pe o frustrare de frustrări ori ca pe o conservare de energie și demnitate, investite pozitiv în discursul literar, din care aluziile cazone, comparațiile și metaforele nu lipsesc câtusi de puțin?*

• Păcălireă uniformelor, de orice culoare ar fi fost acestea (bănuiești unde-mi bate gândul!), a rămas o satisfacție a vieții mele, așa că nu-mi fac vreun reproș cu privire la ocolirea mediului cazon. O conexiune la vremea respectivă, pe care unii prieteni au considerat-o inspirată, m-a ajutat să urmez cursurile la liceul seral, altfel cine știe încotro m-ar fi împins destinul. Domnul te ajută dar, uneori, trebuie să te mai aperi și tu, ca nu cumva Necuratul să te ademenească. Consecvența studiilor m-a obligat să nu-mi sacrific traseul pe care mi l-am propus, chiar dacă există o zicală, adânc înrădăcinată, că nu ești bărbat cu adevărat dacă nu ai stagiul militar satisfăcut. N-am complexe cazone, dacă mă gândesc că un domn, pre nume Săvoiu, aruncat din armată taman educator la Școala de ucenici de la Turnu Severin, unde eu mi-am însușit meseria de sudor, făcea militări cu noi — deh, bunele obiceiuri nu se uită ușor! — trezindu-ne dimineata la o oră criminală pentru mine, cinci, alergându-ne, înviorându-ne (zicea el), pregătindu-ne pentru viața aspră de mai târziu. După cum vezi, doar cu mitraliera nu știu să tîntesc, dar nu avem noi o armă secretă care-i mai nimicitoare decât acelea de foc? Apoi, fantezia și documentarea nu ne ajută să pătrundem în spații, aparent inaccesibile?

• *Condiția intelectuală a scriitorului în formă nu exclude latura rezistentă fizică, statul pe un fotoliu, fie el și special, ore în șir. Care sunt legăturile tale cu sportul, atât ca practician, cât și în calitate de comentator?*

• Ca să fac o glumă, studiile m-au împiedicat să ajung un mare fotbalist — fiindcă am jucat într-o echipă de juniori, la Drobeta Turnu Severin, iar la facultate, în competițiile studentești, faimosul Florin Halagian m-a observat, pentru a mă arunca într-o selecționată capitală! Tenace și orientat fără sovăiri,

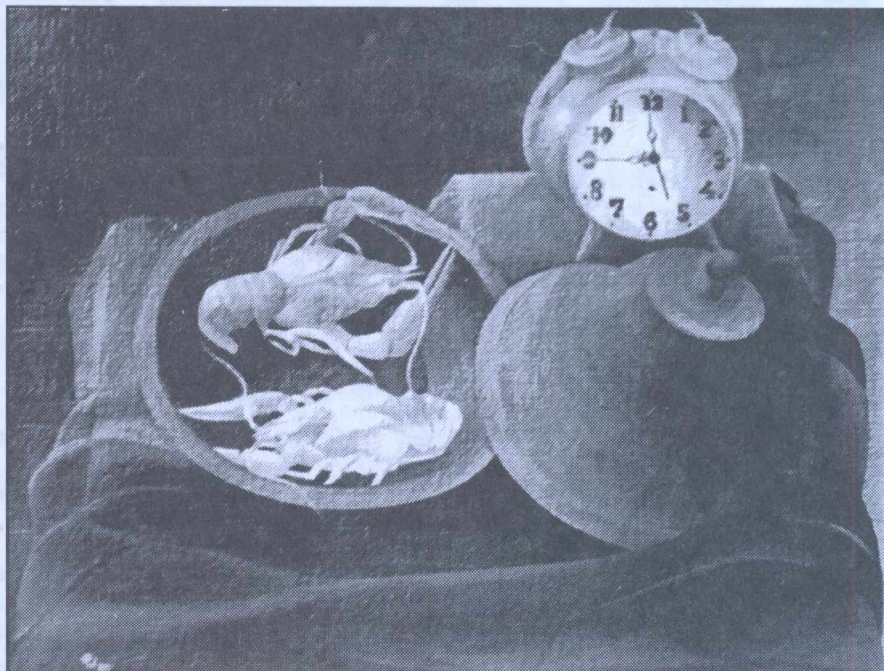
dar și după reproșurile profesoarei de matematică, doamna Bobosa, fiindcă începusem să scârtai la fractii, am renunțat pretimpuriu la sportul de performanță, acceptând jocurile de consolă, după programe aleatorii. Recunosc, mai mult în taină, că nu aș fi ajuns un fotbalist mai vestit decât Dan Coe, fiindcă aveam o forță greu de stăvilit, ceea ce nu m-ar fi avantajat prea mult. Stiu, în schimb, că am ucis în mine un mare alergător. Însușirea asta mi-am descoperit-o în timpul facultății, la faza zonală, când mi-am lăsat în urmă colegii la o jumătate de stadion. Nici tu nu ești străin de ceea ce spun acum, fiindcă ai fost în cursă. M-ai putea întreba: de ce nu am insistat totuși în domeniu? Era prea târziu, trebuia să scriu reportaje la *Viata studentească*, pentru a mă întreține la facultate, doar de la 14 ani m-am desprins total de părinți și nu le-am mai cerut nici o letcaie. Si, bineînțeles, microbul prozei a început să lucreze adânc în mine, mai ales după ce am reușit să obțin câteva premii importante la concursurile naționale studentești de literatură. Ce vrei, uneori nu te poți împotrivi circuitelor prestabilite! Comentator? Si povestea asta e cu cântec. Fiindcă mi-a plăcut să mă inițiez în diverse sporturi și domenii — am scris multă vreme pamflete despre șusele ce invadaseră tinuturile țării, despre muzica populară și ușoară, despre spectacolele satirice și despre colecțiile de prost gust, doar am fost aruncat mult timp la *Urzica*, unde numai despre întâmplări pozitive nu eram îndemnați să dăm seama — am cutezat să ironizez aranjamentele din fotbal, la fel de numeroase înainte de decembrie însănățit ca și acum, am dezvăluit, cu arma satirei, matrapazlăcurile uniformelor, despre care îți mai vorbeam, cunoscând bine ce echipe preferau cenzorii. Or, din câte se știe, se lucrau unii pe alții și prin condeiele noastre, că, altceva, ce mai puteau face, când fiecare general ținea cu o echipă sau alta, căpătând o preocupare în viață. Doar pentru ei luptau și gândeau cei doi tirani! Era un joc periculos, dar și pasionant de a anunța, chiar și pe căi ocolite, debandada și deruta din sport, care aveau contingentă cu aceleași din diverse domenii. Acum, când numerosi condeieri sunt recrutați și asezonați din diverse medii, nu întodeauna nobile, mi-am pierdut plăcerea să-mi irosesc sarcasmul, fiindcă îmi e mai folositor în cărțile pe care le scriu.

• *Exegeții tăi vorbesc pozitiv despre covârșitoarea ta forță de muncă, ca și despre temeritatea de a plonja în zone psihologice insondabile pentru mulți mănuiori ai condeiului. E aici reflexul paranormalității mostenite de la ascendentele tale pe linie maternă (mama, bunica), dacă-mi e permis să te suspectez de așa ceva?*

• Domnul a avut grijă când m-a supus atâtor încercări — care, îmi dau seama atât de târziu, m-au avantajat în cele din urmă, vorbesc din punctul de vedere al prozatorului — să-mi asigure și o constituție fizică robustă (lăsăm la o parte acum datele ereditare!), altfel m-aș fi pierdut în timp și sub vremuri. Îți vorbeam de alergătorul ucis în mine, ca și de posibilul fotbalist, dar nu ti-am spus ce impresie am făcut când, proaspăt sudor, ieșit de pe băncile scolii de ucenici, am uimit mesterii ducând în spate un alternator greu de urnit; căci ce minte poți să ai pe la șaptesprezece ani? După aceea, aveam să devin omul de sacrificiu al șantierului, dar și spaima celor care credeau că o să ajung inginer — notele de la liceul seral mă trădau! — și-atunci mă umileau și mă foloseau ori de câte ori era sau nu nevoie, numai pentru a mă intimida să nu părăsesc condiția lor, deloc privilegiată. Ei bine, sicanările lor continue m-au ambicionat și mai tare, dar nu spre inginerie m-am îndreptat, cum credeau ei, că, vezi Doamne, urma să mă răzbun, ci spre filologie. Acele reacții ale oamenilor simpli, care nu-s chiar întodeauna nevinovate, nu le-am uitat, însă nu mi-a trecut vreodată prin gând să le plătesc politile. Le-am înregistrat ca atare, fiindcă nu în putine rânduri am provocat realitatea să vâd până unde pot ajunge unele persoane și instituții în obsedantele lor minimalizări. Iar, în ceea ce privește paranormalul de care aminteam, sigur că e și aici un sămăbur de adevăr, care, poate, a încolțit și în textele mele. Ademenit de o realizatoare de la Televiziunea Română, am scăpat acest amănunt, cum că bunica a fost vrăjitoare. Așa am perceput-o noi, membrii familiei, când o vedeam făcând tot felul de minuni. Si mama ne-a dovedit că are destule înclinații paranormale, care țineau de previziuni și telepatie, dublate de un glas extraordinar, de talia marilor cântăreți ale vremii. În aceste condiții, de ce n-ai crede că mostenești și eu câte ceva, mai ales în ceea ce privește visele și puterea de a-mi extrage, chiar din somn, destule povestiri și nuvele, scrise exact cum îmi sunt transmise sub controlul lui Morpheus. Dacă aici găsești tu o conexiune paranormală, încep și eu să cred. De obicei, mă bazez, atunci când atac un subiect, pe o documentare amănunțită, pe o identificare mentală cu persoanele care urmează să-mi devină personaje, dar și pe tot felul de paralelisme și determinări simpatetice. Traversarea multor medii și pătri sociale m-a ajutat să mă orientez ușor oriunde mă aventurez sau sunt ispitit. Dar ce creator nu crede, dacă e ieșit din serie, că sunt destule forte suspecte ce-l avantajează în munca atât de nobilă a scrisului!

(continuare în numărul viitor)

interviu realizat de
ION ROȘIORU

• Adrian Pal — „Ceasul racilor”

STELARIANA

FATA
FĂRĂ LUNĂ

Tabloul VIII

În numărul din decembrie al mensualului nostru am publicat tabloul VII din Actul al III-lea al piesei stelariene *Fata fără lună*. Amintim că primele două acte au apărut în numărul 3 / 1988 al revistei *Manuscriptum*, iar în 1997, *Tomis*-ul, în numerele 1-6, a publicat și nuvela omonimă. Întrucât comentariile aferente textelor au fost făcute la momentele oportune, nu mai revenim asupra lor. Facem doar trimitere la rigoare, precizând că actul al treilea (ultimul) se compune din tablourile VII, VIII și IX.

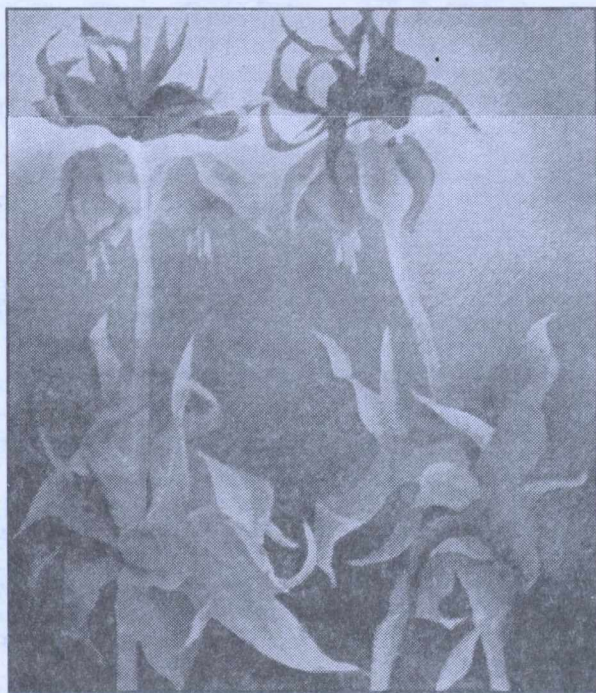
VICTOR CORCHES

ușor, îl vede pe Pitius trecând la peretele din spatele sferelor, caută un semn în perete, se apleacă, nu se mai zărește, iar apare, măsurând, lovind cu un ciocânel. Privește spre Lucia, face un semn cu mâna pe perete.)

Pitius (Puternic, vocea răsună ca într-o catedrală): Până aici! Un metru au crescut.

(*Novo nu se vede, dar se aude vorbind mirat, gros, undeva. Ecouri, totul neînțeles. În fond e o simfonie de cristal, de trâmbițe — câteodată izbucnește toba.*)

Lucia (Strigă): Sunt aici! (Înaintează ținându-se de peretele din stânga, dar se oprește. Dincoace de movilita cu sfere, panoramic, apar scene din viața ei: eroii vin din mijlocul decorului, ocolind

• Adrian Pal — „Flori”

sferele și pierzându-se apoi în stânga — Pitius e încercuit, umbrat. Întâi e un abur colorat, care dispare ușor. Eroii sunt vii, își îndeplinesc rolul pe îngustul platou rulant și sunt înghițiți de peretele stâng. Lucia rămâne împietrită, mirată. Sigur, ceilalți nu văd nimic. Apar, mai întâi, tatăl și mama ei, bătrâni, gârboviți, cu două cosuri grele în spinare încărcate cu mângâieri. Zăbovesc o clipă și iar pornesc. Se aude un bubuit, ca o flacăra și amândoi cad trăzniți. Apoi apare Novo cu ceva mic, nedeșlășit, în brațe, — e Novo tânăr. Mama falsă e așezată pe un scaunel, cu un săculeț în poală, numără aur, apoi leagă săculețul, îl asază lângă celelalte și le vâra pe toate sub un prag! Lucia tresare, vorbește uimită: „E pragul camerei de sus!”. Se văd câțiva tăietori din pădure, slabi, zdrentuiți, mergând cu topoarele pe umeri. În spatele lor e un zbir cu un bici în mână pe care-l flutură pe deasupra. Cel din față se oprește, amenință cu toporul, rânjește, și porneste din nou. Scenă de bar: două măsute înalte la care stau Beza și Cira, cu pahare, cesti și farfurii în față. În spatele lor un chelner elegant. Cira e foarte decoltată, mofturoasă. Beza scoate din buzunar un teanc de bani, îi dă, disprețuitor, chelnerului. Un tăietor mort, prăvălit cu fata în jos, și o bucată de stâncă peste el. Lângă el, mama falsă chicotind, arătându-i-l zbirului; dă cu piciorul în muncitor, chicoteste și trece mai departe. Apoi, se vede pe

ea tânără, cu mâinile legate cu o frânghie, un capăt al frânghiei fiind legat de piciorul patului. Ea trage, vrea să scape, dar nu poate. I se vede fata lovită, încercănată și părul despletit. Cade. Vine falsa mamă cu un fier de călcat înroșit, îi rupe cămăsa în spate și, încet, fioroasă, îi asază fierul pe spinare. Se zvârcolește, tipă. Tipătul e data asta al Luciei. Deschide ochii mari: Ce e asta? (Ecoul puternic.)

Pitius: Te-ai lovit, Lucia?! (Vine dinspre sfere:) Ce e?

Novo (Apare și el): Ce e, porumbito? Zău așa, mai...

Lucia (Punându-și mâna pe frunte): Nimic... a fost...

Novo: Erai mai tare.

Lucia: O carte... citeam o carte vie.

Pitius (Îi ia mâna, o mângâie): Am lăsat-o singură, Novo! Mergi cu noi alături! (Pornesc ținându-se de zidul stâng: Pitius, Lucia, Novo. Pusca lui Novo e așezată diagonal la spate cu teava îndreptată spre zid. Se aud lătrături multe, amestecate, tăcute. Stau toți.)

Novo: O fi arabul cu dulăii... Ne urmărește!

Pitius: Cred că e o haită de lupi.

Lucia: Unde? Aici, înăuntru?

Pitius: Eh, aici... afară!

Lucia (Arată spre înăuntru): De-acolo au venit lătrăturile! (Novo se mișcă, atinge o clipă peretele cu teava și se aude: Hau!, multiplicat de ecou.) Auziți?

Pitius: De unde, lupi aici? Ecoul: urechile tiranului Denys. Nu vă temeți, încolo se înfundă, nu e nici măcar o gaură de sarpe. Toată bogăția a fost prinsă aici.

Novo: Bogăție?

Pitius: Cea mai mare! Totul cade în fata sferelor! (Pornesc. Novo atinge din nou zidul cu teava: hau!)

Lucia: Nu, eu rămân pe loc!

Pitius (Grav): Asta e bună! Cunosc peștera cum îmi cunosc palma! (Privește de jur-împrejur, cu

lanterna, face pași pe după coloane, se întoarce:) Nu e nimic. Vreun dulău ori lup, afară... (Își pipăie ranita din spate.) Sfera e la mine; de celelalte nu m-ating. (Pe gânduri:) Hi! (Trece în spatele lui Novo, cercetează, vede teava la zid.) Dă-mi arma! (Novo e speriat.) Adică, lasă! (Scoate ciocânelul din buzunar, zgârie peretele, se produc aceleași efecte ca înainte. Vesel:) Ați văzut? Spionii erau în teava lui Novo și-n cuartul peretelui.

Lucia: Totuși, să plecăm! Mi-e frică! A intrat frica în mine.

Pitius (Aprinde și stinge de câteva ori lanterna. Joc de culori): Dacă vrei tu, Lucia! **Novo**: Si eu zic, zău așa! (Își pipăie buzunarele umflate.) Am cules destule pietricele colorate. Acusi, ai vrut s-o cunosc, ca să știu ce am de păzit până or veni ai mari. Gata, acasă! (Porneste el primul.)

Pitius (În stânga Luciei): Si de mine ti-e frică?

Lucia: Mi-e frică...

Pitius: Semăn cu un afacerist?

Lucia: Mi-e frică să nu plec singur. (Vesel.) **Pitius**: Așa fricoasă mai zic și eu! (Ajunși la iesire, Pitius vorbește încet lui Novo, care stinge felinarul.) Leși, bătrânule, doar ai puscă! (Pun toți mâna pe roca de la iesire. Pitius stinge lanterna. E beznă. Peste puțin timp, sunt iar în fata scenei, ca la început. Novo, pe brânci, e afară. Ajunge la cărare.)

Novo: Stați pe loc! Pasi... (Se aud pași ușori, gâfâit. Apare arabul. Novo pregătește arma și strigă:) Măinile sus, pungașule! (Arabul se întoarce și o ia la sănătoasa.) Fugiți, zău așa! (Celorlalt): Îl pierdui! Hai, veniți! Era pe urmele noastre... Nu stie locul. (Cei doi ies din peșteră, iar Novo spune amenințător:) I-ară! Să astupăm intrarea! (El și Pitius rostogolesc o rocă și alte pietroaie. Acum nu se mai poate recunoaște nici o intrare, ori că a umblat cineva. Se îndreaptă spre Lucia.) Haram, zău așa! Nu-i de-a bună cu asta! Îl mănâncă pielea, porumbito! O să stau zi și noapte p-aici!

Pitius: Au un nas!...

Lucia: Poate era călător.

Novo (Întărit): Ce?

Pitius: Călătorii ăștia au alte treburi decât cinstea. Are dreptate Novo.

Novo: Am! (Pregătește iar pusca.) Îi învăț eu ce e aia cinste!

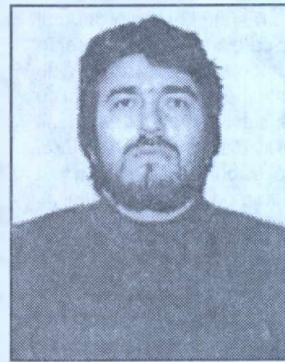
Pitius și **Lucia** (Râd): Zău?

Novo: Îi fac sperietori de ciori! (Vorbeste încet.) Merg eu înainte, apoi veniți și voi ușurel. Să nu se fi ascuns prin jnepeni, stricatul! Da' eu, zău așa, îi aud respirația oriunde-ar fi băgat. (Grav, porneste:) După mine!

(Merg spre stânga. Scena se cufundă în întuneric.)

Cortina

DUMITRU UNGUREANU:

însă aduc aici un omagiu editorului român, mic și independent.

Ca în multe domenii, și în acesta, al cărții, au proliferat afaceriști dubioși: editori spontan răsăriți din profesori bovarici sau poeți ratati. Cum-necum, ei și-au tras o editură, eventual și-o „bibliotecă” în cartierul lor. Unii au căpătat utilaje tipografice pe la începutul anilor '90, fie ajutoare, fie aport din partea unui „investitor străin”, de obicei vreun cetățean român emigrat. Dacă în prima jumătate a deceniului ei au putut să reziste datorită câtorva titluri ce se vindeau garantat (un memorial de închisoare, o carte lacrimogenă celebră nemaitipărită de pe vremea lui Giurgea), după '96 subzistența acestor ciubucari provine din ceea ce se cheamă boala autorlăcului.

Reteta e cunoscută, între altele, din romanul lui Umberto Eco — *Pendulul lui Foucault*. Autorul, împins de nevoia sa irepresibilă de a-și vedea numele pe-o copertă, face tot posibilul să obțină o sponsorizare. Dacă nu de la bugetul Ministerului Culturii, măcar de la firma verilor și fraților. Bani ceruți de editor acoperă cheltuielile și ceva în plus, un „ceva” suficient ca omul să aibă din ce plăti măcar un angajat care tehnoredactează în conformitate cu salariul de nimic primit. Cartea iese după nu știu câte amănări și chinuri. Si este, dacă nu lovită crunt de soarta nedifuzării, demnă de nepus în circulație, fiindcă paginarea este mizerabilă, tiparul execrabil, hârtia — ce să mai vorbim! Având cheltuiala scoasă, credeți că-l mai interesează pe editor să facă distribuție? Dar „distribuție” este un termen pretentios. Măcar principalelor reviste și câtorva critici de-ai casei să trimită opul, și tot ar însemna ceva. Dar el nu face nici asta. Si pe buna lui dreptate. Si-a scos banii, ce-l interesează restul?

Genul acesta de patron este atât de comun capitalismului timpuriu în care ne găsim, încât nu trebuie să mire pe nimeni. Eu, unul, salut cu entuziasm apariția lui. Dacă n-ar fi apărut, cum și-ar mai fi defulat nălucirile atâția angoasați ai „creativității”? În ce-ar fi deversat atâtea porniri criminale subconștiente? Cum s-ar fi stins nevoia teribilă de topărlănim, dacă nu în plachete cu versuri idioate? Păi, bunăoară, uite cum: în monumente kitch (unul e în piața principală din Cluj), în violuri de babe și în muzică de cartier! Chestii, care, găsindu-le în realitate, și cu asupra de măsură, ne fac să regretăm că există, totuși, prea puțini editori din specia amintită. Dacă se șteau mai mulți, agresiunea vulgarității la nivel public era mult redusă. Pentru că, orice s-ar zice, nedifuzarea sub-producțiilor editoriale e un avantaj, o binefacere adusă societății. Si-atunci, cum să nu fac elogiu editorului jmecher, care înhată banii unui sponsor credul și lichidează în mod subtil malformatiile produse de boala numită autorlăc?

Revenind la chestiune, neajunsul mi se pare a fi unul de fond, nu de amănunt. După atâția ani de existență într-un anumit mod, schimbarea mentalității nu se face peste noapte. Si nici peste un deceniu. La noi scriitorul (sau cenzura?) a format gustul public pentru un anume fel de literatură, ceea ce a dus, azi, la o producție pe stoc. Dar, cum în orice societate liberă cererea naște oferta, e normal ca gustul publicului pentru o anumită literatură să nască scriitorul! Mi se pare firesc să existe nu știu câte Sandra Brown (fie și ca pseudonim al vreunui tandem scriitor-editor autohton, cum am citit), și mai multe Rodica Ojog-Brașoveanu sau Pavel Corut. Doar așa este posibilă existența unor Somerset Magham sau Radu Tudoran, scriitori de succes, dar și de tinută. Când publicul va cere asemenea carte, iar editorul va binevoi să-l stimuleze pe scriitor, îmbogățit de pe urma cititorilor — și nu de pe urma autorilor! — săi, editorul va putea să publice un Gombrowitz sau un Adrian Oțoiu, autori care inovează și, în timp, formează gustul public.

Altfel, ne vom plânge mereu de „sistem” (care sistem? Nu există decât un „las-că știu eu cum e bine”) sau de premii. Si vom re-edita în continuare pe Cioran, ori vom mai găsi „inedite” ale lui Eliade, în timp ce publicul va prefera să se uite la un film cretin, să caste gura la un talk-show idiot sau să asculte o casetă cu „Loredana vrea banana”, că se consumă repede și fără efort intelectual prea mare...

Asta, firește, în eventualitatea că lumea nu evoluează către paradigma culturală cyber-reality, atât de rapid încât nici nu băgam de seamă. Căci dacă-i așa, discuția diferă substanțial.

IRINA PETRAȘ:

Problema e falsă din pornire. Nu cred că cititorul se îndepărtează de *literatura română contemporană*. Distanța, mică sau mare, dintre cei doi a rămas, relativ, aceeași. Apropierea de dinainte de revoluție era iluzorie. Se căutau și se citeau, în regim de „înlocuitor de revoltă”, textele „subversive”. Dar mă îndoiesc că, de pildă, „fani” lui Arpagic erau avizi cititori și cunoscători ai poeziei Anei Blandiana. Termenii ecuației nu erau Lectura, Cititorul, Cartea, ci nevoia de a participa la cântarea generală și miocnită (cu teatrul se întâmplă exact același lucru!). Tirajele erau asigurate prin dotarea aproape automată a *tuturor* bibliotecilor (și librăriilor) cu toată producția românească de carte. Cartea de un oarecare interes se cumpăra rapid și fiindcă era, cum bine se știe, alături de cafea ori de săpunurile ungurești, excelentă pentru troc. Cu ea, se mai putea aranja câte ceva, se mai putea face rost de una, de alta...

Astăzi? „Subversiv” nu mai are rost să fie: se înjură în gura mare și fără urmări. Dacă ai bani, îți „faci” oricând o carte, așa cum ți-ai face, să zicem, un permanent la coaforul de lux. Editarea unei cărți garantează tot mai puțin calitatea de scriitor autentic. Haosul e desăvârșit. Premiile literare — un soi de „bancă țigănească”. Juriile, prin forța lucrurilor,

superficiale și incompetente — cine să mai citească tot ce apare pentru a decide, în cunoștință de cauză, „cartea anului”? Cărțile scoase pe bani, bune-rele, zac în depozitele editurilor ori în debaraaua autorului. În cel mai bun caz, se difuzează în jurul domiciliului acestuia din urmă,

funcție de prieteni și cunoștințe. Criticul literar lucrează la întâmplare, și-a pierdut perspectiva panoramică. Acum zece ani, știam tot ce se tipărește în țară. Biblioteca județeană achiziționa prompt măcar un exemplar din fiecare titlu. Acum îmi încropesc informația cum pot. Despre multe cărți aflu din vreo referință bibliografică, la ani buni de la apariție. Depozitul legal nu se mai respectă. Cititorul obisnuit se descurcă, și el, cum poate, fără „cicerone”. Alege — și mi se pare firesc să fie așa! — *cărțile necesare*: pentru examene, pentru desăvârșirea profesională, pentru vacanță. În general, nu le cumpără, ci le împrumută de la bibliotecă (apropo, știți că în țările nordice scriitorii sunt plătiți an de an pentru cărțile lor aflate în bibliotecă, la dispoziția publicului?). Scriitorii români, ca-ntotdeauna, se citesc mai ales între ei. Cititorul nu s-a îndepărțat de literatura contemporană — atâta doar că e mai derutat. Economia de piață îl asistă asiduă când e vorba despre detergentul ideal, despre samponul miraculos ori margarina cea mai ușoară. Nu-l îmbien nimeni cu o carte. Aici, legile pieței încetează brusc. Oferta se face în ignorarea desăvârșită a cererii. În fond, lucrurile sunt așa cum trebuie (pot) să fie. Atâta doar că am ști ceva mai limpede cum stăm și ne-am putea cântări mai bine valorile — atâtea câte sunt, căci *sunt*, cu siguranță, și n-au încetat vreodată să fie — dacă *difuzarea* s-ar face cu profesionalism. Nu-mi doresc nicidecum difuzarea centralizată de mai ieri, ci un serviciu promotional riguros organizat, care să te informeze asupra aparițiilor și să te îndrepte (discret ori chiar mai „îmbrâncit” — *Urmează-ți setea!*) spre cartea care ar merita citită. Câteva posturi TV încearcă timid asemenea momente — dar o fac pe sărite, capricios și, nu de putine ori, subiectiv.

Chiar! De ce n-ar fi oprit filmul serii pentru o reclamă la o carte bună ori la un spectacol de teatru? O reclamă făcută cu cap. Acest serviciu promotional cultural ar putea fi subvenționat — eu as renunța la subvențiile obținute, adesea, prin aranjamente de culise (chiar dacă apar astfel și cărți foarte bune) și as folosi totii banii pentru un asemenea proiect. Cererea ar fi, astfel, stimulată și n-ar lăsa oferta orfană.

MARIAN DOPCEA:

Trei chestiuni rezultă, vorba Morometelui, din întrebarea dv. Întăia, pitită sub impersonalul „se amintește” năzuie către statutul privilegiat al enunțului axiomatic. Publicul cititor, așadar, chiar s-ar îndepărta (și încă tot mai mult!) de literatura contemporană. Asta o spun, cu nemulțumire, scriitorii, asta o spun librării, asta o spun criticii literari. Toti aceștia sunt însă interesați și, fatalmente, subiectivi. „Tot mai mult” față de „când”? S-a făcut, oare, o monitorizare, într-adevăr relevantă, care să susțină o asemenea afirmație? Cu încredere mă îndoiesc... Sentimentul că Galaxiei Gutenberg îi bate ceasul ne dă frisoane de câteva bune decenii.

Paradoxul e că textele lansate pe Internet devin

● CARTEA ȘI PUBLICUL

● ● DESPRE DEBUT

Nu cu multă vreme în urmă s-a discutat opinia lui Ioan Petre Culianu, care afirmase despre cultura română că e una minoră. Au existat puține argumente că nu e așa. În rest, orgolii rănite. S-a spus că nu există culturi „minore” și că avem opere artistice reprezentative, originale, rezistente. Dar, decât despre acest subiect, cred că ar fi mai profitabil să se discute despre „forța” culturii române. Atunci, am fi nevoiți să găsim alt soi de argumente, și am vedea mai bine cum stăm, cel puțin în ce privește cultura scrisă. Unul dintre aspectele după care am putea-o judeca este valoarea „productelor” artistice. Altfel, este receptarea critică a valorilor literare, de care cred că depinde, în mare măsură, iradierea acestora spre publicul larg cititor. Și încă unul este atenția acordată tinerilor viitori oameni de cultură, a celor despre care se speră să onoreze promisiunea pe care o fac la început de drum, de a produce artă, de a desfășura activități culturale, de a întemeia instituții culturale.

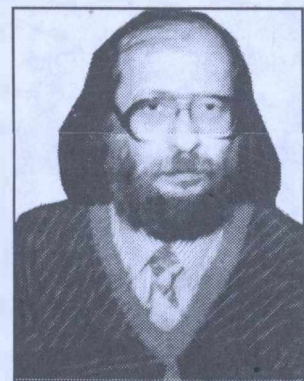
Anchetele publicistice sunt, firește, o modalitate prin care se caută înțelegerea unor fenomene printr-un efort colectiv. Ne-au interesat aici două aspecte. Cel al modului în care scriitorii români percep relația dintre cartea pe care o scriu și publicul cititor, precum și faptul dacă imaginea lor privitoare la relația public-cartă e diferită de aceea pe care o consacră mass-media. Iată și întrebarea noastră:

Se amintește tot mai insistent faptul că publicul cititor se îndepărtează tot mai mult de literatura română contemporană. Există, pe de o parte, cartea, iar pe de alta „sistemul” de promovare a cărții. Unde credeți că în acest lanț (sau în alt loc): cartea (se mai scriu cărți valoroase?) — editor (difuzare) — critici literari, reviste de cultură, instituții premiilor literare (autoritate, iradiere), se află înainte de toate neajunsul?

Iar cealaltă chestiune pe care am adus-o în discuție a fost aceea a debutului artistic, a debutului literar, a debutului în cultură. Pentru că tinerii sunt garanția continuității unei culturi.

DAN PERSA

cărți și încă, aflu de aici, și aducătoare de frumusele venituri. Mi se va obiecta că nu e vorba de Carte, în general, ci de cartea de literatură română contemporană. Dar, Boieri Dumneavoastră, poate afirma cineva, cu mâna pe inimă, ieșind dintr-o librărie, că oferta de carte contemporană e mai redusă ori mai puțin variată decât în, să zicem, '88? Doamne ferește! Dispariția cenzurii ne-a adus dintr-o dată la normalitate și lucrul, pare-se, ne sperie. Explozia de noi — și autentice! — talente conferă *pieței* literare parametri pe care nu i-am fi bănuț până în '89. Pierd și ca atare proclamă *criza* („îndepărtarea tot mai mult...”)

vârful de până mai an, ale căror notorietate și venituri au scăzut în ritm amettor.

Tirajele mari stabilize un-deva sus, pentru cei mai obedienți dintre scriitori, au dispărut lăsând în urmă acre nostalgii... „Ofensiva” ultimilor venituri e discretă și eficientă. Cărțile, tipărite în tiraje confidentiale, sunt „distribuite” cu nădejde și pierderi bănești, criticilor literari, scriitorilor (re)cunoscuți, redactorilor de revistă — și mai ales prietenilor (deseori împărțind idealuri estetice). Să însemne asta o „îndepărtare a publicului cititor”?

A doua chestiune e aceea a cărților valoroase care, conform acelorasi nostalgice (pre)judecăți nu s-ar mai scrie azi. Ba bine că nu! Se scriu, Jupânilor, se scriu, fratilor, cu furie, cu bucurie, cu credință în Dumnezeu sau cu demonică vervă, cu disperare sau cu entuziasm. Numai că... *niste alții* scriu cărțile acestea valoroase; numai că pulsul poeziei se ia astăzi la Satu Mare, nu la București, numai că Brasovul își proclamă „școala”, iar de la Cluj și lași primim semnale tot mai puternice în sensul nesupunerii. Numele de referință ale literaturii contemporane sunt cu totul altele decât cele din '89. Io n-am să plâng pe urmele umbrelor...

Simptomatice sunt și debuturile care au, indiscutabil, un grad mult, mult mai înalt de profesionalism decât cele de altă dată. Numai că valoarea, ca și gravitatea, se observă după oarece curgere de vreme.

Ajungem, la urmă, cum se și cuvine (cum lasă, la nuntă, omul cu minte, vinul cel bun) la... chestia chestiunii, la miez, adicăteala... „Neajunsul”, dacă este — și cum, Doamne iartă-mă, as sustine contrariul? — în lanțul scriitor-editor etc. — unde este?

Pretutindeni, as răspunde. Scriitorul e sărac, sărace cititorul, editorul nu vrea să piardă, Ministerul Culturii nu prea subvenționează, că n-are (și, de altfel, când aude de cultură ar cam pune mâna pe pistol, dumnealui), asta e, se întinde, ca un canceras, Neajunsul. Blestemata chestiune financiară tine, însă, de netrebnicii care (cu voia dv.?), de peste un deceniu, ne conduc.

Abia ieșiți din vremea de restrînte poetii (și dau cuvântului sensul original) par a se situa din nou „sub vremi”.

Sceptic din fire, îmi permit să fiu, în acest singur domeniu al existenței, optimist. Literatura are forța să-și atragă, în ciuda vremurilor, cititorii. Și mâine, poate...

Dar devin utopic...

AUGUSTIN FRĂȚILĂ:

Programul editurii *All pentru tineri* este cel pe care l-a inițiat Dan-Silviu Borerescu și avem deja patru antologii anuale, nu numai cu tineri scriitori, ci cu totii scriitorii care au publicat în revistele anului de apariție a fiecărei antologii. Aceste

patru antologii, ultima dintre ele lansată la Târgul de Carte „Bookarest 2000”, pot să dea o imagine a întregii proze scurte românești pe parcursul a patru ani. La anul urmează super-antologia, care va fi o selecție drastică din ceea ce s-a publicat până acum și vreau să spun că sase sau șapte din cei publicați în antologii până acum, au scos câte o carte. Altfel, un program explicit de debut nu avem. Debuturile, la noi, au fost mai mult sau mai puțin întâmplătoare și nici nu știu ce s-ar putea face, atâtea vreme cât critica literară hibernează, ea trebuind să dea semnale editorilor, ca și revistele literare. Pe măsură ce revistele își vor sporii rubricile care să ne sesizeze debuturi importante, sau oameni talentați, noi vom încerca să venim către ei. Altfel, e foarte greu să știi ce se întâmplă pe cuprinsul țării.

GHEORGHE CRĂCIUN:

Pentru Editura „Paralela 45” cheia succesului se află, în mod cert, în relație cu tinerii. Când spun tinerii mă gândesc la studenți, mă gândesc la tinerii scriitori, la tinerii profesori și la tinerii noștri, puținii profesioniști. În marele nostru proiect editorial există câteva constante de care ținem seama. Unul este pragmatismul. Altfel este spiritul inovator. Și nu în ultimul rând, miza pe tineretea spiritului și miza pe tineri. Deci, nu voi vorbi doar despre faptul că și noi, ca și alte edituri, ca putine alte edituri, avem o colecție de debut pentru scriitorii noștri tineri. Strategia de promovare a tinerilor, pe care am adoptat-o, este mult mai complexă și ea presupune antrenarea lor în cele două spații fundamentale de proiecte ale editurii: spațiul didactic și spațiul literar propriu-zis. La nivel didactic, cred că noi suntem, în momentul de față, editura care a promovat, cu mare curaj, cărți care deja și-au făcut un prestigiu și sunt căutate, prezente în liceele și gimnaziile din România. Avem autori care sunt încă studenți sau abia absolvenți, care au contribuit la elaborarea unor dicționare, cum este o lucrare a noastră de care suntem foarte mândri, pentru că ea este unică, nu doar la nivel didactic, ci este unică într-un spațiu al cercetării literare foarte puțin frecventat la noi, cel al tematicii literare, cartea numindu-se „Mari teme literare” și fiind un dicționar-antologie de texte, construit după principiile noii programe pentru clasa a IX-a. Este un dicționar care vine cu o viziune pedagogică dar și transdidactică, în sensul că el se poate dovedi o carte utilă pentru oricine, pentru orice doritor să cunoască marile teme

ale literaturii, pentru că asta face programa de clasa a IX-a, propune elevilor de paisprezece-cincisprezece ani să se familiarizeze cu temele literare, pentru a se putea trece apoi la studiul istoriei. În această carte noi avem deja tineri foarte promițători. Pe de altă parte, pentru elaborarea unor cărți și dicționare în limbi străine, cum ar fi „Romanian Writers of the '80s and '90s”, care este un dicționar bio-bibliografic, noi am pornit de la existența unor fișe scrise de autori în românește, pe care apoi le-am prelucrat și le-am tradus în engleză. Acest dicționar, coordonat de Ioan Bogdan Lefter, în ceea ce privește santierul lui, este un dicționar elaborat cu tineri studenți de la Facultatea de Filologie din Brașov. Nu în ultimul rând ar trebui să

vorbesc despre faptul că editura a lansat un proiect didactic de anvergură, o istorie didactică a literaturii române (forme, genuri și specii), o istorie cu mai multe volume, unul reprezentând o istorie a prozei românești, apoi vom avea o istorie a esului și a discursului oratoric, o istorie

a poeziei românești, un alt volum se va ocupa de epoci și ideologii literare, altul de dramaturgie. Această carte, care în final va atinge mai bine de două mii de pagini, este elaborată de un colectiv mare de autori, dintre care jumătate sunt tineri până în douăzeci și cinci de ani. Avem deja confirmarea valorii acestor tineri, pentru că au făcut parte deja din alte colective pentru elaborarea „Dicționarului de texte literare pentru clasele V-VIII”. Inclusiv redactorii editurii noastre sunt studenți și absolvenți. De exemplu, la Brașov, Florin Paraschiv, care este un redactor de mare viitor, un adevărat editor, este student în anul patru. La Pitești se lucrează, de asemenea, cu tineri absolvenți și se caută acum o colaborare cu universitatea și filologia din Pitești. La Brașov, am reușit deja să-i integrăm pe tineri.

În ceea ce privește literatura propriu-zisă, Colecția *Debut* numără, în momentul de față, mai bine de cincisprezece cărți publicate în nici doi ani de zile, iar *Colecția 80* este o colecție de serii: proză, poezie, dramaturgie, critică literară, eseistică, publicistică. Deja, în această colecție noi avem câteva nume certe, și as vrea să amintesc o carte de excepție, scrisă de o foarte tânără absolventă a Universității din Cluj, Mihaela Ursa, care se cheamă „Optzecismul și promisiunile postmodernismului”, o carte care a obținut deja mai multe premii importante. O altă foarte tânără eseistă din Cluj — și aici este meritul filialei noastre din Cluj — a reușit să atragă acești autori — este Izabella Badiu, care a scris o carte în care se ocupă de problema romanului psihologic și a discursului subiectiv, despre momentul genezei așa numitului flux al conștiinței, pornind de la Eduard Dujardin. O carte de proză de o valoare specială este romanul Elenei Vasile. La nivel eseistic, o carte de curând apărută este volumul Ruxandrei Ivănescu intitulat „O nouă viziune asupra prozei contemporane”. În ce privește poezia, avem multe apariții, unele dintre ele colective, pentru că am încercat să-i ajutăm și pe tinerii care nu sunt încă niște certitudini, dar printre aceste cărți se distinge Orlando Năstase cu volumul „Muza frigida”. Și deși nu apare în colecția *Debut* ci în *Colecția 80* și pentru că e vorba de un autor care și-a amănat mult debutul și care este încă tânăr, nu pot să nu amintesc aici volumul de poezie al lui Marius Oprea „Solo la tamburină”.

În momentul de față strategia noastră cu privire la tineri se consolidează, și suntem interesați să atragem în continuare colaboratori pe care să-i transformăm în veritabili editori, pe care să-i canalizăm pe o zonă de carte care abia primește un contur în România. Este vorba de acele cărți care s-ar înscrice în spațiul culturii medii despre care vorbea Adrian Marino. Deci, este vorba despre niste lucrări nu neapărat didactice, dar foarte pragmatice, care să fie introduse în diferite teme, subiecte, spații, dicționare de primă utilitate s.a.m.d. Cred că aceste cărți se pot face în primul rând cu tineri, și pentru ei este o bună ocazie de a se forma și de a se slefui ca editori, și ca filologi. Pentru că, trebuie să recunoaștem, facultățile noastre de filologie, toate bune, valoroase și frumoase, au această calitate negativă de a ti rupte de realitatea ca atare — și de școală, și de munca editorială, și de managementul cultural, ori noi am sesizat această falie și vrem ca spațiile filialelor și ale editurii noastre să se transforme în niste veritabile ateliere de formare a unor oameni de viitor. Pentru că, trebuie să spun în încheiere, lucrul acesta, și eu și Călin Vlasie suntem, în primul rând, scriitori și vrem, și noi, să ne întoarcem la uneltele noastre de scris, însă, acum, suntem prinși în această muncă de construire de structuri, de oameni, de promovare de proiecte și sperăm, pentru că deja avem în urmă o activitate care are o consistență, că vom reuși, într-un an-doi, să venim cu echipe foarte tinere, și foarte profesioniste.

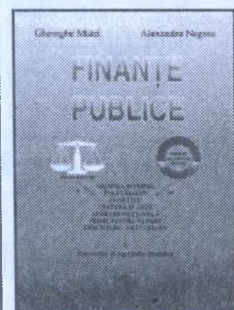
EDITURA
EX PONTO

CĂRȚI APĂRUTE

Dictionar român-latin de
citate biblice de STEFAN
CUCU și TEODOR CUCU.
178 p.

Libertii în societatea
română a secolelor I-II de
JULIAN ANTONESCU. 78 p.

Finanțe publice de
GHEORGHE MATEI și
ALEXANDRU NEGREA.
350 p.

Cercetări marine.
Recherches marines.
Institutul Român de
Cercetări Marine Constanța.
200 p.

Traumatologie
de VASILE LUPESCU și HORIA BOGDAN
DAVIDESCU. 324 p. Vol. 2.

Confluente. Pictură. Grafică. Tapiserie.
Centrul Județean al Creatiei Tulcea. 38 p.

Studii de biblioteconomie
de MIRCEA REGNEALĂ. 400 p.

Criza în structurile infodocumentare.
Sensuri și semnificații contemporane
de ION STOICA. 250 p.

CĂRȚI ÎN CURS DE APARIȚIE

Jurnal intermitent
de PERICLE MARTINESCU. 300 p.

Dez(in)cântarea României. Topograme
de AUGUSTIN IOAN. 100 p.

Transferuri de izvoare. Poeme
de ION DRAGOMIR. 134 p.

Condamnat la moarte de blues.
326 haiku-uri de
GEORGE CUSNARENCO. 100 p.

Stăpânul lumii. Proze
de STEFAN CARAMAN. 94 p.

Dictionar de iubiri ratate. Roman
de ADRIAN BUSILĂ. 300 p.

Statornicele umbre. Roman
de CRISTINA TAMAS. 195 p.

Forța destinului. Roman de
VASILE MIZDREA. 224 p.

Vinovată de utopie. Poeme
de ANA ARDELEANU. 80 p.

Cartea lui Oma El. Poeme
de CRISTINA ESO. 94 p.

Condiții climaterice în Dobrogea
de MIHĂILESCU GHEORGHE. 248 p.

Imunoprofilaxia de DANA MAGDALENA
COPLAN-TACU, VALENTINA FLOREA și
CONSTANTIN CIUFECU. 300 p.

doi parodiști

Că parodia literară e o formă de iubire față de confrății întru ale condeiului, ca și de literatură în general, nu mai e pentru nimeni o noutate, ea fiind din ce în ce mai mult, în vremea din urmă, asimilată criticii literare de mai rafinată subtilitate și de o factură aparte. În cazul parodiștilor talentați, parodiile sau sarjele amicale devansează modelul parodiat și chiar i se substituie, precum Spânul Feciorului de împărat. Nu orice poet poate însă parodia pe alții; e vorba de ceva în plus, pe lângă forța de a înțelege un mesaj poetic în toate sinapsele sale, poate de un spirit ludic mai acut, poate de disponibilități cameleonice speciale, de un auz afectiv și de o memorie iesite din comun, de îndărijirea și de intuiția alchimistului că poate scoate aur de sute de carate din vrful de metale, pe care clientul i le pune la dispoziție. Nu trebuie, apoi, deloc neglijate afinitățile electice dintre parodiant și parodiat, acea „atractive paronimică”, ca să folosim titlul cărții semnate de Constantin Tănase la Editura „Scriptor” (Galati, 1999), criteriul structural al cărții sale de parodii fiind unul de ordin geografic, iar poezii pe care îi „rescrie” aparținând, prin naștere sau prin biografie, unuia și aceluiași spațiu administrativ din nordul Dunării de Jos. Călărășeanul Liviu Capsa a ales pentru cartea sa, *Parodii optzeciste* (Ed. „Paralela 45”, Pitesti, 2000), criteriul de așa zisă generație, combinat, selectiv, cu unul morfologic, dat fiind că nu toți poezii, care au debutat sau au scris în această perioadă, au aderat la modalitatea de scriitură care să-i confere un profil distinct, ori conștiința apartenenței la o grupare care să se susțină reciproc în războiul declarat, în chip tacit, puterii comuniste care, desi împovărată de perpetuarea minciunii ei istorice, nu voia deloc să dea semn că i se băteau picioarele.

Antologiile de acest fel devin unele de gradul al doilea, adică ale unor chipuri poetice reflectate în conștiința unui înzestrat purtător de cuvânt, care vampirizează minusurile și plusurile scriiturii confratilor, în scopuri corective sau elogiative, contribuind, și într-un caz și în celălalt, la valorizarea unor nume, la amplificarea rezonanței lor în rândurile cititorilor, dată fiind priza sporită pe care asemenea produse o au la public, îndeosebi când vizează realități contemporane de ultimă oră. Iată, spre exemplificare, o *Urmuziană* pe care Capsa i-o vâra sub condei lui Pavel Susară: „Cică niste pitipoance / Dotate cu picioroange / L-au rugat pe nea Ion / Să le bage silicon. / Nea Ion, tare-n sondaje, / Robotea la abataje, / Neștiind că Bombonele / Trăgea spuză pentru el. / «Bombonele! bombonele! / Strigă el cu multă jele — / Nu-mi mai băga sula-n coaste / Că acum te scot din oaste»./ Bombonele cu case multe / Nu se sinchisea s-așulte, / Si își zise «Cucuveaua, / Ne aduce iar beleaua»! // MORALA // Mandatul sau vesnicia”.

I. R.

chemarea cerului

Ioan Vasile este un poet ludic. Dacă luăm în calcul că este și un muzician înăscut, poezia lui a evoluat de la poem la poem și iată, de la volum la volum. Îl putem apropia de un Serban Foartă sau de un Virgil Mihaiu. *Chemarea cerului* (Ed. „Astra-Nova”, Brașov, 1999) este cea de a doua carte care reprezintă, în lirica autorului, stante purificatoare, delicii cerebrale, floră de analogii rare, continuând acea dispoziție spirituală pe care poetul a schitat-o chiar din prima carte. Aici, Eul se multiplică și dă naștere himerelor realității — ecluziuni ale memoriei: „Picura în mine oglinda rânită / Cioburi de vitraliu / plângând. / Siroaie de pași / obsesia diagonală / scara speranței / în care m-am născut.” (p.17). O firească dezinvoltură, o saturație de inteligență lucidă și de materie livrescă se fac simțite în cel de al doilea volum al lui Ioan Vasile. În felul acesta, mobilitatea platoniciană se confundă cu tranziția existenței, imaginile mereu în „miscare” întru (spre) adevărul altei ființe ca mod de relevare a propriului adevăr, schimbă poezia descriptivă cu poezia lăuntrică: „Dansez, o marionetă purpurie / ametitor / sunt din lemn și plus / dansează-mă / mi-e dor / să ai grijă de mine / nu mă lăsa în vitrină / dansează-mă.” (p.30) Calitatea esențială a versurilor este poeticitatea lexicului, întrebuitat cu rigoarea unui mare rafinament filologic. În fapt, unitatea sa e perceptibilă în marginile cerului sfâșiat și, în general, în armonia pe care o seamănă în spațiul existenței „prezentului etern”, cum ar spune Hegel. De altfel, poeziile dedicate mamei sintetizează tocmai această prezentă obsedantă, prezentă care, dacă n-ar exista, ar trebui creată, pentru a

releva corporalitatea sensului: „Mamă, vino, spune / zboară chipul acela pe cer / când m-ai crescut? / se pasc în mine / Septembrie și April / a tăcut ceasul / plutind deasupra unui Lotus / Inima slefuită din suferință / a izbit bolta tăcerii / în genunchi, pribeag / dorm în frunzele neliniștite / bate vântul sufletului / scânteie de chin și neguri / bate inima slefuită / Mamă, de ce sună așa ușa dimineată? / bănuie furtuna cu iluzii / sunt o pasăre de lemn / încrustată în portal de castel”. (p.8) Față de asemenea poeme încheiate coerent, în care forța lirică se eliberează într-o singură direcție, luminată de o imagine absorbantă, multe alte compoziții par (sau chiar sunt) haotic distribuite, cu multă îngrămădire de elemente, când banale, când fabuloase, într-un registru aproape grotesc, coplesitoare numai cantitativ: „Opait doarme, stânga / pulbere, alb pe tavan / sirul prafului / răcoare în suflet / în stălp cântă vioara / gâlbui, îmi face ochi / suferă creionul, bici / răbdarea cuvintelor.” (p.14) Intenția reflexivă, în cazul lui Ioan Vasile, usucă poezia. Sugestia e confuză, poetul nu își regăsește plinătatea vizionară. El proiectează, în materia răzvrătită a poemelor sale, un patos neliniștit, când exaltat, când interogativ („De ce sunt întrupare în oglindă? / m-am jucat de-a orbul?”), de natură, deopotrivă, existențială și etică. Jonctiunea cea mai clară, axială pentru configurarea întregului univers, o constituie poemul *La poarta gândirii*, care înnoadă fielele sângelui și ale graiului, fixând, concomitent, cromatismul, atât de specific în simplitatea realist-magică: „La poarta gândirii / lung timp am bătut / să-mi văd sufletul / lung timp va fi / să-l descriu / aici, printre cei mulți / și eu / am pătruns / cine știe ce voi fi / în dorința devenirii / jucând în strălucita împărăție / atât de necunoscută și aproape.” De la desenul simplu trece, aproape imprevizibil, la o compoziție de umbre și lumini. O dispunere a esentelor, un ritm, de pe urma căruia se alege cea armonie lăuntrică înrudită cu armonia sferelor. Toate zbuciumările despre care mărturisesc poemele lui Ioan Vasile, se aplanează în liniște și contemplație. Ele sunt, de-acum, imagini purificate, care se reflectă în apele inefabile ale unor oglinzi. Rezultatul este un joc secund, mai pur.

VICTOR STEROM

o piatră de încercare

Dacă Petru Popescu ar fi debutat în anul 2000, atunci ar fi făcut-o, fără îndoială, precum Daniela Zeca, cu un roman citadin, adaptat la realitățile istovitoare ale sfârșitului de mileniu. Volumul acesteia, *Îngeri pe carosabil* (Asociația Scriitorilor din București, Ed. Coreși), este mai aproape, să zicem, de romanul *Prins* al lui Petru Popescu, decât de experimentele pe care le practică congenerii săi nouăzeciști, chiar dacă prin aceasta pare că lunecă ușor pe panta *literaturii de consum*. Autoarea noastră are o puternică conștiință posttextualistă, pe care o îmbracă în formele generoase ale scriiturii moderne. Romanul ei are două paliere funcționale. Primul, al autoreferențialității, nude, obsesive („...Dorm puțin și mă gândesc la roman. De-o parte și de alta e marginea textului. Narativitatea absolută, ca o apă în subteran”), și cel de-al doilea (anticipat de primul) al formării actantei în Bucureștiul actual. Formare, care marchează de fapt construcția orașului / romanului modern, trecând prin toate stadiile sale: dragostea, nașterea, moartea, visul, sexul, singurătatea. Povestea actantei nu are nimic senzational în ea: este povestea unei femei de 30 de ani care-și actualizează psihozele. Psihoza vârstei care se apropie, a iubitorilor pe care-i pierde, a orașului ca spațiu închis, ca *înlocuitor empiric pentru transcendența vidului*: „Jurnalul meu e împărțit în ore trăite și ore oarbe. Între cinci și șapte e un interval alb, un fel de oras scufundat.” Celor doi actanți din *Îngeri pe carosabil* li se potrivește foarte bine observația pe care Marin Mincu o făcea despre romanul *Prins*, într-un material inedit, din 1974: „Viziunea celor doi tineri, de la începutul romanului *Prins*, amplificată liric, exprima deplin starea lor psihică. Inginerii dorm ca două seminte îngropate într-un pământ cald, fără a-și gândi creșterea viitoare. Petru Popescu nu-și scoate niciodată personajele din această apatie congenitală”. Într-o astfel de apatie a rămas și actantul Pavel, de la începutul și până la sfârșitul acțiunii, apatie care se accentuează în finalul romanului, când cele două paliere funcționale se suprapun, până la indistincție: „*Pavele, ce faci tu aici?*” Îl scutur de umăr. Chipul lui ostentat și umbrat de barbă n-are nici o reacție.”

Pot spune, fără a face o afirmație pur laudativă, că romanul de debut al poetei Daniela Zeca este o *piatră de încercare*.

GRIGORE SOITU

iată-mă

Volumul de versuri al poetei Eugenia Văjia cuprinde două cicluri: *Iată-mă* (23 poeme) și *Si vreme nu-i* (56 poeme). Analiza poate începe cu dezvoltarea inițială, marcată prin titlu, *iată*, care este o interjecție predicativă a spațiului apropiat, acesta introducând lectorul într-un orizont cunoscut.

Înainte de parcurgerea textelor, de la același *iată* se promite o sferă, în care participanții se știu, se cunosc, sunt în apropierea unui al treilea element în spațiul comunicării. Deductia se complică odată cu apariția pronumelui *mă*, marcă a persoanei întâi. Enunțul nu mai comunică ceva abstract, intangibil și necunoscut, ci însăși carnea textului — instanța auctorială.

Îmbinarea textelor poetice cu crochiurile Danielei Turcanu denotă uoara creionare a unui eu liric vizualizat, dar și transformarea grafică a cuvintelor în imagini.

Paradoxal, această deschidere implică autoreflexivitatea, închiderea într-o metaforă. Eul feminin, fragil ca surâsul femeii de lângă tine (poemul *Surâsul acela fragil*), creează nu o imagine liniștită, calmă, de pastel, ci un zbucium interior, frământat.

Imaginii feminine îi urmează cea masculină, tăcută, cunoscută prin același ochi plin de simboluri („n-a scos un cuvânt / prindu-te”).

Animus și *animas* regăsesc în spațiul oniric, deși eul masculin este ridicat la rang de zeu îndepărtat.

Muzicalitatea versurilor în acest vacarm poetic de sfârșit de mileniu, este socantă și absolut oportună: „spre un capăt străin / mă prelinge, mă curge / mai sălbatec, mai plin” (*Atinge-mă prietene chiar în gând*).

Oglinda este un alt simbol al recuperării unui eu pierdut dincolo de rama sufletului terestru, este regăsirea în acel alter ego. Este privirea înapoi (și neșansa departelui).

Lumina solară apare firav în textele poetei, și atunci ea este umbră de bolta unui templu al sentimentelor, al așteptărilor.

Răvnirea urcării din poemele sale, urcusul greu nu către divinitate, ci spre sinele ascuns, este mereu bruscată, „rădăcina e pustie și trupul e secăt, ca și lacrimile interzise”.

Pustiul și singurătatea serpuiesc averse în textul poetic al Eugeniei Văjia, anunțând timid închiderea și repetarea ritualicului cântec de lebadă.

Poeta nu rezistă tentației de a preschimba elementele afectului în cuvinte aproape reci și pierdute în texte lirice. Toamna, strigatul către Fiu, amintirile, coborârea, plecarea conduc către poeme de o sensibilitate tristă. Sunt poeme ce dor îngustate, privirea este închisă, supusă, mahnită și deznădăjduită, ca geamătul unui muribund.

Concluzia acestei sumare analize este că primul ciclu al volumului se poate transforma într-un haiku cu teme universale, cu metafore vii, dar rezistente.

Odată cu deschiderea celui de-al doilea ciclu, *Si vreme nu-i*, timpul capătă un alt curs. Oboseala reacțiilor din prima parte dispare și senzațiile devin acute și rezezi, căci, spune autoarea, *Si vreme nu-i pentru un încă*.

Tonul e senzual, lasciv sau fierbinte, fiind sesizabil tonul erotic, absent în poemele anterioare. Deschiderea înlocuiește autoreflexivitatea obsedantă, și clipele se accelerează.

Descoperim un eu liric diferit, în care feminitatea ascunsă s-a dezvoltat total, renunțându-se la șoapte, în favoarea strigătului, în forță, al iubirii răvnite. În aceste texte apare și așteptatul coparticipant, anunțat în titlu. Discursul devine dual, nu se mai lovește de tăcere, ci își găsește, în celălalt, răspunsul. Iubirea e taină, apropiere, plutire deasupra elementelor feminine, consacrate: mare, luna.

Ultimele poeme sunt, parcă, dedicate unei instanțe necunoscute, și mai pierd din vitalitate: „Chemare nerostită / din teama de-mplinit / să nu-ți fi știut drumul / să nu te fi iubit” (din poemul *Si-acum doresc o taină*). Oscilarea erotică / estetică între aici și acolo culminează cu poemul *O corabie*, unde locutorul absent, pierdut reappare: „Vino, / Corabie și corăbier vor pleca, / vor lipsi înc-o dată și iar / duși de dorul albastrei tăceri / norocoși să se-ntoarcă cândva... / O corabie și un corăbier / rătăcind între ape și cer...”

Eugenia Văjia este o poetă caldă, lipsită de influența poeziei contemporane, prea ametoare. Poemele sale demonstrează că lirismul nu este desuet și vetust, ci plin de performante metaforice nebănuite (din poemul *Cum nimic nu poate fi demonstrat*: „te-am iubit, te-am uitat, te-am chemat / încingând trupul greu cu păcat”).

L.L.

VIVISECTII

MĂCEL DE ÎNGERI

Mărturisesc că după psalmii lui Tudor Arghezi, în care se poartă un dialog cu divinitatea, după tentativele lui Lucian Blaga de spiritualizare a lumii în "*Lauda somnului*", unde "îngerii mișună pe pământ", cum spune G. Călinescu, după "*Poemele cu înger*" ale lui V. Voiculescu, mi-a fost dificil să cred că o culegere de poeme, care se cheamă "*Îngerul căzut*", îmi mai poate oferi bucuria pătrunderii într-un univers liric original. Chiar dacă eram avertizat că autorul ei este un poet redutabil, al cărui creștet a fost încununat de lauri a zece premii de ecou national.

Lumea în care ne introduce Adrian Alui Gheorghe nu este una în care, conform unui cliseu literar cu oarecare prestigiu, eul poetic are nostalgia divinității și-i cerșeste protecția. Poetul, dimpotrivă, se arată a fi profund nemulțumit de această lume și ne propune o formidabilă parabolă a ei, traversată de puternice imagini ale cruzimii, menite să atragă atenția divinității, că și *Creației* ei, cum spune Vasile Spiridon în postfață, poate fi perfectibilă ("Angelocrazia dă sentimentul liberar al egalității și comuniunii dezinhitate cu divinitatea, ba chiar orgoliul de a-i fi părtașă la *Creația* mereu ameliorabilă."). Fiinte ale lui Dumnezeu, oamenii, nu sunt, în viziunea îngerului căzut, un alter ego al poetului, decât patru miliarde de păntece care se leagănă sătule când apare luna, iar Mama, personaj generic, epuizată de muncile de pesteri zi, le cântă "trupuri sânge păr dinti inimi / un terci fără nume împânzește cerul roșu / carne învinetită răni ca niște guri flămânde / plăcerea de-a fi om risipește atât de multe visuri / dormi dormi dormi / fiule unic castă fecioară / Cuvântul se împrenuă cu Dumnezeu / și naște în continuare fiinte / trupurile se-mperechează sufletele niciodată... / amărăciunea de-a fi viu trece / când un fir de iarbă / îți crește din osul frunții / dormi dormi dormi" (*Luciul de pe blana pisicii*).

Este pus sub semnul întrebării orice canon, este respinsă orice utopie. Înger căzut, aici pe pământul oamenilor, poetul tine să-i spună divinității adevărul, că omul, Creația ei, nu-i decât "ciosvârta de trup / în care înghesuie / atâtea lacrimi / atâtea suspine / ceva sperante / un pumn de cântece frivole / un pământ de cântece amare / totul învăluit în sânge / mult sânge / cu care s-ar putea rescrie (eventual) / și poemul acesta" (*Descoperirea numelui*).

Un dialog, propriu zis, între poet și divinitate nu există, chiar dacă aceasta din când în când îl întreabă: ce face. Poetul îi reproșează în continuare imperfecțiunea lumii în care trăiește: "Ce faci? ce faci? Trafoze și eu niște îngeri / niște vise / — m-au buzunărit de iluzii / mi-au spart casa cu vrăbii bete de soare... / mi-au făcut cioburi din iubire — o sticlă afumată prin care urmăream toate eclipsele / de

suflet // ...virginala mea uimire care în fiecare / dimineată ia iubirea în brate și se / îndepărtează lăsându-mă cape un ambalaj / de om în care cersetorii caută speranță / Doamne, nimic n-a mai rămas din asta / nimic" (*Complicitate*).

Deși are nostalgia unei lumi serafice, Adrian Alui Gheorghe ne avertizează că este imposibilă. Și asta în primul rând din cauza oamenilor. Dar și din vina divinității care, se pare, a început să împrumute câte ceva din modul lor de a fi. Îngerul căzut poate vorbi, într-adevăr, despre om ca despre sine: "ceea ce ai vrut să știi ai uitat deja / ceea ce ai vrut să descoperi a acoperit deja vântul / o ureche ti-e verde, creierul ti-e negru / buzele tale au ucis tot ce-au sărutat / ai pierdut tot ce-ai ascuns în adânc / ești armura goală în care timpul trage la tintă / dacă sădești o floare vezi că ucizi o sământă / trăiești pe pământ nemeritat, nemeritat" (*Comert cu îngeri*). Dar îi și poate reproșa divinității cinismul și cruzimea la care a ajuns imitându-i pe oameni: "Piata de carne. Dimineata când soarele / nu are miez. Domnul tranșează îngeri, / le desface aripile mai întâi / să nu le vină în minte să fugă, / apoi aruncă viscerele mirositoare / de mir și de floare de salcâm / câinilor. Carcasa se vinde separat. Capetele / se dau de pomană cerșetorilor de la / marginea raiului de fiecare zi. / Inimile se trec peste flacăra și se mănâncă / aproape crude. Cu oasele e o problemă: nu întotdeauna sufletul se desprinde de pe ele / de aceea se fierb îndelung în otet. Sau în / vin. Domnul e multumit. Mănele sale desfac / încheieturile cu o singură mișcare. Chiar și banii / pe care-i adună miros a mir și a floare de / lotus. Și a iarbă de rai putrezită... / Piata de carne. Dimineata când soarele nu are miez. / Domnul trage după el cerul / ca o ciosvârta din care mai picură, încet, / stropi de eternitate ca niște urechi de melci" (*Piata de carne*).

În astfel de texte, Adrian Alui Gheorghe ajunge să se exprime, tensionat și plastic, ceea ce avantajează "realismul" parabolei, într-un mod rar întâlnit în poezia contemporană.

CALM DE FAȚADĂ

Vortex e un titlu de carte care, la prima vedere, n-are decât o vagă legătură cu substanța textelor adunate între copertile ei. Un *vârtej*, care să-i sugereze poetului Valentin Busuioc această alegere, va fi existat, probabil, în faza inspirației, oricum înainte ca textele să aibă "un trup" din cuvinte. Derutant (sau poate capabil să justifice alegerea?) este și faptul că fiecare text în parte refuză să se numească în vreun fel. Altfel, de mult n-am mai citit o carte, alcătuită din fragmente puse cap la cap, în care apele poeziei să nu fie prea des tulburate de vreo pală de vânt.

Un text de început ne vorbește despre felul monoton în care se rotește un disc, precum viața oricui (și, cu atât mai mult, cea a militarului de carieră care este poetul), fără a arunca suficiente reflexe de ordin estetic asupra celorlalte fragmente și, implicit, asupra titlului cărții: "Am visat că eram un disc imprimat / cu povestea vieții mele / Pe măsură ce mă roteam dădeam senzații noi ficusului candelabrului / și celorlalte lucruri din odaie / Mă-nvâream mă-nvâream / și acul ce-mi răscolea memoria / se apropia tot mai

mult de minusculul orificiu central / unde urma dintr-odată / să uit totul / să mă înscriu în rândul / ficusului candelabrului / și a celorlalte lucruri / din odaie". Accentul nu cade aici, după cum se vede, pe ideea de vortex, ci pe calmul, banalitatea rotațiilor acestui disc cu un final dinainte știut. Dacă dezbrăcăm termenul de vortex de conotațiile lui care presupun o mișcare violentă, de anafor, poate înțelegem și de ce poetul l-a preferat totuși pentru a-și numi cartea. Pentru că, oricât ar fi de previzibil acest traseu în cerc al vieții, sensibilitatea poetului are grijă să-l presare cu destule "accidente lirice" demne de luat în seamă.

Valentin Busuioc crede în "vocația de privitor" de la fereastră a poetului, una care-i permite să descopere misterul banalității: "azi dimineată / în timp ce beam o cană cu lapte / m-am surprins privind peretele / căutându-i ferestrei un nume / afară ploua / halatul pus la uscat avea buzunarele pline / tu îmi arătai o cutie / plină cu păianjeni diformi / un necunoscut ne măsura cu piciorul / grădina". Este o relatare pe un ton cuminte care se încheie cu un sunet sec amintind de bocancii alăturați brusc în clipa salutului soldătesc. Acest sunet final, de la un fragment la altul, nu este sărbătorească sau ceremonios. Ba, este înlocuit, uneori, cu sunetul trăgaciului scos de-o armă fără glont, și se asociază cu sentimente neliniștitoare: privit de la fereastră, un fotograf din parc, căruia "nu mai îi este suficientă nici realitatea... se mută de colo-colo pentru a intra în cadru și moartea". Alteori, același sunet, nu mai puțin aspru, deschide, la rândul lui, o fereastră spre o viziune capabilă să înspăimânte: "dar e seară plăcută și parcă toate lucrurile fug spre Dumnezeu / spre ochiul său albastru / pentru care durerea e o fantă / iar omul / un feroce detaliu".

Unele fragmente, ce-i drept nu multe, au o structură proprie, nu rezonază cu celelalte texte, se abat de la regula relatării neutre, mizează pe confesiune, dar nu sunt mai puțin remarcabile prin mesajul liric: "mi-e frică de străzile fără nume / cu bătrâni evrei tunși zero / ce mănâncă / seminte sărate de dovleac // și de pomii în care urc mi-e teamă / în ei / prietenii copilăriei își fură și azi unii altora / ciresile nucile / micșorând înclinarea pământului // mi-e frică de cărți de preoti de tot ce prevesteste / că viața mea nu va străluci / mai mult decât dăra melcului". În aceste texte, deși miza este aceeași (provocarea poeziei, scoaterea ei la lumină, de acolo de unde este mai dificil de găsit), poetul pare să se exprime mai lapidar, mai exact și plastic, totodată: "în acest loc / s-au întâlnit prima oară / un calugăr cu zeul său // pe măsură ce-și vorbeau / pesteră le creștea în jur / ca o cochilie". Haijinul talentat care împreună cu Constantin Abăluță a realizat primul renga din literatura română, strălucește în câteva haiku-uri, probabil spontane: "câzând / nuca reflectă o clipă / lumina lunii"; sau: "urme de var până la poartă / balanșorul leagănă / o carte de vizită"; sau: "nu mai pot cunoaște oboșala / în memorie / s-a spart poemul"; sau: "trupul revărsat în oglindă / lângă câteva manuscrise / și norul din paharul cu vin"...

NICOLAE MOTOC

PORTRETE LITERARE

ȘTEFAN N. POPA

Un reprezentant al criticii literare de tip academic din spațiul pontic, universitar „până în măduva oaselor”, este Ștefan N. Popa. Născut la Galați, pe malul bătrânului Danubiu, el și-a legat un timp îndelungat soarta de „dulce Târgul leșilor”, făcându-și aici studiile și devenind cadru didactic la Facultatea de Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza”. Dar, prodigioasă sa activitate didactică și științifică s-a desfășurat și în spațiul balcanic, la Universitățile din Belgrad și Novi Sad, apoi, după Decembrie '89, și la Universitatea „Ion Creangă” din Chișinău. De aproape un deceniu, Ștefan N. Popa s-a stabilit pe țărmul Pontului Euxin, fiind profesor la Facultatea de Litere a Universității „Ovidius”, și unul dintre diriguitorii acestei instituții. Fiind tot timpul *aequo animo*, de un calm desăvârșit, de o urbanitate perfectă în raporturile cu oamenii, profesorul tomitan impune modelul academic, atât în activitatea de la catedră, cât și în cea de critic și de istoric literar. Îlesind extrem de rar în „agora” literară constanteană, numai pentru a-și prezenta unele materiale la revista *Tomis*, Ștefan N. Popa este o prezentă activă doar *intra muros*, în incinta Universității tomitane, și a unor universități din spațiul balcanic.

Rezultatele laborioasei sale activități științifico-literare nu au întârziat să apară. La 25 octombrie 1997 a primit „Diploma pentru cercetarea literaturii române din Iugoslavia”, din partea Casei de Presă și Editură *Libertatea* din Panciova, iar la 18 februarie 1998, volumul său, **O istorie a literaturii române din Voivodina**, a fost distins, la Novi Sad, cu premiul *Cartea anului editorial 1997*.

Trebuie menționat și faptul că Ștefan N. Popa a desfășurat, de-a lungul anilor, o bogată activitate publicistică pe plan national și internațional, colaborând cu recenzii, cronici literare, traduceri, interviuri, studii la publicațiile: *Cronica*, *Convorbiri literare* (Iasi), *Ramuri* (Craiova), *Tomis* (Constanța), *Libertatea*, *Bucuria* (Panciova), *Tribuna* (Novi Sad), *Politica* (Belgrad). Dintre articolele, prefetele, studiile publicate până în prezent, cităm doar câteva titluri: *Vasile Alecsandri și basmul folcloric în versuri*, *Lirica populară bănățeană*, *Vasko Popa și ipostazele jocului*, *Slavco Almăjan și poezia pragerilor poetice*. Dintre articolele publicate în revista *Tomis*, sub genericul „Destine balcanice”, se remarcă cel intitulat, în chip atât de sugestiv, *Destine paralele: Marin Sorescu și Vasko Popa*.

În afara volumelor, cursurilor universitare, lucrărilor de strictă specialitate din domeniul limbilor și literaturilor slave, istoricii literaturii ruse, semnate de Ștefan N. Popa, ne rețin atenția, în mod deosebit, două cărți cu totul remarcabile: *O istorie a literaturii române din Voivodina*, Ed. „Libertatea”, Novi Sad, 1997 și *Lumea poveștilor animaliere*, Ed. Ex Ponto, Constanța, 1999, la care ne vom referi în chip succint, în rândurile următoare.

În „Cuvântul înainte” la *O istorie a literaturii române din Voivodina*, autorul ne oferă o adevărată profesiune de credință, exprimându-și principiile critice care îl vor călăuzi în anevoiosul periplu printr-un spațiu literar aparte, veritabilă „oază spirituală românească”. Principiul de bază este cel al imparțialității, al maximei obiectivități, corespunzând vestitei sintagme taciteice: *sine ira et studio* (fără mânie și fără părtinire).

Aplicând criteriul cronologic și pe cel axiologic, Ștefan N. Popa reușește să treacă printr-o veritabilă „sită” critică producțiile literare ale românilor din Voivodina, despărțind grâul de neghină, aurul curat de minereul fără valoare. Scriitorii sunt analizați în funcție de situaarea lor în sfera anumitor curente, tendințe literare cunoscute în literatura europeană: traditionalism, modernism, postmodernism, avangardism etc. Importante judecăți de valoare se

ȘTEFAN CUCU

continuare în pag. 14

dintr-o haltă părăsită

Cassian Maria Spiridon își construiește volumul pe trei planuri dintr-o axă nevăzută a poeziei. Intenția de deschidere către celălalt / ceilalți, către lectorul de-gustător de poezie contemporană, se remarcă la nivelul semantic. Primul ciclu propune, chiar prin titlu, o claustrare, o închidere într-un spațiu al simbolului, al imaginii așezate pe pânză (poate!) — **În atelierul de pictură**. Avansează, deci, izolarea eului ce se va multiplica în imaginile pictate, deschizându-se prin pluralitate unghiurilor de receptare. Al doilea ciclu, **O deschidere a porților**, comută așteptarea receptorului către un câmp ce se oferă deschis prin ruperea barierei dintre cele două lumi — a sinelui și a sinelui către ceilalți. Ultimul ciclu se poate recupera prin dezințegrarea totală a lirismului, prin oferirea aproape erotică într-un spațiu total nud, deschis și pustiu. Acea *părăsire* din titlu ar putea fi înțeleasă și ca un ultim gest poetic — **Dintr-o haltă părăsită** (Ed. „Augusta”, Timișoara, 2000).

La nivelul celor trei cicluri, actul liric se poate citi în ansamblu ca o încercare redundantă, pe straturi diferite de regăsire prin celălalt, cel de dincolo de text. Remarcăm că intenția lui Cassian Maria Spiridon este aceea de a deschide, pentru că în toate cele trei părți *se simte* încă o instantă pe care acesta o caută până la ultimul poem.

Dinamica corporală a textului *Poema înserării* (incipitul volumului) propune atingerea ca act final de regăsire a eroticii. Solaritatea dispăre pe măsură ce femininul capătă contur, deși ambiguitatea și misteriosul sunt provocările lirismului său. Sub semnul erosului mitologic se situează și poemele următoare, în care *venera* și

madona sunt recuperate în plăsmuirea *iubitei*. Poemele lui Cassian Maria Spiridon ar putea fi citite prin paradigma romantică a erosului — unde *el* caută și așteaptă o apariție nu diafană, ci corporalizată, însă nu lipsită de sacralitate.

Poemele de dragoste își continuă demersul de re-găsire prin celălalt, odată ruptă pânza de păiajen. Discursul intelectual, rafinat al poetului ambiguizează starea de iubire prin umplerea unor spații scripturale cu nostalgie, amintire, strecurare, visare, căutare.

Poezia anilor '90 poate asimila textele lui Cassian Maria Spiridon ca pe un con de liniște textuală, unde motivele poetice s-au sedimentat, s-au acumulat în *Poem din Vest*, în *Hypnos*, dar argumentul pentru această afirmație este *Un adăpost în vuietul multimii*, „alungati de săgețile ploii / a doua oară supuși botezului / nestrecurăm / pe sub frunzulisul lat și îngăduitor // aflăm un adăpost în vuietul multimii.”

Acea claustrare propusă de titlul primului ciclu se confirmă la nivel semantic (acasă, împăcare, exil voit, suflet ce tace, „străin în astă lume / pierdut sunt...”).

Poemele lui Cassian Maria Spiridon sunt pagini de jurnal, unde autenticitatea trăirii se confundă cu cea a scriiturii. Eul liric levitează undeva aproape de realul învăluit într-o pânză prin care își citește propria poveste.

O deschidere a porților, ciclul median anunță un misticism pur, epurat de prețiozități lingvistice și de limbajul dur al literaturii actuale. Iubirea și moartea tutelează cadrul oniric, spațiul liminal dintre „cei vii și morți”. El oscilează printre lumi redescoperind teme mult prea erodate, dându-le noi semnificații.

Accentele optzeciste se întrevăd în versuri precum: „în timp ce scriu poemul”, „poemul curge pe foaie”, „Scriu poemul cu mărul din care dintii mei

rup”, „când pe hârtie / creionul tău aleargă”. Actualizarea actului de a aterne tesături lingvistice presupune constientizarea actului estetic la care participă.

Deschiderea porților se face către câmpiile Elisee. Rătăcirea, căutarea serpuindă a metodei de a găsi cheia a luat sfârșit, ajungând sufletul pribegit în „fata judecății”.

Ultima haltă în care se opreste discursul liric îndepărtează eul de sensibilitatea autentică din primele două cicluri. Participăm la transformarea realului în litere, în cuvinte, în texte. Viața / trăitul sunt înghițite de concepte și idei asternute, prin efortul întregii corporalități, în poeme: „plin de cerneală / pe ochi / pe mâini / pe-ntr-o piele // mă scriu”.

Deschiderea asumată este una în planul literarității, a eului anulat „poem după poem se nasc / amarnicele stări interioare”.

Acum pribegirea este la nivelul cuvintelor, poemelor, semnelor ce sfredelesc acut hârtia și carnea Poetului. Corabia pe care se află se pierde, rătăcește, deviază în reală, iluzorie, se îndepărtează, negând dureros un mod de a fi, este corabia lui Ulise care nu mai ajunge la punctul terminus oricât de mult și-ar dori, pentru că el a devenit un altul (*Poem între Oceane*).

Ultimul mesaj provine de dincolo de linia recuperatorie a acestui spațiu, vine dintr-o altă existență, dintr-o haltă părăsită „a unui secol care moare” (*Din halta părăsită*).

Volumul lui Cassian Maria Spiridon a recuperat în planul textului traseul inițial al unui eu supus probelor existențiale / scriiturale pe care le-a *transcris* în profunde meditații asupra evoluției sinelui căutat și asumat.

LENA LAZĂR

problema e următoarea

As compune un mars hazliu
despre infanteria turistilor
despre acești infanteriști ai ruinelor
rămase, ruinele, în urma
adevăraților infanteriști
din diverse epoci războinice. As compune
un mars despre infanteria turistilor
trecând prin tara marii cavalerii
și ajungând infanteriștii de ei
până la marginea-margine a Pustiului
Gobi unde
prind a se însurii contururi de dune
ca o multime de cadavre de cămile

cocosate
însă problema e următoarea — cum
să compun un mars care se încheie
cu pierzania sirurilor de caravane dacă
în fond moartea reprezintă o soluție
care nu corespunde și nu răspunde
nici unei probleme?

campanie turistică în gobi

Ai grijă, luptătorule, nu-ți pierde ochiul.
Nichita Stănescu

Din scădere în scădere — Istoria. Albiile ei
secate

sub copitele cămilelor sub
circum-in-voluțiile creierului de nisip al
dunelor sub
misterul de o absolută brutalitate al
Marelui Pustiu în
cosmica și absurdă lui clepsidră care
își confiscă sie însăși nisipul sub
imposibilitatea cerului plictisit de
propria lui viziune. Din scădere
în scădere — Istoria care-mi spune că
n-ar pune mâna în foc că lumea avu
neapărat nevoie
să se nască Ginghis sau Napoleon Han.
Pare-se

vrăjită de imensitatea pustiului
Istoria a început a delira
asa că
ai grijă getule nu închide ochii
nu atipi aici spunându-ți tu însuși noapte
bună
pentru că te va absorbi neantul precum
o inevitabilă ospitalitate în
misterul de o absolută brutalitate al
Istoriei ce delirează din
cădere
în
cădere.

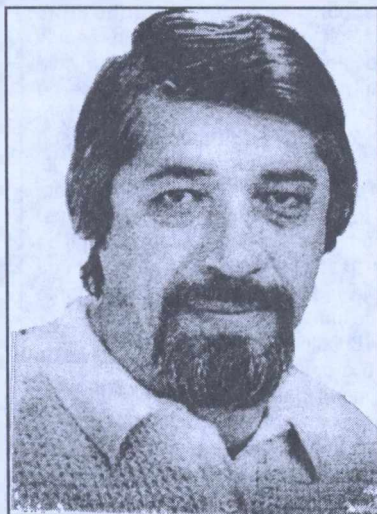
dadaism cu ocazia primei
mele sosiri la paris

Sigur garçon noi mai b(o)em ceva
dadaist. Mai adă-ne o Champs-Élysées...
pardon!

o șamp-
anie „Clairette de Die”
câci vezi doar cum pe noi oaspeții din Est
fericirea ne caută până și prin buzunare
însă așa și nu ne găsește pre noi
cămătarii banilor de telefon
necesari pentru a-i suna pe ceea lume pe
Tristan (fără Izolda) Tzara pe Emil Cioran
și Eugen Ionescu. De bucurie că
am reușit să vorbim cu compatrioții
o să b(o)em în continuare snaps...
pardon! Champs...

pardon! șamp-
anie până vom încerca să dansăm
încrâncenat de balcanic ca Zorba Grecul
fără

Zorba lui după care garçon dumneata
frate latin
frantuz tipic cu voce de un timbru nazonat
vei căuta să ne dai afară din
infernul confortabil al bodegii însă
te prevenim că nu-ți va iesi pasienta
precum
nu-i iesi lui Platon care încă în antichitate
încerca să ne dea afară din

LEO
BUTNARU

Republica sa (credea el) autonomă. Sigur
repu-

blica
și
repu-
tația lui Platon sunt noțiuni
repu... pu... repu-pu...diabile
câci nu e frumos ceea ce a filosofat el
vizavi de poeți în intenția lui
de a-i da peăștia afară din țară. Să
nu-i urmezi exemplul garçon și
să ne mai lasi în bodegă de unde noi
vom iesi benevol
de bună voie părăsind și Champs-Élysées și
întreg Parisul plecând în drumul nostru.

Asadar
din Die
încă un dar garçon încă o șampanie clară
ce ne sporește buna dispoziție ca un diez
muzical
la începutul portativului și sfârșitul acestei
partituri parisiene. *Et l'addition*
s'il vous plaît!

arhitectură salină

I
Mare linistită.
Lin înotând
Cenușăreasa-și vede reflectate-n
netezișul apei
arfele genelor.

II

Delicat
cu degetele-i fine
Cenușăreasa luă
puțină sare.
În solniță rămaseră
câteva dune albe
mărunte, mărunte...

carmen

Precum o pereche de castaniete — pe
brațul focoasei Carmen semnul

vaccinului antivariolic alături de
o mai veche creștătură de șis.

Si
două-trei lovituri de castaniete în
cuvântul cica-tri-ce:
Ciac-ciarachi-ciac!

zi de zi

zi de zi
micile noastre pagube
în favoarea morții
printre ele
până și
sălbaticii maci ofilindu-se de
hipertensiune.

eboșă de autobiografie

(a XIII-a)

(...)
Mie multe lucruri mi se întâmplă
cu mare întârziere
iar alte lucruri în genere
nu mi se întâmplă
precum nu mi s-a întâmplat (spre exemplu)
primul rând al poemului acesta (...)
...) precum
nu este exclus să nu mi se întâmple
nici ultimul rând al poemului pe care
am încercat să vi-l propun
cât de cât împlinit (...)
...)

lăsare de sânge

Părăsindu-ne mai mult decât
lăsându-ne să plecăm — viața de scutieri în
căutarea

Graalului mereu fâgăduit
și mereu de-ne-găsit în
locul lui aflând altceva care ca regulă
nici nu ne fusese promis. Pe
sub vâscul verde parazit de pe

• Adrian Pal — „Odiha muzicii”

desfrunzitul arbore al amneziei universale
trec scutierii cu inimile transpirate înțelese
precum
niste suflete learcă de sânge cristic trec
învinșii deja lipsiți de orgoliu — târziu
paradis
compensator care
până la urmă va fi pierdut și el în
preînșoria Apocalipsei când
cineva — poate că losif din Arimateea —
abia

va reuși să spună: „De fapt
ăsta era viitorul...” pentru ca Post-
Apocalipsa să se dovedească a fi totuși un
viitor

în care însă
nu va mai exista trecut!

Dar poete!
profetește orice numai nu moartea de ea
suntem absolut siguri că ni se va întâmpla
cei mai sensibili dintre noi trăind încă
intense și ciudate
pacea și beatitudinea ce coplesesc

scutierul în
primele clipe ale stării sale de cadavru
ajuns în absolutul morții celei răspândite
simultan
spre cât mai multe foste evenimente și
spre tot atâtea evenimente care nu se vor
întâmpla

niciodată.
Dar nu cânta Zeită mânia! Nu-l
asculta pe
genialul Homer cel ce a fost marele noroc
chior al omenirii.
Ave! Muritorii vă salută precreștinătatea
care

dă cu lancea în coapsa legendelor
prin lăsare de sânge în scop terapeutic
astfel că în lipsa Graalului pe
tipsia scutului scutierului
alături de capul Sfântului Ioan Botezătorul
întru jertfire
stau cheaguri de sânge precum
niste melci maronii născuți gata obosiți cu
toate că
în toate se simte o neostoită grabă și
dacă ascuți atent
în Ceruri se aude un Creier găfâind.

adnotare la volumul
„sâmbătă spre duminică”
(1983)

Ne grăbim — ne foarte murim
nu grăbim — doar ne murim
sapiențial meditându-ne și parcă
amânându-ne
dar mai curând împacându-ne fiecare cu
sine
într-o noapte de săptămână spre...
săptămână
adică într-o noapte de duminică spre luni
care

cu sens egal poate fi
noapte de Antichitate spre Era noastră sau
la scară infinită — noapte de Vechiul spre
Noul Testament
de înainte spre după Nasterea lui Hristos
ca să nu vorbim (iarăși ajustând nășălia
scării) și
de noaptea de Renastere spre Evul Mediu
de Revoluție franceză spre ghilotină etc.
Oricum dezlănțuită nocturnă nepristană
(ce nu are nimic în comun cu Mica
serenadă nocturnă a

lui Mozart) e și nu prea bună
incluzând și noapte de viață spre prăstăvire
în care

se curmă sentențioasa matematică a
cucului
și Hu-hu-hu! face sinistru bufnita profet
instinctiv

și deja nemuritorul înger al morții
stă cu aripa pe clanta porții; și poate că...
poate
că... cine știe? — noaptea de moarte spre
înviere
când după Judecata de Apoi la cântatul
cocoșilor
pleacă tiptil provizoriu și oarecum mișel
oportunistul înger Azazel.

Semnele că anul acela avea să fie unul de pomină s-au arătat, fără zăbovire, încă din primele lui zile. De Bobotează termometrele au coborât până la minus treizeci de grade Celsius, ceva nemaîntâlnit, în nici o altă iarnă până atunci, pentru coltul de sud-vest al podişului. În numai o noapte, fluviul şi ghiolul Bugeac — legat ca un cercel urias, azuriu, dintre dealuri, de el, printr-un mic prival — au înghetat tun, lepădând peste maluri mormane de sloiuri şi de peste.

Locuitorii de prin satele vecine, prinzând de veste, au sărit în sănii, căruțe, pe cai sau au venit pe jos şi au adunat, în ce s-a nimerit — saci, cosuri de nulele, papornite, în poală ori în mânecile de la haine legate la capete — carasii, crapii şi salăii înlemniti, înfruptându-se pe săturate, câteva săptămâni bune, după aceea, din ploconul neasteptat al apelor.

Vitelor le-a crăpat pielea în grajduri, iar în câmp şi pe insule, păsările şi animalele au căzut secerate de tăisul necrutător al gerului.

Sumedenie de corbi, ciocânituri, gaite, pitigoi, sticleți, gugustiuci, stoluri întregi de ciori, vrâbii, pescăruşi, rate şi găste sălbătice, diuim de mistreți, câprioare, mufloni şi vulpi zăceau cu zgăibaracele în sus, înghiţite de nămeți.

În marginea asezărilor din apropierea pădurilor şi a graniței au apărut lupii. Lipsiți de altă pradă, s-au repezit la oameni. În rarele lor drumuri, pe la rude sau cu diferite treburi, de la o localitate la alta, dacă nu aveau puști de vânătoare, gospodarii luau în sănii oale mari de pământ ori cazane de aramă, pline cu cărbuni încinși. Când fiarele se năpusteau la cai, ei aruncau cu jărat, punându-le pe goană.

Mitică Oprea, tobosarul, imprudent, întorcându-se afumat în zori, pe jos, de la o nuntă din satul Gârlița, pe ceairul din coasta pădurii de la Cășaca, a fost surprins de haită. A bățut toba toată ziua în mijlocul troienelor, ținând lupii la distanță, până l-au descoperit, pe înserat, aproape amoriți, niște consăteni, care se înapoiau de la lemne. În uitătura străpungătoare, ce te băga în boală, aceștia au citit spaima nesfârșită care-l făcuse din om neom.

Nici sfîntirea apelor nu s-a mai putut ține ca de obicei — la Dunăre, unde, în văzul întregii suflări a satului, din barca lui Vane, turtucăianul, popa Tudorancea, om înalt, cu părul împletit în coadă mare, azvărlea crucea spre adânc, după ea sărind de pe mal, s-o prindă, cei mai destoinici și călți înotători.

Ajutat de dascăl și de două babe de încredere, preotul a săvârșit ceremonialul, ca niciodată, la repezeală, în curtea bisericii, într-un hârdău cu apă încălzită. Apoi, el și cei câțiva enoriași temerari, veniți cu sticlețele să ia aiasmă, s-au împrăștiat ca potârnichele, care încotro, cu mâinile, gleznelor și fetele roșii, degerate.

Cât despre alergarea de cai, de după slujbă, și prinderea crucii, ce să mai vorbim. Nici ea n-a mai avut loc, neîncumetându-se nimeni să se avânte călare prin omătul cât gardurile, pe o asemenea urgie.

Prin case și pe la cărciumi, în jurul sobelor și godinelor încinse, sătenii beau vin fierț cu zahăr, piper și scorișoară și mâncau jumări calde, peste prăjit, gigisi-papa, murături și ghioslomele, întorcând, cu presupusul, pe toate părțile, și despicând în paisprezece sirul zvonurilor care-i asaltau.

Umbla vorba că: munți de sloiuri s-au îngrămădit peste piciorul din mijloc al podului de la Cernavodă și au înfundat Dunărea și se opinteau în el să-l rupă; oprit pe pod, la semnal, rapidul „Marea Neagră” n-a mai catadicsit să se urnească din loc cu nici un chip, ca și când roțile i s-ar fi încheștat definitiv de șine; așa că pasagerii se aflau într-un vădit pericol, iar ținutul lor era, de-acum, pentru un răstimp, complet izolat de restul lumii; că fluviul răbufnise, printr-o spărtură, la deal de Siliștră și amenința să-l înecă; că guvernul țării vecine ducea tratative urgente, la telegraf, cu guvernul nostru, să se deschidă granița la Regie, ca un divizion de tunuri de-al bulgarilor să treacă să bombardeze dopul de gheață din coltul de la Păcuil lui Soare, să slobozească apa și să salveze, astfel, orașul de la dezastru; că autobuzul plecat spre Constanța cu o dimineată în urmă, n-a mai ajuns la destinație; se bănuia, ori că se înzăpezise împreună cu alte zeci de mașini pe serpentinele de la Urlaia, ori că, din cauza vifornitei, șoferul, un novice, o apucase din Băneasa la dreapta, pe șoseaua spre Dobromir, și trecuse, fără să-și dea seama, frontiera; în loc să iasă pe la Sipote la Deleni, pe ruta obișnuită cum era normal, o ținuse înainte prin desertul alb, unduitor al stepei, și rătăcea cine știe în ce direcție necunoscută; că în Balcani, nici la trei sute de kilometri de satul lor, în valea fără iarnă de la Kazanlak, prăpădul nimicea migdalii și trandafirii înfloriți, iar mai la sud, în Grecia, făcea ravagii prin livezile de smochini, portocali și lămâi dati în copt; că vaporul *Ungheni*, care asigura cursa locală între Ostrov și Călărași, pornit la iarnat spre Giurgiu, fusese blocat de înghet mai sus de sat, înaintea să iasă în Dunărea Mare, pe brațul Jianu; înfoliți în sube bleumarin cu nasturi strălucitori, de alamă, purtând pe cap căciuli îmblănite, iar în picioare cizme de păslă, marinarii, împreună cu căpitanul Verman, au coborât pe insulele Opa și Pastramăgia, s-au dus la stâni și au cumpărat de la ciobani puțini cu brânză și berbeci, hotărâți să rămână acolo pe vas până în primăvară; și câte altele.

Cum-necum, târâș-grăpș, vestile răzbeau până la ei năprasnice ca și gerul, de le stătea mintea în loc și li se făcea pielea de găină când le auzeau. Abia le

OVIDIU DUNĂREANU

ZILE ȘI NOPTI DE GERAR

puteau dovedi, neștiind căora să le dea crezare mai întâi. Lumini și umbre le scipeau pe chipuri și-n pupile, iar în încăperi stăruia o uluială de neînfrânt. Rareori tresărea câte cineva, încordându-și urechea înspre fereastră. Și nu se putea dormi dacă, ceea ce răzbătuse până la el de afară, fusese urletul unui lup sau tunetul gheții.

„Nu-i a bună! Ce ne-o fi hărăzit să mai pătimim?” — se mirau și se întreabau în sinea lor cu strângere de inimă, convinși, mai mult ca oricând, că grindeiul pământului se stricase rău de tot, și că, odată cu el, și veacul se sucise anapoda, ca dracul...

Dar cele îndurate de ei în zilele și noptile lui Gerar, n-au însemnat decât numai începutul unui sir lung de împrejurări la care aveau să fie părtași, menite parcă dinadins să le persiste în memorie și în suflute mult timp de atunci înainte.

Îmboldiți de gura nevestelor și de smiorcăiala copiilor flămânzi, doi vecini, ce locuiau în niște chichinete din chirpici la marginea dinspre cimitir a satului, recunoscători ca fiind nu numai scăpătați, dar și săraci cu duhul, Marin Răgălie și Ion Zăbavă, nemaivând altă scăpare, s-au decis să înfrunte grozăvia și să iasă la vânat de iepuri cu ciomagul.

Nu știu cine, la un pahar de rachiu, la cârciumă, aruncase, așa în dorul lelii, o vorbă, că în vilele de pe platoul de la Parapet, urechiatii se adunau cu nemiluita și rodeau, lhniti, în absentă de altă hrană, coaja dulce-acrișoară a corzilor de viță.

Iar lor nici nu le-a trebuit mai mult. Au prins spusele aluia din zbor și le-au luat de bune, datul iamei prin iepurime părăndu-li-se, din aceea clipă, o nimica toată.

Cum locul cu pricina se afla cam departe de sat, la un ceas și ceva de mers pe jos, vânătorii noștri s-au trezit cu noaptea în cap, s-au îmbos-cănat bine, și-au uns fetele și mâinile cu grăsime, și-au aruncat pe după gât traistele — cu laturile de sarmă otelită, cutitele și sticlele cu vin de măruncică, vărâte într-însele — și au luat, fiecare, băta din lemn de corn, și au purces degrabă la drum.

„Dacă întindem pasul, îi dibuim la tanc. Până la ziua, oțlîm! o droaie. Ne-a pus Dumnezeu mână pe scăfărlije! Oamenii ne facem!” — se îndemneau încrezători și socoteau cu glasuri însufletite, săltând cu opincile peste coamele colțuroase, înghetate ale troienelor.

Din când în când se opreau, scoteau sticlele și își potoleau nitel șuierul răsufliților vlăguite de ger, trăgând cu nesat câte un gât din licoarea neagră, tămăioasă, care-i cuprindea, numaidecât, ca o dogoreală pe dedesubt; băteau cu podul palmelor dopurile din coceni de porumb, îndesau butelcile la loc în traiste și, sprijinindu-se de bățele ghintuite, își continuau lupta cu nămeții.

În căutăturile lor aspre, hotărâte, scânteiau tăciunii aprinși ai nădejdi și nerăbdării. Zăpada groasă le scârțâia sub tălpi, luminându-le calea. Prevestitor, întunericul atârna ca o blană imensă de lup, albăstruie, halucinantă ferfenită, pe deasupra dealurilor.

Ajunși cu chiu, cu vai, mai mult pe dibuite, afară din sat, cam pe acolo pe unde trebuia să fie Cîsmeeaua lui Raset — astupată, pe de-a-ntregul cu ulucile și crucea ei de piatră, de noianul de ninsoare — Marin

Răgălie și Ion Zăbavă au cotit-o, și mai îndărjiti, urcând panta, pe lângă căsoiul înmărmurit ca o vedenie în bezna din gura jepsii, al colonelului Damian, înspre Parapet, și duși au fost.

Cei câțiva săteni, care au avut curajul nebunesc să răzbată, o zi mai târziu, de Sfântul Trifu, cu mâncare și băutură, până pe deal, unde, după datină, au tăiat primele corzi, în acel an, ale butucilor de viță, la întoarcere s-au trezit asaltați de soțiile, rudele și gloata de copii ai celor doi nevoiași.

Oamenii s-au jurat că nu i-au întâlnit în nici un chip — nici vii, nici morți — și că pe platou, cât au putut răzbate cu ochii prin vânzoleala deasă a viscolului, nu au zărit nici măcar o urmă cât de mică de-a vânătorilor, iar de iepuri, nici pomeneală.

Femeile boceau și se văitau pe rupteale: „Aoleu! De ce s-au luat după cine nu trebuia! De ce ne-am pus în mintea lor și i-am lăsat să plece?”

Se zbuciumau, urlau și se dădeau cu capul de ceasul mortii, mai abțir decât crivățul hain: „Cu ce-am păcătuit, Doamne, cu ce te-am mâniat, de ne prigonesti atât de amaric?”

Ți se înmuia și rupea inima, oricât de dărz te-ai fi ținut, te năpădeau lacrimile de jalea lor.

Dar nici unul dintre cei prezenți nu le putea alina, în vreun fel, durerea sau ajuta cu ceva. Nici unul nu

era în stare să-și ia inima în dînt și să pornească, în pragul serii, pe o astfel de vreme, în căutarea braconierilor.

Zvonul ca ei n-au mai ajuns de două zile acasă și că n-ar mai fi de găsit nimic, s-a întins din gură în gură și a băgat satul, din nou, în speriet, tăind elanul credulilor de a mai plănuie escape de cotonogire a nevinovatei sălbăticiuni prin vii.

Bănuiele peste bănuiele, păreri peste păreri, cu sau fără un temei real, le-au muncit mintile la tot, obligându-i să facă din noaptea ce a urmat, ca din atâtea de până atunci, una disputată și albă.

După o îndelungată chibzuială, cu ochii cărpiti de nesomn, sătenii și-au dat seama că în povestea asta ceva le scăpa, ceva persista ca o negură tulbure, greu de descălcit.

O parte din ei, știindu-le bine, lui Marin Răgălie și lui Ion Zăbavă, pricepera, ca a nimeni altora, în mănuierea ciomagului și în punerea laturilor, cât și robustetea lor de inși obișnuiți cu greul, înclinau să creadă că nu li se întâmplase nici o nenorocire, și că aceștia aveau să apară cât de curând, împovărați de iepuri.

Cealaltă parte, cei care-i cunoșteau mai puțin, prudenți, fără să se hazardeze în afirmații pripite, erau decisi, dacă lucrurile nu se lămurau nici în a treia zi, să formeze o ceată, să înhame caii la o sanie, să-l ia și pe Gheorghe Pană, paznicul de vânătoare, cu pușca, și să plece, grabnic, după ei.

Dar cum un necaz nu vine niciodată singur, chiar după miezul acelei nopți, uraganul de zăpadă a atins culmea furiei, dându-le planul peste cap.

Părea că o turmă de bivoli albi tăbărase orbește din văzduh peste lume și o sfâșia cu coarnele și o pisa cu copitele. Ningeaa așa de tare, că nu vedeai de aici până colea și nu te dumireai, dacă ceea ce se petrecea, era lucru curat sau nu. Cerul vuia, se zbuciuma și trosnea cumplit din rărunchi, se

spărsese pe de-a-ntregul și nu-si mai putea stăvi deloc potopul.

Lovit din toate părțile, pierdut, satul se chircise pe fundul văii și căzuse în amorteală. Timp de o săptămână nimeni n-a mai ieșit și nici n-a mai intrat cineva în el.

Adulmecând răul și primejdia de afară, gospodarii se zăvorâră în case, fiecare cu grijile și îndeletnicirile lui.

Izolate de restul asezării, în cămăruțele sărăcicioase, de lut, din spatele cimitirului, familiile năpăstuite au fost, repede, date uitării, iar despre supărarea și bărbății lor, dispăruți fără urmă, nu s-a mai scos un cuvânt...

După șapte zile și șapte nopți, în care se prăbusise orice curaj în ei, în zori, când au deschis ochii, sătenii au simțit cum, peste acoperisuri, stăruia o liniște înviorătoare, netulburată de nimic. Au sărit din asternuturi, s-au desculțai ușile și s-au uitat afară. De deasupra mormanelor de omăt, grămădite pe prispe, pe pridvoare și în curți, fâșia cerului strălucea limpede, neclintită. Au răsuffat, în sfârșit, ușurați. O stâncă părea să li se fi luat de pe inimă. Nu mai aveau motiv să se teamă. Lumea își revenea...

Mai ieșea câte unul să facă poteci ori să destupe ferestrele din nămeți și, până să coboare în bătătură, scormonea cu privirea, de la înălțimea ceardacului, în pustiul alb de peste fluviu și insule, spre Dunărea Mare. Năzăriri vânat-sidefii clăteau acel țărâm al singurătății. Și omul, pentru o clipă, avea senzația că aude freamătul lor imperceptibil. Dus cu toată ființa lui într-acolo, descoperea cât de mult și cât de neobișnuit se schimbese fata pământului.

Malurile și reniile, vadurile și cărările tăiate în ele, izlaurile drepte ca-n palmă, păduștile de cătină, sălcile răzlete și scorburoase ale ostroavelor, ruptura de la cotelul bratului Iordan Călin dintre insulele Florica și Chiciul Mare, stănele și saielele pitite pe grinduri între împrejmuii de stuț, pădurea de ulm din Tălchia și cea dreaptă, severă, de plopi canadieni din coada Păcuilui Cioplea, absolut toate locurile din baltă, pe care le cunoștea cu ochii închiși și pe unde trecuse cu barca ori le străbătuse cu piciorul, până nu demult, la tăiat maldăre de lemne, la rând la oi sau la muls vacile, i se arătau acum de nerecunoscut. Nimic din ceea ce știa el, nu mai era adevărat în înfățișarea lor.

Ecolul unei imense năuciri i se învăteau ca un clinchet plăcut și răsunător în cap. Privelistea și lucrurile din ea, năpădite de chiciură și scăldate de o lumină neobișnuită își destrămau și închegau contururile, scânteind ireal, ca într-un miraj.

Orbit și încercat de o presimțire inexplicabilă, își îngusta văzul, căznindu-se să distingă dacă, dincolo de tremurul acelor năluciri, în negurile cu reflexe de argint, nu părea a se mai clinti și altceva.

Azi așa, mâine tot așa, până într-o dimineată când bănuiala i s-a adevărat.

Întai a văzut cum, hăt departe, în Balta Tării, de la Gura Borcei, s-a urnit un punct negru cât un grăunte de neghină. Putin câte puțin, apoi, punctul s-a destrămat și subțiat, pe zare, unduios, asemenea unei râme. Pentru ca, în cele din urmă, convoiul mic să crească prin necuprinsul de zăpadă, obositor de încet, sisă-si taie părtie, perseverent și sigur, pe de-a dreptul, peste insule și peste podul de gheață al fluviului, spre malul lor.

Și astfel, în toila iernii, când nici măcar unui zăltat nu se năzarește să-și ia casa la spinare și să se mute, tam-nisam, altundeva, s-au pomenit în sat cu Vimul, cărmădarul din Ceacu, de pe lalomita. Îl urmau: nevastă-sa Mura, o fată Gusterita, patru flăcăi, tot unul și unul, Cercel, Aliman, Soare și Zdrelea, un nepot Cărașel, o nepoată Prigoria, soră-sa Veluta Făgurel, cu bărbat-su de-al doilea, nelegitim, Florea Vulpoi, aducând cu ei: sase mănzate, doi cai și două iepe, cinci capre, o bivoliță, un măgar, două vaci, trei dulăi lătoși și două sănii mari, încărcate cu o groază de calabalac.

Siragul lor strâns s-a scurs din marginea Dunării pe lângă magaziiile de cereale și printre pontonul și bacurile vechi, de scândură, trase într-o rână pe uscat, a înaintat hotărât pe ulita de la biserică, a apucat-o la stânga spre Cîsmeeaua de Piatră și s-a oprit în fata gospodăriei nelocuite a lui Mielu Radu. Era cunoscut de către toți faptul că proprietarul acesteia plecase de vreun an și mai bine, dincolo de Borcea, la o ibovnică de prin părțile de unde se trăgea Vimul.

Veneticii au dezlegat porțile, au intrat în curte, au curățat zăpada cu ce le-a căzut la îndemână și au luat, cât ai zice peste, în posesie casa și acareturile, ca și când ar fi fost stăpâni pe ele dintotdeauna.

Forfota și zarva lor au întărit zăvozii și au scos vecinii la garduri. Întrebat ce caută acolo, Vimul i-a lămurit prompt pe curioși, fără să întindă prea mult pelteaua cu ei:

„Mielu ne lasă să stăm aici cât 'om socoti de cuviință. Cum se imprimăvărează, ne apucăm de lucru, jos, sub maluri. Avem comenzi de cărămizi, olane, cahle și chirpici, deja arvunate de multi oameni de la voi și din satele apropiate. Nu ne întoarcem la Ceacu, până nu le isprăvim pe toate.”

Venirea cărmădarilor n-a stărnit nici vâlvă și nici interes, cum ar fi fost de așteptat, și asta din cauză că sătenii noștri, de la mic la mare, nu mai pridideau cu pregătirile pentru udatul ginerilor de a doua zi...

*fragment din povestirea **Întâmplări din Anul Sarpelui**

MIRCEA STREINUL ȘI JUNIMEA LITERARĂ DIN CERNĂUȚI

Întăile activității literare ale lui Mircea Streinu, din cadrul Societății culturale liceale „Steluta” (condusă de prof. Arcadie Dugan), de la Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți, ca și redactarea revistei școlare „Caietul celor 4” (împreună cu Neculai Rosca, Nicolae Pavlovici și Teodor Plop) din 1928, îl recomandă printre tinerii talentați, decizi să lupte pentru afirmarea cuvântului și gândului românesc în Bucovina. După ce profesorul de istorie Isidor Pochmarski îi evidentiază talentul de prozator, Mircea Streinu, prin intermediul lui Nicolae Tcaciuc-Albu (considerat un prim mentor spiritual), este prezentat revistei literare „Junimea literară” condusă de Ion I. Nistor, rectorul Universității din Cernăuți și distinsă figură a vieții politice liberale din Bucovina. Universitarul cernăutean, din dorința de a înscrie frământările culturale ale bucovinenilor pe un făgaș de creație românească, va oferi, stimulând talentele, paginile revistei „Junimea literară” tinerilor condeieri dornici de afirmare. În aceste împrejurări are loc debutul lui Mircea Streinu cu fragmentul de proză *Van Palos*, dedicat amintirii tatălui său (nr. 5-8, mai-august 1929), preotul Gavril Streinu, mort în 1922. În același număr vor publica Dragoș Vitencu, Traian Chelariu, Iulian Vesper. Publicarea lui Mircea Streinu în prestigioasa revistă „Junimea literară” pregătește un început de drum literar și anunță un nume ce trebuie luat în atenție. Nu întâmplător, între noiembrie 1929 și februarie 1930, el devine colaborator permanent la pagina de literatură și artă a cotidianului „Tribuna”. În 1930 „Junimea literară” (nr. 5-8, mai-august) îi publică o nouă proză *Din carnetul domnului Boja* (scrisă împreună cu N. Pavlovici). Textul impresionează prin plastica imaginii. În cadru pătrunde un personaj ce asistă la o scenă bănuț de adulter. Natura se află în consonanță cu stările sufletești. Povestirea va fi reluată peste ani și introdusă în romanul *Prăvălia diavolului*. Investit cu atribuțiile redactorului în 1931, Mircea Streinu poate fi întâlnit frecvent în paginile „Junimii literare”. Îi apar în acel an poeziile (unele semnate cu pseudonimul Andrei Pajeră) *Frângerea pâinii* (gesturi umane decupate dintr-un tablou biblic), *Rânduri pe o margine de carte*, *Isus binecuvântând stelele* (imagination poetică înțreținut de expresia lirică gândiristă), poemul în proză *S-a născut ghidus mare într-o țară spre răsărit*, fragmentele de proză *Odaia înserată* (amintirea copilăriei apare ca o icoană), *Poveste la han* (descriptivul fixând un peisaj nocturn), *Păclă* (scrisă împreună cu Ion Rosca, povestirea surprinde zbuciumul sufletesc al personajului la

despărțire de fiinta iubită) și așa numitele *dări de seamă*. Impresiile de lectură, cu unele note critice, începute în „Tribuna”, vor fi continuate în paginile „Junimii literare”, când prezintă autorii: Teodor Scortescu — *Popi* (admirația navela pentru „zgrăvirea moravurilor”); Mihail Sadoveanu — *Baltagul* (remarcă peisajul și dragostea sadoveniană); C. Nary: *Ispite și biruinți* (notează eleganta discreție a poetului); Hugo Marti — *Intermezzo românesc* (subliniază străduința scriitorului elvetian de a schimba percepția lumescă despre România, văzută un loc al răului); Simion Reli — *Din trecutul unui oraș* — *Siret* (situează autorul între eruditie și putere de evocare). Deși anul 1932 îi aduce o schimbare în viața de jurnalist — numirea în funcția de redactor șef la ziarul „Glasul Bucovinei” — Mircea Streinu va desfășura activitatea redacțională la „Junimea literară” prin corelare și completare reciprocă. Acum îi apar poeziile *Catrene*, ciclul *Spuneri de moarte* (în cadrul primei antologii a tinerei literaturii bucovinene, inițiată de Ion I. Nistor), proza *Vacante* (evocare a copilăriei cu tristele și bucuriile ei). La rubrica de prezentare a cărții, Mircea Streinu consemnează autorii: Ion Pillat — *Caietul verde* (admirația iscusința poetului de a uni „florul clasicismului helen cu flamura ortodoxismului”); Gh. N. Dumitrescu-Bistrița — *Cântece patriotice școlare* (laudă osândă autorului-părinte de a cultiva în sufletul copiilor dragostea pentru muzică); Al. Robot — *Copilul minune* (acuză agramatismul autorului pe fondul unei mai vechi dispute). Împreună cu Gh. Antonescu recenzează revistele: „Cuget moldovenesc”, „Datina”, „Discobolul”, „Grai moldovenesc”, „Îndrumarea”, „Răboj”, „Boabe de grâu”, „Cele trei Crisuri”, „Convorbiri literare”, „Azi”, „Adevărul literar și artistic”, „Făt-Frumos” etc. În anul 1933 textele semnate de Streinu în „Junimea literară” sunt poeziile, recenzii de carte și de reviste literare. Publică poeziile: *Soliloqui*, *Exegeză*, *Recunoaștere*. Îl recomandă pe Georg Kaiser cu *Papiermühle*. Recenzia de reviste („Pană literară”, „Îndrumarea”, „Viața literară”, „Societatea de mâine”) este urmată de numeroase informații despre editura

„Iconar”. (Se anunță instituirea unui premiu de două mii lei de către colecția „Iconar” pentru cel mai bun manuscris). La rubrica „Vitrina cărții”, Mircea Streinu face obisnuitul tur de orizont recomandând cititorilor câțiva dintre autori și cărțile lor: Mircea Eliade — *Întoarcerea din răi*; D. D. Rosca — *Existența tragică*; Al. O. Teodorescu — *Tămâie și otrăvă*; Eugen Ionescu — *Nu*; Ioan Georgescu — *Cântece din umbră*; Emil Gulian — *Duh de basm*; M. Celarianu — *Polca pe furate*; Gherghinescu Vania — *Amvonul de azur*; N. Cantonieru — *Întâmplări omeneste* etc.

Cunoscând îndeaproape universul spiritual al generației tinere de condeieri bucovineni, M. Streinu va încerca, sub titlul „Indice” (nr. 10-12, 1933, nr. 1-6, 1934, p. 158-166), să surprindă, într-un portret de grup, câteva aspecte distincte ale tinerilor creatori, considerând că Bucovina detine „un loc important în mișcarea literară românească”. În sprijinul acestei afirmații Streinu are în vedere poezi și critici literari — Eugen Jebeleanu, Petre Manoliu, Serban Cioculescu, Peressicius, Ov. Papadima, N. Roșu — ce au scris despre fenomenul literar din Bucovina. Această schiță de istorie literară (văzută ca un exercitiu pentru antologia *Poezii tineri bucovineni*, 1938, sau pentru capitolul „Literatura bucovineană” din *Istoria literaturii române*; scrisă împreună cu Dan C. Pantazescu în 1941) face „un sumar al literaturii tinerilor scriitori bucovineni” din unghiul creatorului, dar în atenția „criticului din Capitală”. Autorii din sumar sunt împărțiți în trei grupe. Din primul eșalon fac parte: N. Tcaciuc-Albu, Iulian Vesper, George Drumur, Ion Rosca, Neculai Rosca, Teofil Lianu, Ghedeon Coca; urmează „alți lirici bucovineni realizați”: Dragoș Vitencu, Tudor Ulanu, Barbu Slusanshi, E. Ar. Zaharia, Procopie Miliste, Vasile I. Postecă, Aspazia Munte, George Nimigeanu. La „promisiuni pentru viitor” sunt cuprinși: Ionel Crețeanu, Arcadenie Cerneanu, Aurel Putneanu, Mircea Grunichievici, Cristofor Vitencu, Nela Ropceanu, Sextil Dascăl. Dintre prozatori îi menționează pe Oltea I. Nistor (*Spre Orient*), Traian Chelariu (nuvele), Gh. Antonescu (*Compromis*), Neculai Pavel și Mihai Cazacu. În același număr Mircea Streinu, semnând „Viața culturală la Cernăuți”, comentează evenimentele culturale din prima jumătate a anului 1934: aniversarea celor treizeci de ani de la înființarea revistei „Junimea literară”, expoziția de carte bucovineană deschisă la Universitate, activitatea Teatrului Național sub direcția lui Leca Morariu, sezători și concerte ale societăților muzicale „Armonia” și „Tudor Flondor”, activitatea societăților studentesti „Junimea”, „Dacia”, „Arboroasa” și a societății școlare „Steluta”. Începând cu nr. 7-12 / 1934, Traian Chelariu, întors de la studii din Paris și Roma, preia postul de secretar de redacție al „Junimii literare”, înlocuindu-l pe Mircea Streinu din colectivul de redactori ai revistei.

În cuprinsul numărului, Streinu semnează proza autobiografică *Stan a început să lupte cu stelele* (evocarea timpului copilăriei aduce în prim plan moartea tatălui, transfigurat prin învățătorul Axinte Ionescu). Redacția „Junimea literară”, în 1935, îl privește pe Streinu cu rezervă. În paginile revistei, el apare între „tolerat”, când se recunosc meritele literare, și „exclus”, când i se aplică rețeta de tânăr rebel. Nr. 1 / 1935 tipăreste, alături de cele două poezii ale sale *Clar trisit, sufletele și Aproape de somn*, un comentariu al lui Traian Chelariu la volumul *Itinerar cu anexe în vis*. Reproducem din comentariu câteva aspecte: „...trebuie să subliniez că lirica streiniană este cea mai reprezentativă a noilor necesități și tendințe estetice în Bucovina actuală (...) Cei ce vor veni după Mircea Streinu îi vor datora, în Bucovina, norocul de a se fi putut folosi de o utilă experiență tematică și tehnică (...) Nici un viitor istoric al literaturii bucovinene nu va putea trece peste poezia «iconaristă» (...) iar de «iconarism» nu poate fi vorba dacă nu e vorba și de Mircea Streinu”. În pagina „Cărți și reviste”, Mircea Streinu face scurte aprecieri la câteva apariții din „Iotul ales al poeziei din 1934”: *Înimi sub săbii* (E. Jebeleanu), *Cloșca cu pui de aur* (D. Vrâncănu), *Romante pentru mai târziu* (I. Minulescu), *Memnon* (H. Stamatu), *Cartea țării* (Adrian Maniu), comentând, totodată, și activitatea editurilor „Fundatia pentru literatură și artă Regele Carol II”, „Ciornei”, „Adevărul”, „Cartea Românească”. Recenzează revistele „R.F.R.”, „Convorbiri literare”, „Gândirea”, „Pagini literare”, „Frize”, „Lanuri” etc. Absent în nr. 2, 3-4 / 1935, Mircea Streinu re apare cu o epigramă (*Poetului manuscris tradus în nemtește* — semnată Mircea Iconaru) în nr. 5-7 / 1935. Traian Chelariu, în același număr, recenzează revista „Iconar” (nr. 1) apărută în septembrie 1935 (în tipografia lui V. Blondovschi din Rădăuți), fără a face vreo referire la Mircea Streinu. Recenzia pertinentă și la obiect maschează o formă de amărăciune a lui T. Chelariu în fața neînțelegerilor care sapă „la temelia unirii” literare bucovinene. Stărnește nedumerirea că o publicație tipărită în septembrie să fie recenzată într-un număr al „Junimii literare” din mai-iulie. Explicatia decalajului trebuie căutată în întârzierea apariției „Junimii literare”. E posibil ca nr. 5-7 / 1935 să fi apărut prin octombrie sau noiembrie 1935. Și tot printre nedumeriri trebuie trecută publicarea unui alt text poetic, „Apocalips” (ca semn al unei continuități ce nu se cădea întreruptă), în nr. 8-9 (august-septembrie 1935, cu pseudonimul Mircea Iconaru), când Mircea Streinu era tot mai preocupat de refacerea mișcării literare tinere și canalizarea forțelor creatoare pe făgașul deschis de revista *Iconar* (al cărei secretar de redacție a fost până la dispariția ei, din ianuarie 1938).

NICOLAE HAVRILIUC

Raportarea la paradigma „realistă” și asumarea acestui model se articulează în valente similare, chiar și la scriitorii din spații și epoci diferite, cum sunt Liviu Rebreanu și Giovanni Verga.

Un prim punct de incidență se înregistrează la nivelul poeziei-ului ce vizează traseul de la document, de la faptul de viață până la organizarea unei lumi noi. „Arta / literatura înseamnă creațiune de oameni adevărați și de viață reală” (Rebreanu), „literatura surprinde viața în manifestarea ei reală” (Verga). Implică, însă, și o prelucrare a materialului pentru a da impresia că e viața însăși, dar, în același timp, e ridicat în mod artistic la valoarea de semnificație esențială și profundă a acelei vieți (traseul mimesis-semiosis).

Poetica „veristă” a lui Giovanni Verga propune canonul obiectivității, al impersonalizării, al documentului uman, fără intervențiile personale, deformatoare ale naratorului, așa încât „opera să pară a se fi făcut de la sine”. El „se face mic” până ajunge să dispară îndărătul personajelor sale, și vede, descrie după parametrii culturali ai acestora. La fel, la Rebreanu, respingerea afișării eului, imparțialitatea și detașarea naratorului de lumea creată artistic se constituie într-o atitudine estetică. „Fără amestecul meu direct, opera va putea crește și trăi mai independent”.

Realitatea referențială, ce se încearcă a fi surprinsă și cuprinsă în scriitură, figurează la ambii prozatori un spațiu tutelar, a cărui problematică socială și națională se situează în fundalul și, uneori, în prim-planul discursului lor narativ. (Ardealul la Liviu Rebreanu — *Catastrofa*, *Ion*, *Pădurea Spânzuraților*; Sicilia lui Verga — *Libertă*, *I Malavoglia*, *Mastro don Gesualdo*), deși aria circumscrișă este mult mai vastă.

Indicii sociali sunt diseminați, însă, la un nivel de profunzime și se manifestă, într-o primă etapă, în nuvelele ce comprimă sensul romanelor de mai târziu (*I Malavoglia* e anticipat de *Fantasticheria*, *Pădurea spânzuraților*, de *Catastrofa*, *Ion*, de *Răfuiala*, *Răscoala*, de *Prostii*).

Coeficientul social este marcat indiferent de mediu, Rebreanu și Verga analizând și toposul cetățean (*Jar*, *Il marito di Elena*), dar focalizând asupra

STUDII DE COMPARATISTICĂ

LIVIU REBREANU ȘI MODELUL „VERIST”

universului rural și asupra raporturilor operate de mentalitatea acestei lumi.

Mecanica acestor raporturi se centrează pe lupta pentru existență (ce se manifestă, în opera lui Verga, de la palierul inferior al necesităților primare — *I Malavoglia* — la „aviditățile ideale” ale omului bogat; și care se asociază obsesiei elementarului în nevoia posesiunii de pământ la Rebreanu — *Ion*, *Răscoala*). Dezvăluie „violenta pasiunilor generate de duritatea condițiilor de viață care exacerbează dorințele pornite din străfundurile sufletului primitiv” (Nina Façon), un univers în care funcționează reguli stricte, formaliste, și o ierarhie socială foarte bine determinată.

Schemele rigide de norme, sistemul

ordonator de valori al acestor culturi tradiționale, sunt fortate de indivizii care încearcă să se situeze în prim-planul unei lumi ce le-a distribuit un rol umil și periferic (Ion, don Gesualdo, Turiddu Macca).

„Aspirația spre mai bine” se constituie într-un „centru cogital” (Georges Poulet), acesta fiind „motorul activității umane”, spune Giovanni Verga. Iar Rebreanu nota: „viața trebuie să însemne o răvnă spre mai bine, spre mai frumos, spre purificare”.

Dorința lui Ion de a poseda pământul care l-ar integra într-o ordine socială și cosmică, lupta pentru supraviețuire a familiei Malavoglia, obsesia lui don Gesualdo de a-și spori averea în vederea dobândirii

unei calde afecțiuni sunt fatete ale uneia și aceleasi dorințe de fericire, soldată de fiecare dată cu un eșec.

„Învinsii” sunt eroii operei lui Verga, orice tentativă de evoluție materială sau în plan afectiv fiind înfrântă, imagine simbolizată prin omul târât de valuri și neputincios în fața puterii lor. Înfrânt este Gesualdo, căruia averea obținută nu-i aduce și afecțiunea dorită, învinsi sunt și membrii familiei Malavoglia, deși reiau mereu lupta, învinsi sunt și țărani sicilienii răsculați odată cu mișcările garibaldine.

Tragicul se configurează, în cazul familiei Malavoglia și al lui Gesualdo, tocmai pentru că „ei sunt lipsiti de acele elemente ale fericirii care sunt implicate vieții omeneste ca atare. Tragicul nu este numai de ordinul raporturilor sociale, ci și al raporturilor umane” (Nina Façon).

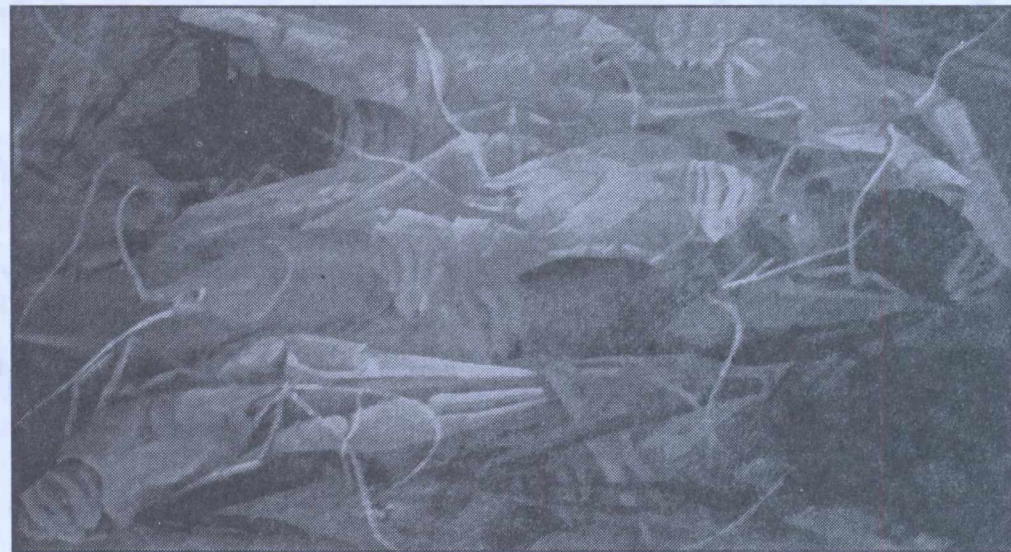
Si actanții din scrierile rebreniene eșuează, într-un mod mai mult sau mai puțin diferit (ca Ion acceptând compromisul, ca Ana, în resemnare). Tragismul ce domină regimul de fiintare al personajelor individuale sau colective originea în situațiile și conflictele în care sunt angrenate și în modul în care acestea se rezolvă, precum și în anumite porniri obscure, instinctuale sau de ordin metafizic ce le invadează conștiința.

Sunt forțe primitive ce direcționează destinele pe o traiectorie orientată, de cele mai multe ori, spre moarte, moarte provocată prin binomul crimă-sinucidere (Ion este ucis de George, Tanase Ursu de Toma Lotru, Nadina de Petre Petre, iar Liana se sinucide; Alfio îl ucide pe Turiddu, Nanni Lasca o omoară pe lupoică).

Este un tragic al destinului, dar și al incapacității personajelor de a sparge tiparele temporalității exterioare (Alina Pamfil), reliefat la ambii scriitori într-un stil anticalofil. În același algoritm se integrează și satul care funcționează ca un cor tragic.

Se verifică astfel considerația Anei Giambruno (*Un naturalista romeno: Livio Rebreanu*): „Rebreanu și Verga au în comun faptul de a fi știut să reprezinte viața în adevărata și tulburătoarea ei concretă”.

IULIANA CULICEA

• Adrian Pal — „Raci”

GHEORGHE STOICA:

„Vom face tot posibilul să revigorăm viața cultural-artistică a Constanței”

urmare din pag. 1

Productivitatea ei este una cu bătaie lungă, se vede în timp și are consecințe esențiale asupra definirii existenței unei colectivități, a unui popor.

Pornind de la o asemenea stare de fapt, pe fondul unei crize financiare accentuate, încercăm în acest an, în Primăria Constanța — și sperăm să reușim — să acordăm instituțiilor culturale din subordine niste bugete frumoase, pentru ca ele să poată să trăiască și chiar să se dezvolte.

Pentru revista *Tomis*, revistă stabilă, reprezentativă pentru cultura română din această parte de țară, ne străduim să-i găsim un spațiu adecvat, unde să poată să-și desfășoare activitatea în condiții normale. Eu am încercat, de câțiva ani de zile, și am reușit în parte, să scot în lumină activitatea plasticienilor constanțeni. Împreună cu d-na dr. Doina Păuleanu, ne-am gândit la vernisarea unei expoziții de sculptură în aer liber, în curtea bisericii la care slujesc, având în vedere circulația foarte mare a oamenilor în această zonă a orașului. N-am reușit să deschid o expoziție de sculptură, dar am organizat una de pictură dedicată Zilei Eroilor, care este *Înălțarea*, unde peste treizeci de pictori constanțeni și-au expus, timp de două zile, lucrările. Manifestarea a fost finalizată printr-un spectacol de muzică populară dat de copiii de la Clubul Elevilor, pe scările bisericii. Pentru că flacăii plecau la luptă pentru apărarea țării și a idealului național de la hora satului, atunci, această horă a satului eu am adus-o în curtea bisericii noastre alături de hora mintilor creatoare ale artiștilor noștri. Și cred că s-au întrepătruns foarte bine. Acest prim pas m-a determinat să stimulez Filiala U.A.P. — prin d-nul Gheorghe Fircă — să creeze și să monteze acel superb mozaic de pe fatada bisericii „Adormirea Maicii Domnului”, pentru care a fost distins cu medalia *Meritul cultural din partea prezidenției*, la sfârșitul anului 2000.

La Teatrul „Ovidiu” s-a repornit în forță activitatea prin promovarea în funcția de director a actorului Vasile Cojocaru. Atât acestui teatru cât și Teatrului „Fantasio” și Muzeului de Artă Populară le vom acorda sprijinul necesar pentru ca ele să funcționeze normal, frumos, cu toate schemele, în așa fel ca la aceste instituții de cultură să vină lumea să se înobileze și să renască spiritual, spulberând astfel prejudecata că actul artistic ar fi nefolositor.

Susținem ideea de revigorare a Teatrului de Păpuși, prin transformarea lui din secție a Teatrului „Ovidiu” în instituție de sine stătătoare.

Am hotărât, în cadrul Comisiei de cultură, dar urmează să ne consultăm cu d-nul primar Radu Mazăre — și cred că vom primi acceptul dânsului — ca toți tinerii constanțeni (începând cu cei de la grădiniță și terminând cu clasele de liceu) să primească, din partea Primăriei, gratuitate la spectacolele de teatru și celelalte manifestări culturale. Instituțiilor de cultură, care sunt susținute de Primărie, nu le vom cere productivitate materială, ci le vom cere productivitate intelectual-morală și estetică. Vom iniția, în colaborare cu Inspectoratul Județean de Învățământ, un program, prin care orele de educație civică sau de dirigentie să se desfășoare

în sălile de spectacole ale teatrelor, unde se vor juca piese la sugestia elevilor. În plus, vom merge prin școli cu spectacole-atelier, cu expuneri pe teme de critică de artă, cu comentarii literare asupra unor fenomene, scriitori etc. Aceste fapte culturale, realizate și cu sprijinul muzeelor, Școlii de Arte, cenaclurilor, Primăria vrea să le ofere, ca „donatie”, tinerei generații constănțene. La fel se va întâmpla la muzee, cafenele și cenacluri literare. Un rol deosebit, în cadrul programului, îi revine revistei *Tomis*, care poate edita numere speciale destinate școlii, distribuite gratuit, cu suportarea costurilor de către Primărie. Cred că acest program va reuși, fără să fim acuzați că facem culturalizare forțată. Nu. Noi vrem să aducem în mijlocul tineretului arta și cultura profesionale, de calitate.

În prezent explozia televiziunilor comerciale ne sufocă, iar cultura celor un milion de reviste mediocre inunde, ca un noroi, standurile. Ceea ce ne oferă ele se reduce la violență, crimă, sex, sânge, ducând la degradarea morală a familiilor. Si atunci, hai să vedem ce facem noi, să împiedicăm aceste fenomene? Facem o revistă *Tomis* de ținută intelectuală, un Muzeu de Artă Populară care deține zeci de mii de piese autentice, facem cultură prin actorii noștri cu spectacole excepționale, facem educație estetică prin expozițiile plasticienilor noștri remarcabili. Deja un prim pas ca locuitorii orașului să ia contact cu fenomenul artistic și cultural l-am făcut. Am convenit, de comun acord cu primarul, ca Televiziunea Soti-Neptun să aloce spații speciale teatrelor constănțene și celorlalte instituții de cultură.

Vă promit că, în perioada următoare, mă voi dedica, aproape total, realizării acestui program al Primăriei. Vom face tot posibilul să revigorăm viața cultural-artistică a Tomisului. Pentru că aici, dintotdeauna, s-a făcut cultură, s-a făcut civilizație și istorie, iar istoria a trecut prin cultură. Având cultură păstrăm tradițiile locale și chiar pe cele de împrumut, Dobrogea fiind o zonă de tranzit a multor etnii. Nu facem bilanțuri și nici promisiuni gratuite, dar ceea ce am realizat în numai câteva luni de zile, sper să facem și pe mai departe, mult mai bine.

PLASTICIENI CONTEMPORANI

GHEORGHE FIRICĂ ȘI MARIN DEACONU, maeștri ai mozaicului

Multi dintre cei care trec pe lângă Biserica *Adormirea Maicii Domnului* se opresc să se minuneze, văzând „proaspătul vesmânt” de mozaic colorat care decorează fatada Sfântului lăcaș, lucrare care se continuă și pe pereții laterali ai acestuia. Dar foarte puțini dintre aceștia știu că, din aceeași inițiativă, a Părintelui Protopop Gheorghe Stoica, și la Sediul Parohiei din Strada Mihai Viteazul, în Sala de consilii, doi pereți sunt decorați în tehnica picturii în culori acrilice. Prin inițiativa Sfintei Sale reapare preocuparea decorării exterioare a lăcașurilor de cult care sunt patrimoniu național. Părintele Protopop a găsit cel mai bun „colectiv” pentru executarea acestor lucrări: maestrul Gheorghe Fircă, pictor, președinte al Filialei U.A.P. Constanța, cu vechi preocupări în domeniul artei monumentale, cu lucrări care-l onorează, executate la Teatrele de Stat din Brăila și Constanța, la Casino, pe litoral, sau într-un castel particular din Hamburg s.a., împreună cu fostul său ucenic, acum coleg, tânărul pictor Marin Deaconu. Ei sunt autorii splendidelor opere pe care dorim să vi le facem cunoscute. Dar, dincolo de priceperea lor de necontestat în domeniul artei monumentale, care cuprinde o multitudine de tehnici, pentru lucrarea de care ne ocupăm artiștii au studiat Erminia picturii bizantine a lui Dionisie

din Furna și Iconografia bizantină a lui I.D. Ștefănescu, spre a nu cita decât aceste două izvoare documentare, necesare.

Decorarea fatadei în mozaic color este concepută pe trei registre (și cinci compoziții) concordante — ca dispunere — structurii arhitectonice a bisericii, iar compozițional după hramul acesteia.

Astfel, prima scenă, de deasupra intrării, reprezintă Adormirea Maicii Domnului. Prea Sfânta Fecioară este întinsă pe pat cu mâinile pe piept, în chipul crucii. De o parte și de alta a patului — sfesnice cu făclii. La picioarele ei — Apostolul Pavel și Ioan Teologul; jur împrejur apostoli și sfinți ierarhi, Dionisie Areopagitul, Ierotei și Timotei, cu evangheliile în mână, femei plângând. Deasupra Sfintei Marii, în planul al doilea, Hristos, în haine albe, ține în mâini sufletul Maicii Sale (ca un prunc înfășat). Scena este înscrisă într-o formă elipsoidală, inundată de lumină. Cetele de îngeri, plasate în stânga și dreapta scenei, completează fericit compoziția care se înscrie într-un dreptunghi îngust, prelungit. Aici intervenția artiștilor trebuie semnalată. Ei au constituit un fundal albastru din zeci de valori tonale, senin, spre alb, deasupra scenei cu Iisus și mai închis spre culorile din dreapta și stânga, ca fundal pentru cetele de îngeri cu aripi albe. Gruparea acestora, într-un spațiu de largă respirație, încadrează excepțional densitatea scenei centrale. Și cum lângă cetele de îngeri, în ambele părți, simetric, două rozete funcționale fac parte din arhitectura bisericii, artiștii le-au integrat compoziției, ca pe niște elemente decorative ale ansamblului, colorându-le în sensul întregului.

În registrul următor scenele se înscriu de o parte și de alta a porticului care precede intrarea în biserică. În stânga, sub titlul *Nasterea Maicii Domnului*, apare un interior, pe ale cărui ferestre se pot vedea detalii de arhitectură și copacii unei grădini. În mijloc, Sfânta Ana culcată, rezemată de perne, este înconjurată de tinere care poartă în mâini vase cu bucate. În dreapta imaginii, jos, Maria — copil — este scăldată de două femei.

În continuare, dedesubt, urmează scena Adorarea Maicii Domnului, care o prezintă în picioare, ținând în brate pe Iisus copil. Ea apare aici înconjurată de Sfinții Apostoli.

În dreapta, registrul superior înfățișează compoziția cu *Nasterea lui Iisus Hristos*. În spațiul dat, Fecioara Maria se află așezată pe un plan înclinat; în stânga ei, pruncul abia născut, înfășat în scutele albe, așezat în iese, este încălzit de suflarea unui bou și a unui asin. Iosif, îngenunchiat, în stânga, sâde la picioarele Mariei. O mare rază de lumină cerească coboară deasupra capului lui Hristos. Ea este în același timp călăuza celor trei magi care se zăresc dincolo de un deal — imaginat —, venind cu daruri. În dreapta jos, copilul Iisus este scăldat de moașa Zelemi și ajutoarea ei Salomia.

Cea de a doua compoziție din dreapta, în partea de jos a bisericii, face pendant celei din stânga, cu același titlu, *Adorarea Fecioarei* care, având copilul Iisus în brate este înconjurată de această dată de îngeri cu aripi albe și aureole definite cu margini roșii.

Dacă trecerea de la registrul superior cu scena *Adormirii Maicii Domnului* la cele următoare este marcată de o torsadă verde cu un relief înalt, parte componentă a construcției bisericii, spațiul dintre celelalte scene din stânga și dreapta porticului este separat intenționat de către artiști, prin registre — spații — neutre de un albastru puternic, crenelat de un ocră deschis, ca un ipotetic zid de cetate. Deși există o oarecare variație de conținut în fiecare scenă lucrată în enclave separate, stabilite prin datele biblice, întregul ansamblu decorativ are unitate. Această calitate este dată de o anume știință a grupării personajelor importante, în care erminii au rolul principal, dar și de modul de distribuire a elementelor secundare. Acestora li se adaugă cunoașterea legilor alcătuirilor compoziționale, statornicită pentru fiecare subiect în parte. Totul este orânduit cu grijă spre a contribui la alcătuirea ansamblului, fără fisuri. Vom mai adăuga că întreaga încadrare decorativă a respectat toate „datele” arhitecturale ale edificiului,

● Biserica Adormirea Maicii Domnului

ceea ce nu a fost nici simplu, nici ușor în a găsi soluții.

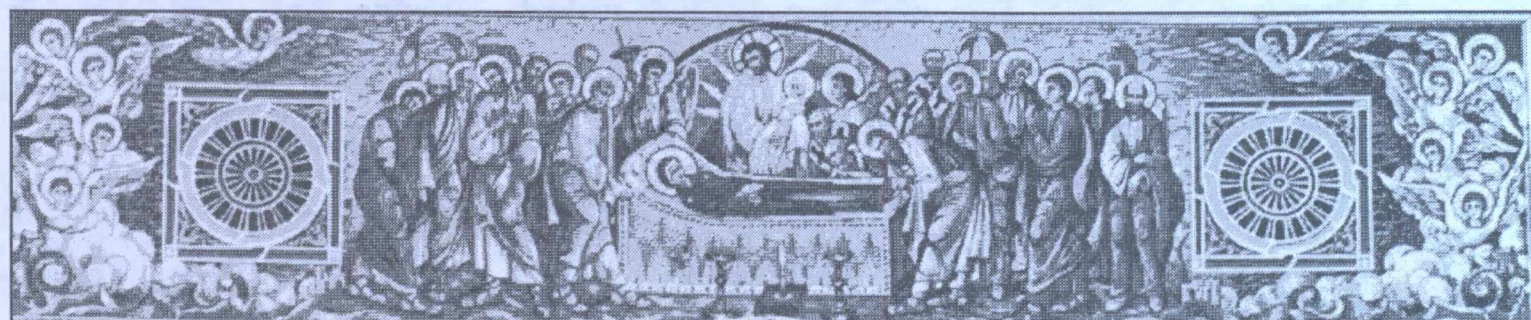
Din punct de vedere al coloritului întreaga operă poartă semnul tehnicii stăpânite și al picturalității depline. Milioanele de pietricele din mozaic colorat, tăiate în pătrățele care nu depășesc 1,3 cm sunt dispuse lis, neted, într-un desăvârșit respect privind tehnica mozaicului, poate cea mai laborioasă dintre speciile artei monumentale. Ea necesită multiple etape de lucru, numai de executanți cunoscuți, care se practică, până la aspectul final, pe care-l admirăm acum. Dar materialul ceramic necesar, găsit în comert, nu a satisfăcut exigențele artiștilor, pentru realizarea sutelor de nuanțe ale culorilor folosite. Căci, dacă au respectat culorile vesmintelor și ornatelor bisericești (informându-se prin cercetare), ei au intervenit artistic în valoratua culorilor, configurând totul din infinite nuanțe, degradeuri și multiple valori tonale. Calitatea lor de pictori i-a condus spre finetea și subtilitatea alcătuirii unui „întreg” cromatic din mii de tonuri, nuanțe ale culorilor, pe multe obținându-le prin colorarea plăcilor albe și arderea lor în cuptoarele proprii, special construite, la peste 900°. Dacă roșul și albastrul formează în principal îmbrăcăminte Fecioarei, vom constata că aceste două culori au sute-mii de pietricele, fiecare de un alt fel de roșu. Dacă ne vom uita cu atenție la albastrul pe care „plutesc” îngerii registrului superior, vom vedea că acesta înscrie infinite nuanțe, de la bleumarin închis până la albastrul foarte deschis, spre azuriul cerului inundat de lumină. Și exemplele pot continua. Am lăsat, în sfârșit, semnalarea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril plasați în stânga și dreapta ușii de la intrarea în biserică, paznici ai lăcașului, pentru că aceștia nu au legătură cu întreaga compoziție. De aceea vom constata că, pentru coloritul lor, artiștii au folosit o diversificată gamă de ocră, verde, albastru foarte deschis și gri, ansamblu cromatic de mare subtilitate și picturalitate. Sfinții Arhangheli se detasează cromatic și compozițional, dar se includ aceleleași măiestrii a autorilor.

În sala de consiliu a Protoeriei, pe întreaga suprafață (peste 8 mp) a peretelui din fundal configurează *Cina cea de taină*. Se pare că artiștii s-au inspirat, în principal, după Erminia de la Athos, cu oarecare simplificări, care asigură claritate integratoare a ansamblului. Scena reprezintă un interior cu o masă mare, dreaptă, central, pe care se afla pâinea și vinul. Iisus în centrul laturei mesei, așezat, având în stânga și în dreapta sa pe cei 12 apostoli.

Peretele lateral stânga al sălii de Consiliu,

FL. CRUCERU

continuare în pag. 14

PROFIL

ADRIAN PAL

Născut în Focsani, la 15 iulie 1951, Adrian Pal este absolvent al Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București (Desen — 1974, profesori Stoica Răzvan și Melica Vasile și Muzeologie — 1983, specializare cu prof. Radu Florescu).

Stabilit pe meleaguri tulcene din anul 1974, artistul este în prezent director adjunct al Liceului de arte „George Georgescu” din Tulcea.

Expoziții personale: Tulcea (1977, 1986, 1998) și București (1982).

Expoziții de grup în țară: *Voronetiana* (Suceava, 1978, 1980), Expoziția Republicană a Tineretului (București, 1981, 1987), Expozițiile Filialei UAP Tulcea la București (1986, 1996) și Galați (1981), *Salonul Moldovenilor* la Bacău și Chisinau (1993), Expoziția *Omagiu-Andreescu* (Buzău, 2000).

Expoziții de grup în străinătate: Izmail (Ucraina, 1977), Aalborg (Danemarca, 1979, 1995), Saint Nazaire (Franta, 1991), Los Angeles (SUA, 1998). Lucrări în colecții particulare: Franta, Danemarca, Ucraina, Coreea, SUA, Norvegia.

Si-au exprimat opiniile critice despre pictura sa: Dan Grigorescu, Gheorghe Kazar, Horia Horia, Mihai Driscu, Gheorghe Vida, Doina Păuleanu, Teodora Popescu.

Membri al Fondului Plastic din anul 1980 și al UAP din 1996.

Profesorul „se simte” în lucrări prin alegerea subiectului, ordonarea elementelor, tehnică picturală și titlurile pânzelor, „artistul” impunându-se prin simțul realității, fiurul poetic și siguranța în execuție.

Inconfundabila si tulburătoare lumină a locurilor tulcene l-a fascinat și ajutat (ca și pe alți zeci de creatori) în afirmarea unor virtuți coloristice specifice. Griul estompat, albul cetos, inflexiunile de mov cu nuanțe de gri metalic caracterizează cu forță o atmosferă sticloasă de ceață și frig specific tulceană, după cum culorile calde și luminoase tes, ton în ton, o poveste, o dată în roșu, altă dată în verde, violet sau albastru.

Uneori, în cadrul unei construcții de ansamblu, artistul „casetează” (Doina Păuleanu) suprafața tabloului în fragmente scenografice, discontinui doar în aparență, deoarece calitatea de bun cunoscător al compunerii este evidentă, orientând privirea spre imaginea desfășurată în adâncime, proiectată pe orizonturi vaste.

O etapă importantă în creația sa o reprezintă ciclul *Odiha lucrurilor* sau „starea” acestora, transpuse metafizic într-un spațiu ce aminteste de pictura suprarealistă, realizându-se astfel un dialog între elementele-obiecte, devenite subiecte de meditație și spațiul ca mijloc de exprimare simbolică. Personalitatea obiectelor capătă valente stranii, aparent imobile, păstrând însă vibrația unui fior poetic. Astfel, o fereastră deschisă desparte ziua de noapte, zidul acoperit de draperie lasă liber privirii doar un văzduh noros, peste ramurile secate de sevă ale copacilor uscați obiectele respiră în nemiscarea lor, un voal aruncat discret pare un filtru peste realitate etc. „Odiha alergătorului de cursă lungă” este comentată cu subtilitate de Simona Vârzaru: „Abandon? Nu. Poeme ale unor ceasuri când trupurile cufundate în odihnă sunt vegheate de vesminte iar cronometrul numai numără nici pași, nici bătăile inimii, semn că în somn, viața s-a retras, spre matcă, înapoi”. Fără îndoială, asemenea viziuni surprind prin atitudine, simplitate, nostalgie și discreție, putând fi denumite *metafore ale tăcerii*, dacă tăcerea este înțeleasă precum o comunicare dramatică între tensiune și izolare.

Florile semnate de Adrian Pal beneficiază de un decupaj clar, cu un volum minutios descris, nu mai sunt nativități statice ci fac parte din peisaj, devin câmpuri compacte, ilustrând astfel „o stare” care acționează ca generator al emoțiilor.

Întelegând și pretuind importanța căutărilor și experiențelor, mai ales dialogul dur al acestora cu timpul, artistul este deschis echilibrului pasilor „mici” dar siguri, convins de virtuțile sacrificiului fără de care „miracolul” creației nu s-ar naște și n-ar dăinui.

OLIMPIU VLADIMIROV

Studioul Casandra al Universității de Artă Teatrală și Cinematografică din București este un spațiu plin de efervescență creatoare, martor al unor producții de multe ori mult mai pregnante și mai coerente decât montările din teatrele... „profesioniste”. Încă studentul Alexandru Berceanu propune aici o lectură a textului cubanezului cu domiciliu parizian José Triana, *Noaptea asasinilor*. O poveste a oricărui adolescent: pentru cei trei frați, starea lumii, adică a casei, familiei, cartierului, orasului în care locuiesc trebuie schimbată cumva. Cei trei se joacă, pentru schimbare, de-a ucisul părintilor. Nu e însă vorba de o invitație la crimă, nici de un studiu de caz, ci, mai degrabă, de un „manual” de educat părinții. Plecând de la spectacol nu ai sentimentul că ai fost martorul unei crime abominabile comise de copii nu tocmai întregi la minte. O comedie spumoasă, jucată cu vervă și nerv de cei trei viitori actori — Alexandru Papadopol, Rodica Lazăr și Dalina Avellini — care își asumă cu ingeniozitate diverse registre de joc.

• După excelenta montare de la Teatrul Odeon, *M... Butterfly*, tânăra regizoare Ada Lupu semnează, de această dată la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț, un nou spectacol de succes. **Beatles... și toată lumea era a mea**, piesa englezoaicei Sharman MacDonald, ne dezvăluie o sensibilă întâlnire cu două personaje à la *trentaine*, Fiona și Vari, realizate existențial și esuate în același timp. Istoria lor se desprinde din contingentul telenovelelor, o dată prin dublarea lor textuală, și încă o dată printr-un soi de magie a traseelor spațiului de joc. Scenografa Rodica Arghir

zorului, artistul plastic Ilona Jaro-Varga, realizatoare a majorității măștilor pe care maestrul le-a folosit în spectacolele sale. Totei se datorează și costumele „pendulând” între moda epocii și linia hainelor tinerilor din ziua de astăzi. De altfel, axa trecut-prezent, clasic-modern este permanent prezentă în acest spectacol, vorbind despre puterea de seducție a minciunii și beneficiind de prestațiile unei echipe formate din trei generații de actori.

• *Evangelia după Toma* este titlul celei de-a doua premiere a acestei stagiuni de la Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely” din Timișoara. Piese de inspirație borgesiană a lui Radu Macrinici — cu denumirea ulterioară de *Întoarcerea lui Espinosa* — îi dă chip scenic tânăra Anca Maria Colteanu, responsabilă și de succesul reprezentării unui alt text al autorului, *Prințul din lacrimă*, spectacol realizat în 1998 la Piatra Neamț. Un spațiu gol, întunecat, o încăpere în susul căreia se poate zări Mântuitorul răstignit pe cruce, este decorul unde îl vom descoperi pe Espinosa, student medicinist întârziat, care, la 33 de ani, își pregătește Ultimul Examen. Mai precis implicarea cu și fără voie într-o înscenare, într-o *Imitatio Christi*, în care eroul este actorul principal al unei confuzii întreținute prin pendularea între exasperare și ostilitate scârbită. Beneficiind de o echipă de actori de o uimitoare rigoare, plini de profesionalism, și de un text cu partituri care le-a permis acestora să facă dovada întregului talent, într-o demonstrație de virtuozitate artistică, regizoarea i-a ghidat cu atenție și mîgăla pe cei patru actanți, reușind o montare cu un înalt grad de seducție și impact

mozaic teatral

STAGIUNEA 2000-2001

concepe o plajă pietroasă, spărgând peisajul, undeva în dreapta scenei, unde imaginează o platformă-pat al copilăriei. Cele două personaje mature le au alături pe cele două proiectii din copilărie, „spindusi” care refac frânturi din povestea celor două copile de cincisprezece ani. Producția, rafinată, emanând sensibilitate și emoție, are drept scop, dar și rezultat, reasezarea în firesc a afectivității. Un basm pentru oameni mari, un spectacol-laborator de descoperire a tuturor vârstelor de pe scenă și din sală.

• Radu Afrim este, cu siguranță, cel mai interesant regizor al generației tinere acum în vogă. În această iarnă a fost invitat și el să monteze la Piatra Neamț, spațiu binecunoscut, nu de azi, de ieri, ca rampă de lansare a tinerelor talente ce dau în pârg. Miza de plecare a fost participarea a cinci dramaturgi — Radu Macrinici, Saviana Stănescu, Stefan Caraman, Alina Nelega și Gianina Cărbunariu — ale căror texte au fost inteligent mixate într-un scenariu coerent pe sase voci feminine încărcate senzual până spre limita suportabilului. *Ocean Café*, căci despre el este vorba, prezintă cinci povești spuse „la adăpostul” unui bar construit undeva, pe fundul mării, eroinele principale fiind expresii ale purității, ale îndrăgostirii, cum ar adăuga R.Afrim, nicidecum esuate, în pofida spaimei, angoaselor ori a lacrimilor lor. Construcție experimentală de vârf, spectacolul — ce reunește întreaga distribuție, aparținând sexului frumos, a teatrului — sondează puterea exhalată de datul feminității.

• La Teatrul National din Craiova, regizorul Vlad Mugur a semnat, în această toamnă, o nouă montare ce nu se abate cu nimic de la stilul rafinat al maestrului: *Carnavalul bărfelor* după *Bărfele femeilor* de Goldoni. Unul dintre exegeții cei mai prestigioși ai marilor dramaturgi clasici, V.Mugur, s-a întâlnit destul de târziu cu teatrul goldonian. Poveste veselă și nu prea, *Carnavalul bărfelor* e marcat de frumusețea măștilor și ingenioasa lor utilizare artistică. Creația este binecunoscută colaboratoare a regi-

emotional. Lipsei de decor necesare și asumate i se opun imagini plastice rafinate și ingenioase.

• În ciuda năzdrăvăniilor purtând marca Alexander Hausvater, cu care ne-a obisnuit, regizorul canadian de origine română a realizat, de această dată la Teatrul National din Iasi, o viziune cât se poate de cuminte a *Livezii de visini* a lui Cehov. Un spectacol mai degrabă clasic, în pofida inventării a două personaje, dintre care unul, de tip balzacian, trimite în lumea rece și smecheră a învârtirii banilor prin casele de licitații. Asadar, totul este de vânzare, nu numai livada, dar și sufețele celor care au sădit-o cândva. Aici constă noutatea citirii acestui text clasic, adaptat și, evident, ușor scurtat, de scriitorul Horia Gârbea. Căci, nici un spectator modern nu mai are astăzi răbdarea de a urmări o montare asezată, conservatoare, durând trei sau patru ore. Astfel, timp de aproape două ceasuri, asistăm la drama unei familii, prezentată secvențial, într-un decor sugerând o lume învinsă de obiectual. Personajele ies dintr-o cutie muzicală, abil manevrate de Lopahin, cel care o va vinde și pe aceasta la final, pe nimic, cu tot ceea ce conținea: tristete, vletii irosite, destin nefericit.

GABRIELA RIEGLER

continuare în pag. 14

RECURS LA POLITICĂ

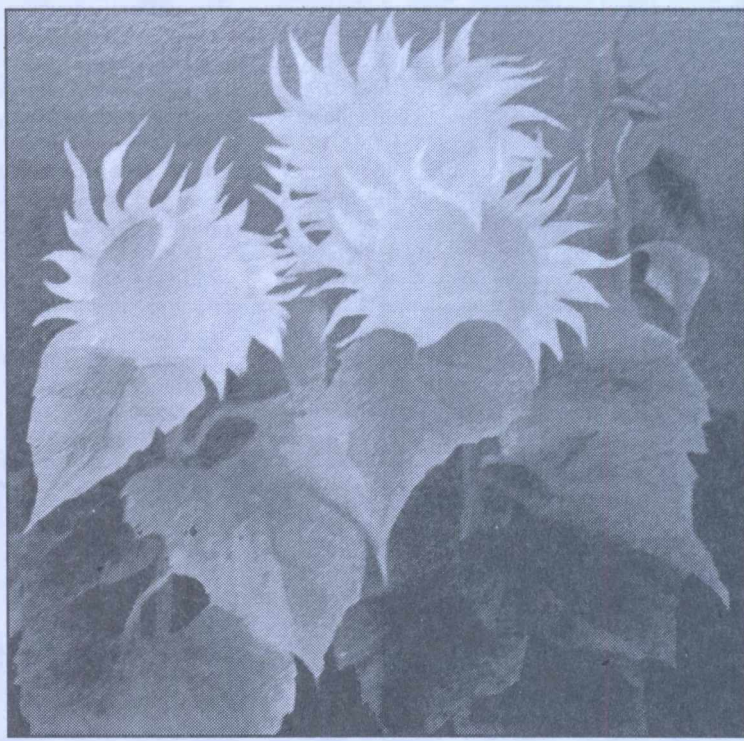
Bine ar fi dacă Traian Brătianu, publicist și comentator politic ce nu mai are nevoie de nici o prezentare, ar ține-o tot în ritmul acesta și, după fiecare pachet de câte patru ani, ar veni cu câte-o radiografie, obiectivă și pertinentă, retrospectivând spectrul politic, mai mult decât fosgăitor, allupte pentru putere. Iată că, după *Politica în recital* (1996), temerarul ziarist e din nou prezent în librării cu o carte ce o continuă organic pe cea care s-a bucurat de un real succes la vremea ei — *Recurs la politică*, apărută la Editura „Muntenia & Leda”, Constanța, 2000. Cartea e concepută în două părți: una de interviuri, *Politicienii între ei*, și alta de tablete sau de eseuri, *Eu despre politică și politicieni*, întregindu-se armonios și detelescopându-se reciproc. Primul sector respectă un imperativ deontologic destul de încetățenit în mass-media, și anume acela ca reporterul sau moderatul să nu depășească o zonă precisă de neutralitate, adică să-și joace scrâșnind din dinți imparțialitatea ideologică și morală. Cel de al doilea compartiment al volumului e mult mai personalizat și aici sunt de căutat competențele comentariștilor și scriiturale ale ziaristului care, în postura de intervieweur, oricât de incisiv și de incomod ar fi, riscă, de regulă, să evolueze în umbra celui căruia îi declanșează discursul foc cu foc sau în rafale mai mult sau mai puțin compacte. Fată de ziarul în care apar interviurile sau articolele de acest gen, cartea e mai ușor de manevrat, atunci când se încearcă o colonație a promisiunilor electorale și a bunelor intenții patriotice (nici calea spre Infern nu-i pavată cu altceva) cu realizările abordate bilantier, după expirarea unui mandat, plus că simultaneizează păreri dintre cele mai diverse, herborizând stări conflictuale unice și de multe ori irepetabile într-o realitate ce-o aminteste într-un fel pe cea a nisipurilor miscătoare, adică de a consemna în fiecare zi o altă și altă configurație, dată fiind capricioasa tectonică a alianțelor politice viclene și garnisite de tot felul de compromisuri. E îmbucurător să constăți în cartea lui Traian Brătianu că demagogia fornăitoare, frizând utopii iresponsabile, s-a temperat, că mâinile confesiunii se ajustează după mână realității pânditoare în luciditatea mefientei ei specifice suflătorilor în iaurt, după ce s-au fript în zeama din uriescul castron electoral.

Că-i vorba de interviuri sau de autointerviuri (autospovedanii, cum ar putea fi numite textele din al doilea compartiment, în sensul că întrebările rămân implicite, cum comparația în metaforă), problemele ce-si află locul în carte, ca într-un mai mult decât necesar *aide-memoire*, sunt cele care, rând pe rând, ne-au abătut atenția de la grijile cotidiene tot mai acute pe măsura degradării vertiginose a nivelului de trai al românilor: nasteri de noi formațiuni politice, scindări cu tam-tam a celor existente, demisionări de ministri, finalizate sau doar utilizate ca bau-bau-uri ori mijloace de santaj, mineriade, flagrante prin aeroporturi, beștelirile ca la usa cortului între parlamentari care apoi s-au împăcat și pupat totți Piata Endependentii, că doar în Balcanii Conului lăncu Caragiale ne ducem veleatul, căderi de guverne, remanieri, ordonante de urgență, motiuni de cenzură, telefoane cu fir roșu, arestarea ultimului cap al dictaturii proletare (Miron Cozma) etc.etc. Majoritatea interviurilor își arogă narcisist un rol de buric al pământului, de detinător al adevărului în virtutea căruia s-ar putea scoate țara din criză. Toate aceste „personaje” ar trebui citite printr-o grilă psihanalitică și atunci, în subconștientul lor, ai descoperi cu ușurință insomniile nostalgice ale dictatorului pe care-l găzduiesc fără să știe, și-si scuza cu nonsalanță neputința prin prezenta celorlalți, *l'enfer c'est les autres*, vorba lui Sartre, viața politică reducându-se în esență la o vânătoare teribilă de tapi ispășitori ai unei crize ce nu mai poate fi gestionată.

Analistul, spre deosebire de unii dintre interlocutorii săi, nu se avântă în profetii și nici în entuziasme care fragmentează așteptarea electoratului și-i atâta, cu paie umede și miasmatice, focul pălpăitor al răbdării de neam mioritic. Cu sânge rece și cu scepticism, el ia pulsul partidelor aflate la putere, al alianțelor heteroclitice amintind de acele mariaje din interes. Dar cauzele crizei nu trebuie aflate în orgoliile politicienilor, aspect ce, la urma urmei, dă coloritul unei democrații în plină campanie de căutare a propriei esențe, ci în acea erupție de toxine ale „unui organism bolnav”, societatea românească.

Recurs la politică e o carte ce se citește cu plăcere și interes, registrul ei publicistic putând fi oricând asimilat de cel beletristic propriu-zis. Ca să nu mai vorbim de partea a doua care, ca limbă discursională, aminteste de cel al însemnărilor dintr-un jurnal (im)personalizat, unde umorul (amar) și ironia fac cea mai bună casă.

ION ROȘIORU

• Adrian Pal — „Floarea soarelui”

Aşa cum menţiona la 1850 Ion Ionescu de la Brad, prezenta bulgarilor în Dobrogea, în aşezări compacte, era de dată recentă („Bulgarii au venit de douăzeci de ani, părăsind nişte pământuri sterpe, pentru a se aşeza pe cele mult mai fertile pe care le-au găsit aici”). Ei sunt concentraţi în patru arealuri — Babadag-Tulcea (cel mai mare), Silistra-Medgidia-Măcin, respectiv Constanta-Mangalia, „care este cel mai mic şi nu constituie, în fapt, decât o prelungire a grupului Babadag-Tulcea. Totuşi, bulgarii se întâlnesc — se spunea într-o lucrare apărută la Sofia, în 1918, intitulată *La Dobroudja. Géographie, histoire, ethnographie, importance économique et politique* — mai ales comercianţi, hangii şi meşterii, în toată Dobrogea; aproape nu este sat unde să nu fie două sau trei familii bulgare”.

În perioada de după 1878, ponderea bulgarilor în totalul populaţiei dobrogene a scăzut de la 20% în 1880, la 13% în 1912, fiind, totuşi, *minoritatea cea mai însemnată, numeric, a regiunii*; în cifre absolute însă, ea a crescut — de la 30.000 în 1880, la 51.000 în 1912. Dacă, până la începutul secolului, marea majoritate a bulgarilor se afla în jud. Tulcea (80% în 1880, respectiv 70% în 1905), după 1910 acest dezechilibru se atenuează considerabil, datorită includerii, în arealul jud. Constanta, a unor mari aşezări din sudul jud. Tulcea, cu populaţie predominant bulgară; această rearondare administrativ-teritorială face ca, în 1912, repartizarea lor să fie aproximativ egală (52% în jud. Tulcea, respectiv 48% în jud. Constanta).

În perioada dinaintea Primului Război Mondial, potrivit *Recensământului din 1912*, zona Babadag-Tulcea era, într-adevăr, populată intens de către bulgarii dobrogeni, conferind acesteia un caracter etnocultural specific. Cele mai mari aşezări dobrogene locuite de bulgari erau, în această zonă, Baschioi (Principele Mihai, azi Nicolae Bălcescu — 2.007 bulgari, reprezentând 97% din totalul locuitorilor), Casapchioi (Sinoe — 1.779 — 95%), Ceamurlia de Jos (1.556 — 98%), Caramanchioi (Vintilă Brătianu, 6 Martie, azi Sălcioara — 1.529 — 94%), Ceamurlia de Sus (1.491 — 95%), Mihai Viteazu (fost Sarduri — 1.313 — 95%), Inancesme (Fântânele — 1.122 — 93%) era considerat, la sfârşitul secolului trecut, „cel mai mare şi bogat sat bulgăresc din Dobrogea”, Congaz (Rândunica — 1.094 — 96%), Potur (Panduru — 1.019 — 97%), Duiungi (Nuntasi — 1.006 — 89%), Hagilar (Lăstuni — 923 — 97%), Mihail Kogălniceanu (fost Enichioi — 736 — 65%), Frecăţei (739 — 51%), Sarighiol Deal (850 — 93%) s.a. În ceea ce priveşte orasele, bulgarii reprezentau, în 1913, 38% din locuitorii Babadagului (respectiv 1.789 suflete) şi 21% din cei ai Tulcei (4.723 suflete).

În zona Silistra-Medgidia, cele mai mari concentrări de bulgari se găseau la Almalău (1.764 — 86%), Canlia (1.283 — 93%), Lipnita (1.229 — 88%), Gârliţa (1.172 — 99%), Esehioi (769 — 66%), Dobromir de Vale (604 — 45%), Cuiungiuc (589 — 67%) s.a. În oraşul Medgidia erau recenzaţi puţini bulgari (206, respectiv 3%).

În zona Măcin, locuită mai intens de bulgari în secolul trecut, la începutul veacului nostru nu se găseau decât familii izolate. Într-adevăr, numărând 2.391 de locuitori de origine bulgară (78% din totalul localnicilor), *comuna Cerna este cea mai mare aşezare bulgărească din Dobrogea*.

În zona Mangalia-Constanta, bulgarii se găseau, de asemenea, în număr mic. Astfel, la Tuzla, se afla o importantă comunitate (438 locuitori, reprezentând 49% din totalul populaţiei), ca şi la Anadachioi (100 de suflete, 3%) sau la Capucci (Arsa — 203 — 82%); de asemenea, la Constanta erau recenzaţi, în 1912, un număr de 940 bulgari (3%), acelaşi număr redus fiind consemnat şi la Ostrov (159 — 5%), Cernavodă (129 — 2%), Mangalia (173 — 9%).

Beneficiind, din partea autorităţilor române, de toleranţă şi încurajarea afirmării economico-sociale şi spirituale a propriei etnii — atitudine avută faţă de toate minorităţile din tară — *bulgarii dobrogeni au contribuit, pe multiple planuri, la modernizarea regiunii, dovedind reale aptitudini de gospodari şi întreprinzători*. Însăşi creşterea numărului lor dovedeşte „că bulgarilor le merge bine în Dobrogea”, ei fiind socotiţi drept „copiii răsfătaţi ai României, după cum s-a dovedit aceasta şi cu ultima desmierdare ce li s-a făcut — scria publicistul constantean Petre Grigorescu, în 1898 — de a li se permite să construiască cine ştie ce local de biserică, într-un loc de vreo 100 mp, înghesuit între case particulare şi magazinele de cereale, pe o stradă dosnică de 6 m lărgime, numai la 60 de paşi de falnica Catedrală a românilor”; arătând că „bulgarii au trăit secole în cea mai perfectă linişte pe teritoriul ţării româneşti”, autorul combate vrajba „ce o caută, din senin chiar”, unele gazete, datele statistice evidenţiind „că averea materială a satelor bulgare, în pământ, vite şi unelte de plugărie, e acum înzecită de ce era la venirea românilor (recte, a Reintegrării Dobrogei la Statul Român — n.n.) în Dobrogea”, concluzionându-se: „Înceţeze dar panslaviştii bulgari agitaţiunile lor pentru Dobrogea. Desigur bulgarilor de acle merge

Dobrogea modernă (1878-1916)

MINORITATEA BULGARĂ

mai bine decât celor din Principat”.

În percepţia opiniei publice româneşti, concetăţeanul bulgar „e harnic, sobru şi econom”. Între fruntasii comerţului şi activităţilor industriale s-au remarcat: Iancu Pacieff, J. Cealakov, D. Hagipetrof, G. Grecof, tipograful Sava Doncef, N. Doncef, fraţii Prodanof, Ivan Hagistoianof, P. Ognianov s.a. *Îndreptăţile recunoaşterii ale calităţilor native, a creativităţii productive şi culturale ale poporului bulgar, a descendenţilor asiatici ai lui Asparuh stabiliţi în secolul al XIX-lea în spaţiul dintre Dunăre şi Mare — nu vin să estompeze, totuşi, replica la alegatiile iredentiste ale unora dintre bulgarii dobrogeni*. După cum se ştie, istoriografia bulgară — mai veche ori mai nouă — consideră Dobrogea (23.262 km²), ca parte a istoriei bulgare de 1.300 de ani, „unul din principalele centre ale Renasterii bulgare”, cum scrie, în 1990, istoricul sofot J. Popov, într-o revistă de specialitate. Educaţi, în secolul al XIX-lea, în spiritul apartenenţei Dobrogei la un viitor stat bulgar, este de înţeles reacţia lor de respingere, în 1878, a re-integrării Dobrogei la Statul Român. Într-o „rugămintă” adresată tarului Alexandru al II-lea, bulgarii din Tulcea, „şi împrejurimile sale” îşi exprimă dezacordul, spunând că „alipirea unei părţi a Dobrogei la România ne va aduce daune atât în plan spiritual, cât şi politic”, iar „graniţele patriei noastre se îndepărtează de Rusia, de care Bulgaria trebuie să fie strâns lipită nu numai din cauza legăturilor lor de origine şi religie ci bine-făcătoare a Rusiei, dar şi ca urmare a recunoaşterii ei şi a viitoarelor ei nevoi în plan politic şi cultural”. Bulgarii dobrogeni au protestat, asadar, pe lângă Marile Puteri, împotriva trecerii Dobrogei „sub autoritatea românească”, demers neluat în seamă, dar elocvent pentru ilustrarea stării lor de spirit, apreciată ca atare, astăzi, de către istoriografia vecină: „totuşi, poziţia manifestată este mărturie nedorită lor de a accepta acest fapt — arată Gh. Markov, în *Bălgarskaia istorija vkratte*, apărută la Sofia în 1992 —, şi a hotărârii lor de a se lupta, cu toate mijloacele posibile, pentru unirea cu bulgarii eliberaţi (subl.n.)”.

Era de aşteptat, în acest context, lipsa de entuziasm cu care bulgarii tulcenii — fruntasul lor era „vestitul Dimitrachi Bey Theodoroff”, numit, de altfel, primar de către autorităţile române — au marcat momentul Noiembrie '78, al Reintegrării Dobrogei la Statul Român; promiţând că vor respecta legalitatea, ei avertizează însă — într-un *apel* din 8 ianuarie 1879 —, că dacă „aveţi (autorităţile, n.n.) de gând să ne transformaţi în români, vă rugăm, nu vă încumetaţi să treceţi la realizarea acestui gând. Si, mai ales, nu trebuie să uitaţi că şi *răbdarea are o limită*”.

Existau, prin urmare, premisele unei situaţii conflictuale, a cărei escaladare ar fi putut atinge dimensiuni incontroabile, asemănătoare situaţiei din Macedonia otomană. Din fericire, bulgarii dobrogeni s-au dovedit a fi, până în 1916, cetăţeni onesti ai Statului Român, iar condiţiile interne şi contextul internaţional n-au permis decât o aşa-zisă „mişcare de eliberare naţională anarhică, privată de un program concret şi de un centru director”, cum apreciază — contextual, cu o undă de regret — istoriografia bulgară de astăzi (respectiv, istoricul bulgar amintit deja, J. Popov).

În fapt, această „mişcare de eliberare naţională în Dobrogea” s-a repleat cerinţelor generale de acordare a tuturor drepturilor politice constituţionale dobrogenilor, precum şi, în plan particular, necesităţilor afirmării identităţii etnoculturale proprii. Acestui ultim comandament îi sunt subordonate scopurile activităţilor culturale, a învăţământului în limba bulgară, a continuării existenţei unor lăcăsuri de cult proprii. Fireşte, numărul instituţiilor respective, care sî aparţină exclusiv Comunităţii Bulgare, se micşorează,

interesul Statului Român fiind de a-i integra, în mod egal şi nediscriminatoriu, pe toţi cetăţenii săi, în conformitate cu legile pe care acestia trebuiau să le respecte în egală măsură.

Astfel, în 1878, lăcăşurile de cult ale Comunităţii Bulgare — peste 50 — trec, în 1879, sub jurisdicţia Bisericii Ortodoxe Române; libertatea practicării cultului în limba bulgară se va exercita însă în continuare, ridicându-se chiar şi noi clădiri (precum la Frecăţei, Sarighiol, Sarinasuf, Gargalac — Corbu, Tuzla, Asarlac — Cetatea, Almalău s.a.); prin 1894-1895, numărul bisericilor bulgare se redusese la 28 (dintre care, 20 în jud. Tulcea), pentru ca la începutul secolului nostru celebrarea cultului ortodox în limba bulgară să se facă în şapte biserici, iar mai apoi, să se officieze doar la bisericile bulgare din Tulcea şi Constanta. De asemenea, numărul şcolilor cu predare în limba bulgară — în număr de 55 în 1878 (dintre care, 35 în jud. Tulcea) — se va diminua progresiv, în 1885-1886 ajungând la circa 30: „După aceea însă, toate şcolile de la sate au fost semiromânizate (cu populaţie predominant bulgară — n.n.), continuând să funcţioneze ca bulgăreşti numai cele din Tulcea, Babadag şi Constanta”, cum arată istoricul bulgar Gh. Markov (cele din Tulcea şi Babadag îşi vor înceta activitatea în 1902).

În ceea ce priveşte *instituţiile de cultură*, existau un număr de şapte biblioteci bulgare, mai importante fiind cele de la Tulcea şi Constanta, „gratie sustinerii materiale din partea bulgarilor localnici”. La Tulcea, activitatea culturală era concentrată în jurul Clubului „Soglasie”, o casă de lectură ce-si reîncepe activitatea în 1882, sub auspiciile ei apărând şi mai multe broşuri în limba bulgară, „a p r o a p e s i n g u r e l e

editate în Dobrogea de Nord”; tot la Tulcea fiinta, din 1889, Societatea feminină „Nădejdea”. La Constanta îşi reîncepe activitatea — în 1888 — Casa de Citire „Izvor”, din iniţiativa institutorului P. Kamenarov; întreaga activitate culturală desfăşurată în cadrul Comunităţii Bulgare dezvoltă „cultura naţională bulgară, factor important a dorinţei generale a bulgarilor de a se emancipa într-o atmosferă în care se impuneau — subliniază J. Popov — ideologia şi cultura românească”.

Nu era vorba, fireşte, de o „impunere” forţată, ci de dezvoltarea unei culturi şi a unui învăţământ naţional, în conformitate cu legile Statului Român, urmărindu-se racordarea judeţelor sale transdunărene la ansamblul şi nivelul modernităţii sale. De aceea, autorităţile vor urmări, cu o tot mai sporită atenţie, ca şi cetăţenilor de etnie bulgară — şi tuturor naţionalităţilor, în general, din Dobrogea — să li se faciliteze integrarea în societatea românească, prin mijloace legale şi în conformitate cu promovarea unor principii naţional-statale moderne: „Ca să românizăm această provincie cu o populaţie atât de variată ca stirpe şi rasă, ca să imprimăm sentimente naţionale, după cum s-au imprimat atâtea sate şi oraşe principale de peste Dunăre, *ne sunt suficiente mijloacele uzitate până acum: instituţiunile noastre liberale şi puterea de asimilare a românului, fără proceduri soviniiste* (subl.n.). Să lăsăm aceste apucături — scria în 1892 publicistul Petre Grigorescu — vecinilor noştri maghiari, pe care îi blamează, tocmai pentru aceasta, lumea civilizată; iar noi să urmărim drumul sigur, urmat de secole până acum: al blândei, ocrotirii şi ospitalităţii, calităţi înăscute şi recunoscute românului de întregul Orient, şi de toţi streinii care au vizitat sau locuiesc această tară”.

În acelaşi timp, însă, cantonarea unui proces instructiv-educational exclusiv în perimetrul şcolilor şi bisericilor proprii de către minoritatea bulgară era în vădită disfuncţionalitate cu exigenţele naţional-culturale ale Statului Român, cu înseşi cerinţele pregătirii tinerilor în spiritul coordonatelor civilizaţiei

moderne. De aceea, autorităţile vor cere aplicarea — în procesul de învăţământ — şi în şcolile bulgare a programei Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii, mai ales după anul 1886, încurajându-se, fireşte, însuşirea de către elevi a limbii oficiale, limba română. După 1896 începe aplicarea unui nou regulament pentru şcolile private, ce avea drept scop, de asemenea, însuşirea mai temeinică a limbii române — cerinţă elementară, întâmpinată, însă, cu ostilitate de către institutorii bulgari din Tulcea şi Babadag; atuncicând revizorul şcolar Ion Bănescu inspectează Şcoala Bulgară din Tulcea — spre a constata cum sunt îndeplinite ordinele Ministerului — el este întâmpinat cu ameninţări, pretinzându-se că „legile noastre sunt nenaturale şi că aplicarea unei dispoziţiuni ca aceea de a lua copii în şcolile publice va da naştere unei revoluţii, care este o necesitate (sic!) spre încetarea unei asemenea stări de lucruri”.

Urmarea unei asemenea ostilităţi este un raport al profesorului Ioan Bogdan, cunoscutul istoric care, cercetând manualele după care se învăţa, constată caracterul iredentist al acestora, copiilor însuflându-li-se ideea apartenenţei Dobrogei la Bulgaria, precum şi lipsa de interes în predarea limbii române. Pe baza acestor constatări, ministerul de resort dispune interzicerea a nouă manuale, editate toate în Bulgaria, în timp ce, însă, alte nouăsprezece manuale erau în continuare permise; în acelaşi timp, Consiliul de Miniştri, „luând în considerare referatul d-lui ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice cu privire la şcolile comunităţilor bulgare din Tulcea şi Babadag, îl autoriză să nu închidă încă şcolile, ci, ca ultimă încercare, să ceară depărtarea directorilor şi schimbarea comitetelor şcolare, impunându-le totodată, pentru viitor, stricta observare a legilor şi regulamentelor şcolare”. În anii care au urmat, conducerea Şcolii Bulgare „Chiril şi Metodiu”, din Babadag, nepreocupându-se să respecte regulamentele în vigoare, revizorul dispune, în septembrie 1902, închiderea ei, „rămânând ca elevii să frecventeze şcolile publice”, aceeaşi măsură fiind luată şi pentru şcoala din Tulcea. În continuare, practic, va funcţiona doar Şcoala Bulgară din Constanta, ai cărei conducători, mai pragmatici, mai realişti, s-au pliat programelor de învăţământ — pragmatism apreciat de istoricii bulgari drept un „compromis major”.

În întreaga perioadă de până la Primul Război Mondial, fruntasii bulgarilor dobrogeni şi-au declarat loialitatea faţă de Statul Român, pe care îl „considerăm ca pe adevărata noastră patrie” — cum se spunea în *Memorialul* unei delegaţii a tulcenilor de origine bulgară, înaintat regelui Carol I, la 10 octombrie 1897. Atunci însă, când într-o altă petiţie adresată Suveranului, în ianuarie 1898, se hiperbolizează aşa-zisa „teroare care domneşte azi în Dobrogea”, reacţia presei româneşti este promptă, ziarul tulcean *Istrul* demontează falsele asertiuni: „Bulgarii tipă că sunt persecutaţi, totuşi ei nu plănuiesc să plece în Bulgaria”; la rândul său, gazeta din Babadag, *Centrul Dobrogei*, arată, tot în 1898, în chip răspicat: „Să spunem dar în trei cuvinte ce vor. D-lor doresc, nici mai mult, nici mai puţin, decât încorporarea Dobrogei în Bulgaria”, pretensiile iredentiste regăsindu-se într-un evantai de acţiuni practice: „Acapararea funcţiunilor publice, pregătirea tineretului prin şcoli şi propagarea panslavismlui în masa populaţiunei, iată mijloacele prin care concetăţenii noştri au căutat să ne înstrăineze Dobrogea, această provincie atât de scump plătită cu sângele soldaţilor români în războiul de la 1877”.

Sovinizmul bulgar va mai puncta, din când în când, sfera relaţiilor dintre cele două popoare, neizbutind, însă, a le marca; astfel, în 1902, un ziar sofot arată că doar un război „va suprima” frontiera dintre cele două state, pentru ca în 1908, un profesor universitar de la Universitatea din capitala Principatului Bulgar (expulzat din România în 1900 pentru activitate iredentistă) să arate, într-un interviu, „că Bulgaria va relua Dobrogea, asupra căreia vecinii noştri ar avea drepturi de proprietate”. În comentariul aferent, gazeta constanteană *Cuvântul* nu se lasă atrasă într-o polemică păgubitoare cu soviniştul bulgar; demontând asertiunile acestuia, este relevantă realitatea că „marea majoritate a compatrioţilor săi” are o atitudine corectă în privinta relaţiilor bulgaro-române: „Strălucita şi neasemănata primire ce s-a făcut M. Sale Regele Carol I, când, odinioară, împreună cu A. S. R. Principele Ferdinand, a vizitat câmpiile de la Plevna, *sunt dovezi vii a înţelepciunii bulgarilor; a patriotismului cald şi luminat al acestui popor* (subl.n.), care ştie să cântărească ca o dreaptă măsură atât bunăvoinţa noastră, precum şi jertfele pe care de-a pururea le-am consimţit, şi care sunt mărturii vădite a mărinimiei neamului românesc”.

Neîncitând la ură naţională, fruntasii ai vieţii publice dobrogene pledau pentru respectarea unor norme de conduită general-democratice, cărora să li se supună cu toţii, iar „înseşi bulgarii, dacă sovini ar fi, ce pot însemna ei în proporţiunea inapreciabilă (sic!) în care sunt?”, se întreba, în 1903, proprietarul

STOICA LASCU

continuare în pag. 14

SHANGHAI — ORAȘUL DE DEASUPRA MĂRII

Am primit cu bucurie, dar și cu oarecare neliniște, invitația de a vizita China, terorizată de gândul că numai drumul dus-întors înseamnă a străbate prin văzduh echivalentul unui sfert din circumferința planetei. Iată, însă, că doar la câteva minute după decolare, grație minunatilor mei colegi, dl. vice-primar Aurel Butnaru, d-nii consilieri Dan Miron, Paul Bocăneș și Gheorghe Dontu, teama aceea nelămurită mi s-a risipit, ca prin farmec, din suflet, lăsând loc emoției și nerăbdării. După șaisprezece ore de zbor (fără a mai pune la socoteală escalele!) aeronava începu dintr-o dată să coboare, afundându-se în vălmășagul sidefat al norilor. Câteva clipe mai târziu, ca sub puterea unei baghete magice, izbucni peste tot jur-împrejurul nostru, asemeni unei dantelării fabuloase, recuprînd și strălucitor, o uimitoare cască de nuanțe și forme galopând pe sub aripi, Shanghaiul, „orasul de deasupra mării”.

Mult timp după aterizare am trăit un fel de buimăceală continuă. Aveam să înțeleg curând că dincolo de aparențele occidentale, dincolo de acest fard la modă aplicat cu rigurozitate și îndemănare, ne aștepta, exuberantă și misterioasă, o lume de basm venind din străfundurile istoriei, un tărâm exploziv și, în același timp, diafan al culorii și armoniei, dar și un adevărat miracol contemporan.

Situat la douăzeci de kilometri de Marea Chinei de Est, Shanghai, tinta principală a vizitei noastre, este cel mai mare oras și port comercial al Chinei (cât patru Marsilii la un loc!). Autostrăzile ultramoderne sunt asaltate de o caravană fără început și fără sfârșit de automobile „ultimul răcnet”, mai toate de producție autohtonă. Nimic exagerat în zicala aflată de la consulul nostru, dl. Scumpieru: „dacă poți conduce în Shanghai, o poți face cu ușurință oriunde în lume!”. Cine ar fi putut bănuși, în urmă cu numai o sută de ani, fantasticul destin pe care avea să-l hărăzească viitorul modestului sat de pescari de pe fluviul Huangpu? Cu toate că în perimetrul său există patru mii de uzine și peste opt mii de alte obiective industriale, Shanghaiul este cu adevărat frumos, deși e poate cel mai puțin chinezesc dintre marile orașe ale Chinei. Amalgamul de stiluri arhitectonice occidentale, clasice și moderne, vecinătatea mării, fazele și

docurile întinse pe cincisprezece kilometri, profilurile trufase ale noilor zgârie nori, podurile suspendate și miile de panouri publicitare în limba engleză îl fac să rivalizeze mai curând cu Manhattan-ul. De la etajul nouăsprezece al hotelului „Regal” am admirat, diminut de-a rândul, fascinantul spectacol al fluviilor omenesti în mișcare. Nici un alt mare oras vizitat nu mi-a transmis vreodată o atât de coplesitoare senzație de lume multă, de lume matinală, de lume cu rost. La urma urmei, treisprezece milioane de oameni înseamnă două treimi din populația României într-o singură localitate!

Chinezii au mereu fata luminată de un zâmbet cuceritor. Pretuiesc mult decenta și punctualitatea, sunt artizanii unei ospitalități delicate, care te face să te simți bine și să te comporți firesc. În timpul tuturor întrevederilor pe care le-am avut, indiferent de specialitate (exploatare portuară, comerț, cultură, sănătate, învățământ), am cunoscut oameni calzi și primitivi, deschisi, veseli și receptivi care, vorba d-lui vice-primar Aurel Butnaru, seamănă uimitor de mult cu noi, românii. Poate de aici și marea deschidere a gazdelor față de România, interesul deosebit pentru stabilirea unor relații cât mai concrete și mai urgente cu municipiul Constanta.

În prima zi de duminică am gustat din plin surpriza unei excursii la Suzhou, un oraș cu numai... 5,2 milioane de locuitori (!), patria broderiei de mătase și a perlelor de cultură. „În cer e raiul, pe pământ e Suzhou!”, spun cu încântare chinezii, și nu exagerează cu nimic. Panorama vag venețiană, clima dulce și fastuoasele grădini atotstăpânitoare, cătărate pe Dealul Tigrlui, milenara Pagodă a Norilor de Piatră străjuind înălțimile, sunt doar câteva argumente. Înălțată în timpul dinastiei Song, pagoda este momentul emblematic al Suzhouului. Sute de ani, după înălțarea ei, aveau să mai treacă până când Europa Renașterii să se poată mândri cu

orgolioasele sale campanile florentine și venetiene. Peste epoci și continente însă, același destin bizar avea să apropie superba construcție de pe Dealul Tigrlui (legenda spune că a doua zi după înhumarea unui împărat din dinastia Song, vestit pentru cruzimea lui, și-a făcut aici apariția o haită de tigri albi, duhuri ale defunctului) de Turnul din Pisa, amândouă afectate de aceeași degenerescență a coloanei vertebrale. Specialiștii chinezi însă, fără vâlva și publicitate excesivă, au găsit soluția consolidării momentului.

Am ajuns la Beijing într-o după amiază neobisnuit de caldă pentru acea perioadă a anului. Imensul conglomerat uman și urban, extrem de colorat și tumultuos, parcă anume pus să dezminț eticheta vetustă și vag melancolică a „linistii eterne”, este ridicată la rangul de capitală încă din secolul X. Cea mai cunoscută efiege națională este poarta purpurie ce domină piața cu același nume: Poarta Păcii Ceresti — Tien An Men. Amplă și izbucimată scenă a istoriei, uriașă întindere placată cu piatră albă este cea mai vastă piață civică a lumii. În ea se deschid porțile Palatului Adunării Populare, ale Muzeului de Istorie Națională și ale Mauzoleului lui Mao Zedong, dar mai cu seamă impozantele porți ale „Orasului Interzis”, din care a și făcut cădva parte...

Am pătruns în „Orasul Interzis” cu senzația că mă cufund într-o taină. Totul în jur este mitic și fabulos. Chiar și acum, când scriu aceste rânduri, cuvintele îmi sunt neputincioase dinaintea grandorii, frumusetii și bogăției acestui tărâm nelumesc. Închipuți-vă un oras întins pe șapte sute douăzeci de hectare, dominat de trei palate mari și de alte trei duzini de palate mai mici, totalizând peste nouă mii de încăperi și pavilioane! Zece de acoperișuri poleite cu aur și împodobite cu lei și dragoni, cu păsări mitologice și broaște lestoase, cu clopote, cadrane solare și vase pentru ars esențe. Totul aici este o succesiune de comori peste comori, de capodopere ale unor genii anonime, având ca magnific liant poezia. Palatul Supremei Armonii, Palatul Armoniei Perfecțe, Palatul Păstrării Armoniei, Palatul Purității Ceresti, Sala Convietuirii, Palatul Linistii Pământestii, Grădina Imperială și mai presus de toate, colosal de frumoasa Sală a Armoniei Supreme. Sub tavanul său înălțat la șaptesprezece metri, pe tronul de aur, cedru și marmură, flancat de feniciși zvelți ce susțin vase de bronz aurit, douăzeci și șapte de „fii ai cerului” au domnit peste China vreme de 543 de ani. Nici un alt monarh de pe alte meridiane nu și îngăduise să consacre

fiecărui moment protocolar sau simplei dispoziții sufletești câte un palat, transformând orice act cotidian într-o solemnitate. Ultimul dintre ei, Pu Yi, a fost înscăunat la vârsta de... trei ani, câștigându-și apoi celebritatea grație celor două volume autobiografice apărute în 1964 sub titlul „Din împărat, cetățean”.

Situat la sud de „Orasul Interzis”, Templul Cerului este, după opinia multor sinologi, capodopera artei monumentale chineze. Înconjurat de esplanade dreptunghiulare de marmură albă, cele trei admirabile construcții sunt rotunde, cu acoperișuri smâltuite, de culoare albastră. Ceremonia comunicării divine avea loc o dată pe an, la începutul primăverii. Nu întâmplător ea coincidea cu sărbătoarea Anului Nou chinezesc, care cade, de obicei, în a doua jumătate a lunii februarie sau la începutul lunii martie. „Chungjie”, adică „Sărbătoarea de Primăvară”, simbolizează începutul unui nou an agricol, armonizarea vieții oamenilor cu ritmul naturii, dar și triumful renasterii forțelor naturii sub influența fecundă a soarelui.

Din programul nostru nu putea lipsi o vizită la Marele Zid, despre care astronautii americani afirmă că este singura construcție pământescă ce poate fi zărită cu ochiul liber de pe Lună. Acest metereș de proporții continentale, fantastic dragon de piatră lung de 6350 de kilometri, a fost pus să păzească fruntariile unei lumi. Este cât se poate de curios că nu figurează pe lista Minunilor Lumii. Despotul Shi-huangdi, împăratul rămas în istorie ca unificatorul Chinei, este cel care a ridicat ideea la scară colosală, poruncind să se înalte un zid menit să apere imensa ogradă a împărăției de la Soare-Răsare. Timp de zece ani, peste două milioane de supuși i-au dus la îndeplinire porunca!

Pe toată durata sederii în China nu am fost părăsiți nici o clipă de sentimentul coplesitor al uimirii. Rafinamentul bucătăriei chinezești este dus până spre cele mai înalte culmi ale extazului culinar; curățenia străzilor, ritmul de lucru constant, mulțimea semne de exclamare pentru orice român ajuns pe acele meleaguri. Făcând o butadă, generalul De Gaulle spunea odată că poporul chinez este mai vechi decât istoria. Butada nu mi se pare departe de adevăr. De la chinezi întreaga umanitate a avut și mai are multe de învățat. Acest popor are o mare vocație: aceea de a sfida imposibilul!

Mi se pare foarte nimerit să închei aceste însemnări de călătorie cu dialogul-motto al lui Geo Bogza:

— Ce-ai făcut în China?
— I-am iubit pe chinezi!”

ALINA MOLDOVEANU, consilier municipal
SORIN ROSCA

ștefan popa urmare din pag. 7

emit asupra creatorilor: Vasko (Vasile) Popa, Ion Bălan, Radu Flora, Ioan Flora, Mihai Avramescu, Slavco Almăjan, Petru Cărdus etc.

O lucrare de mare eruditie și de mare noutate este cea intitulată *Lumea povestilor animaliere*, constituind — după mărturisirea autorului — „rodul cercetării întreprinse în mai multe țări vecine, pe o durată de aproximativ zece ani (1965-1975), în vederea elaborării disertatiei de doctorat”. Autorul a apelat la vestitul catalog tematic de motive și subiecte narative al folcloristului american Stith Thompson (Aarne-Thompson), aplicându-l la arealul est-european, cu privire specială asupra folclorului românesc, rusesc și ucrainean.

La început, Ștefan N. Popa insistă asupra terminologiei pe care o va adopta în cuprinsul studiului său, punând în discuție noțiunile din diferite limbi care corespund românescului „basm” (poveste): *folk-tale* (engl.), *märchen* (germ.), *conte* (fr.), *skazka* (rusă). Sunt trecute apoi în revistă teoriile, ipotezele referitoare la geneza basmului, aparținând lui Jacob Grimm, G.G. Gervinus, W. Hertzberg, L. Kolmacevski, A. Wagener, A. Weber, V.P. Anikin, E.V. Pomerantevas. Autorul se referă și la unii reprezentanți de seamă ai folcloristicii românești: Lazăr Săineanu, Ovidiu Bărlău.

În continuare, este evidentiată problema raportului dintre cărțile populare (în special *Esopia*) și creația folclorică, făcându-se referiri la cercetările lui B.P. Hasdeu, M. Gaster, I. Negrescu, I.C. Chitimia.

Ștefan N. Popa dovedește o mare probitate

științifică și acurată filologică, o remarcabilă putere de stăpânire a unui vast material documentar, excluzând orice urmă de diletantism, de improvizatie, de impresionism. Studiile sale de istorie literară, de folclorică, de slavistică, de cultură și civilizație balcanică, realizate până în prezent, demonstrează cu prisosință acest lucru.

gheorghe fircă urmare din pag. 11

de peste 19 mp. prezintă *Intrarea în Ierusalim, Drumul Crucii și Învierea*, toate prezentate într-o compoziție de sinteză în care accentul este pus pe scenele de bază, cu indicii însă și la celelalte, oarecum secundare: nimic nu lipsește din datele biblice și în același timp compoziția este aerisită, luminoasă, cu spații de respirație: *Intrarea în Ierusalim* a Domnului Iisus Hristos, pe asinul alb, în timp ce îngerii cântă din trompete; *Drumul Crucii*, Golgota, cu Răstignirea minusculă în plan îndepărtat; *Învierea* cu prezentarea celor doi soldați adormiți (care păzeau mormântul) s.a. Compozițional, artistul indică nu numai personajele, foarte bine conturate, de altfel, ci și diferitele elemente adiacente care întregesc ansamblul: Cetatea Ierusalimului, Dealul Golgotei, Infernul cuprins din care au ieșit Adam și Eva, dar și alții, Iisus aducându-le iertarea păcatelor strămoșilor noștri și implicit neamului omenesc ce va urma s.a. Lucrate în culori acrilice, în dominantă pastel, compozițiile încorporează și răsfrâng, în același timp lumina. Domină un ocră-roz azuriu, cu accente de albastru și roz stins, verde și gri; toate tonurile sunt deschise, iar pigmentul cromatic

saturat de lumină, acordă privitorului posibilitatea „citirii” ansamblului compozițional în întregime sau, și admirarea pioasă a detaliilor, după o mai îndelungă observare. Coloritul, în ansamblul său, relevă calitățile de mari coloristi ale autorilor, iar scenele biblice pe acelea de excepționali desenatori.

stagiunea 2000-2001 urmare din pag. 12

• Mai rar îți este dat să întâlnești un regizor care reușește performanța de a nu realiza două spectacole asemănătoare. Este cazul lui Bocsardi Laszlo care uimește prin capacitatea-i extraordinară de a aduce pe scenă montări de calitate, însă total diferite în ceea ce privește concepția artistică. Recentă sa montare poartă titlul *Omul, bestia și virtutea* de Pirandello, un spectacol achiziționat de sărbători de Teatrul Tamas Aron din Sfântu Gheorghe. Gândit inițial ca un examen de anul III al studenților de la Facultatea de Teatrul din Târgu Mures, producția, desigur modificată, a devenit o spumoasă comedie. Un decor mobil, ingenios construit din mai multe panouri negre, pe roțile, care vor forma diverse spații și încăperi, creează, pe tot parcursul reprezentației, „suportul” desfășurării unei povesti de un haz grotesc, ce are la bază aceeași idee ca cea din *Lectia* lui Eugen Ionescu. Numai că profesorul criminal de acolo îi ia locul pedagogul donjuanist, interesat pur sexualicește atât de eleve, cât și de „mămicile” acestora, „meteahnă” care-i va pricini tot solul de întâmplări deloc plăcute, dar extrem de vesele.

minoritatea bulgară

urmare din pag. 13

constăntean C. Pariano. Acelasi fals și „imaginar pericol” este denunțat ca stând la baza neacordării tuturor drepturilor politice constituționale dobrogienilor: „să se contenească odată — scria avocatul Ioan N. Roman, în 1904 — cu exhibiția atâtor imaginare pericole, cum e *pericolul bulgăresc*, care servește de atâta timp la justificarea, în Dobrogea, a unei stări de lucruri neprimitoare de nici o justificare, *permițându-se, în sfârșit, celor 128.000 de români din Dobrogea* (dar și celor 41.000 bulgari, dintr-un total de 270.000 dobrogieni, înregistrați în 1904 — n.n.) *să exercite drepturi cetățenești complete, alături de concetățenii lor de alte naționalități — buni supuși ai țării și oameni de ordine, cum au dovedit-o de 25 de ani încoace* (sub.n.)”.

Evenimentele din anii 1912-1913, circumstanțiate crizei balcanice — a împărțirii părții europene a muribundului Imperiu Otoman —, marcate de două războaie, au relevat dimensiunea tensionată a relațiilor româno-bulgare, reflectată ca atare și în presa dobrogeană, *Conservatorul Constantei* punctând răspicat, în septembrie 1912, în ajunul Primului Război Balcanic: „Amenințărilor caraghioase debitate de presa bulgărească la adresa noastră, *noi le răspundem că România nu numai că nu se va clinti o clipă din Dobrogea, care e o provincie românească și asupra căreia avem drepturi istorice* (subl.n.), dar nici nu va putea sta nepăsătoare atunci când Bulgaria ar avea curajul să invadeze în Macedonia, unde avem aproape jumătate milion de conaționali, de soarta cărora trebuie să ne îngrijim”.

SUSPICIUNI. Doamna Mariana Sîpșor are dreptate când afirmă că sunt situații care pun "deseori sub semnul întrebării unele memorii" (în dialogul său cu Mioara Cremeș din „Luceafărul”, nr. 38 despre *O iubire din viața lui Zaharia Stancu*). Lasă că "memoriile" poetei (cel puțin în acest fragment din volumul *La ce folosește Parisul?*) nu se întemeiază pe informații obținute direct, prin calitatea de martor, dar comentariile sunt uneori superficiale, alături de firul relatării, însoțite de concluzii și generalizări pripite. Iar atunci când sunt pornite de la observații directe lasă impresia că sunt nesincere.

În principal sunt evocate întâmplările legate de apariția romanului *Oamenii cu joben* de Zaharia Stancu. Scriitorul, deși era îndrăgostit de Felicia, fiica mai mică a soților Manolovici, de origine evreiască, s-ar fi folosit de informațiile secrete pe care i le-a procurat aceasta, pentru a scrie romanul prin care încearcă să-i santajeze familia pentru un milion de lei. Iată-l, o întrerupe M.S. pe M.C., de unde se știe chestia asta cu milionul, dacă la "scena santajului" n-a fost de față decât tatăl Felicii și Stancu? Si M.C. recunoaște că se bazează pe versiunea părinților săi, care, la rândul lor, nu prea se știe cum și de unde au obținut informațiile. Vrând totuși să-l scoată basma curată pe autorul *Oamenilor cu joben*, poeta M.C. inventează o întreagă poveste după care Stancu a procedat așa pentru că s-ar fi simțit jignit. Descoperă și definește în acest scop chiar și o trăsătură comună a intelectualilor porniți de la sat care, oricât de departe ar ajunge, sunt foarte susceptibili. Iar de aici poeta încheie: "și ar mai fi ceva. Consider că-n însuși caracterul românesc se află ambele posibilități: și dragostea pasionată și nimicnicia". Firește M.S. o coboară pe pământ. „Nu sunt de acord să le pui pe seama caracterului românesc”. În fine, când vine rândul povestirii unor scene la care poeta a luat parte (cu intenția de a da curs unei "mici istorii literare, privită adesea printr-o crăpătură a usii") stăruie impresia că poeta e nesinceră. Este greu să accepti că poeta se întâlnește din întâmplare în același tren, în același vagon și în același compartiment, ea revenind dintr-o documentare pentru un reportaj, iar el, președintele Uniunii, revenind, singur-singurel, dintr-o delegație, și, așa dintr-o dată, își aminteste și-i povesteste o aventură din tinerețe "petrecută în drum spre Ungaria cu o tărcăcută — pentru că în fond acestea erau preferințele lui și nu femeile culte". Si iar M.S. se vede nevoită s-o întrerupă „pentru că generalizează” și, în plus, nu sunt clare lucrurile. „De unde era femeia? Când mergea la Budapesta?” samd.

„UN FOST ACTORAS, fără o precizie busolă a talentului” revărsă asupra asistentei adunate cu toroipănușul, pe un post de televiziune, „nefărsite suvoaie de ignoranță, agresivitate și prost gust”. Nelăsând, cel mai adesea, nici o șansă celor invitați să se exprime, el calcă în străchini cu o voioasă jalnică vorbind despre orice, inclusiv despre literatură, dând sentințe, într-un limbaj de mahala: „Lui Eminescu îi cotăia gagică bătrânul Caragiale” (A totușitorul personaj nu știe că, de fapt, Caragiale era mai tânăr decât Eminescu). Cu aceeași ușurintă "acest moloh al suficienței", mereu sensibil doar la aplauzele din sală, sustine bazaconii precum că "Rebreanu nu știa românește când a trecut muntii, ulterior o doamnă stilizându-i românele". Despre Mihail Sadoveanu el crede că "ar cam trebui scos din manuale întrucât a contribuit la colectivizarea agriculturii". Despre Marin Preda ne spune că ar fi fost, nici mai mult nici mai puțin, "omul de casă al lui Ceaușescu"; iar despre Ana Blandiana că ar fi fost "o martirizată a întregii obști scriitoricești comuniste". Am cules aceste citate de un ridicol imens din peroratiile exactorasului găzduite la rubrica „Tur de orizont” a revistei „Literatură”, aflată din nou sub direcția lui Fănuș Neagu. Articolul se cheamă "Florin Călinescu sau ascensiunea culturii între O.K. și misto".

calendar dobrogean februarie

● 1.02.1894 — S-a născut Lucian Grigorescu, artist plastic (d.28.10.1965) ● 1.02.1935 — S-a născut Nicolae Motoc, poet, prozator ● 2.02.1916 — S-a născut George Dan (Danubia), poet, prozator ● 2.02.1923 — S-a născut Mihail Zissu, poet (d.4.11.1996) ● 2.02.1933 — S-a născut Titi Ciupe, scenograf ● 3.02.1926 — S-a născut Simion Tavitan, publicist, prozator ● 4.02.1922 — S-a născut Tudora Pipirigeanu, poet ● 4.02.1932 — S-a născut Mioara Avram, filolog ● 5.02.1922 — A murit Petru Vulcan, poet, prozator (n.25.06.1862) ● 5.02.1928 — S-a născut Hristu Cândroveanu, prozator, critic literar ● 5.02.1936 — S-a născut Victoria Gavrilescu, dramaturg (d.1995) ● 5.02.1903 — S-a născut Ana Barbu, prozator ● 6.02.1896 — S-a născut Vasile Canarache, arheolog (d.1969) ● 6.02.1904 — S-a născut Stelian Cucu, poet, istoric literar (d.15.11.1985) ● 7.02.1930 — S-a născut Nicolae Răgan, prozator ● 9.02.1941 — S-a născut Constanta Călinescu, publicist, bibliolog ● 9.02.1953 — S-a născut Vladimir Bălanică, critic literar, prozator (d.3.01.1996) ● 10.02.1895 — S-a născut Victor Climescu, om de știință (d.19.11.1967) ● 10.02.1904 — S-a născut Florica Anastasescu, pictor, sculptor ● 11.02.1911 — S-a născut Pericle Martinescu, scriitor, critic literar ● 13.02.1939 — A murit Panait Papazissu, poet (n.25.03.1890) ● 13.02.1941 — S-a născut Vasile Terzea, poet ● 14.02.1891 — S-a născut Gh.Banea, prozator (d.19.12.1970) ● 14.02.1946 — S-a născut Constantin Roman, publicist ● 15.02.1911 — S-a născut Iacob Slavov, poet, eseist, traducător ● 16.02.1951 — S-a născut Elena Preda, poet ● 17.02.1923 — A murit Teodor Burada, folclorist, istoric teatral (n.30.10.1839) ● 20.02.1936 — S-a născut Doina Ciurea, poet, publicist ● 21.02.1950 — S-a născut Ovidiu Dunăreanu, prozator, publicist ● 22.02.1950 — S-a născut Lică Pavel, scriitor

GELU CULICEA

VISUL LUI MINCU. Fragmentele de proză semnate de Marin Mincu în „*Viața Românească*”, nr. 12, deși se parcurg nu cu putine dificultăți (un talmes-balmes din secvențe de vis și amintiri din copilărie transcrise, în bună parte, fără punctuație) se oferă, e drept, pe spații mici, și cu destule surprize lecturii: "Ne spionăm cu îndărijire chiar între membrii aceleiași familii, nici nu mai contează prietenia sau gradul de rudenie, fiecare se apără singur, devine fiară, începe să mârâie la orice apropiere a aproapelui. Nici nu mai avem acele minime reacții de jenă sau de pudoare umană; defecăm unul în fata celui alt, umblăm dezbrăcați fără să ne deranjeze goliciunea umilitoare a trupurilor noastre. Am coborât pe scara biologică mai jos de maimute. În vis... contemplăm atent imaginile degradate din jur (doi bărbați se urinează unul pe altul fără să consientizeze actul în sine) și oripilat de realitatea onirică încep să mă interoghez dacă sunt în vis sau nu."

Dacă ar fi să ne amintim de Freud (*Interpretarea viselor*, 1901) și am concede că limbajul imagistic al viselor are întotdeauna o semnificație profundă, am descoperi, pe calea analizei psihologice, că el permite și dezvoltarea unei dorințe subiacente. Dar, după Alfred Adler, visul este și un fel de anticipare "și de repetiție generală a unui răspuns la o situație și apare ca o necesitate pentru echilibrul psihic". Privit prin prisma

ACUL DE BUSOLĂ

ambelor variante, visul lui Mincu ar conține elementele unui mod crâncen, specific autorului, de a vedea relațiile dintre oameni.

ACTUL SEXUAL, lipsit de orice fior metafizic, devine principala obsesie a poezilor Marian Dopcea și Marian Popa (acesta să fie și autorul *Dictionarului de literatură română contemporană?*) de când aspiră la titlul de Amanti ai anului 2000 și participă la concursul pentru maestrul eroticism lansat de revista „*Vatra*”. Povestea povestilor a lui Ion Creangă rămâne o inocentă tentativă de sfidare a pudibonderiei tradiționale pe lângă textele lor. Primul Marian îi pune cititorului la dispoziție șaptesprezece texte care-i dovedesc neobisnuita pricepere în utilizarea formelor fixe (rondeluri, sonete, gazeluri...), dar care rămân simple relatări reportericești naturaliste despre arta acuplării. Celălalt Marian ne spune o lungă Poveste a răzghitului în peste trei sute de versuri mari și late, remarcabilă nu atât prin trama originală, cât prin accentele parodice care vizează *Luceafărul* eminescian (uneori cu deosebite răsfărângeri dificil de acceptat, ca "revelații poetice" valabile în sine, când, de pildă, se spune despre hiperbolicul falus că "pătrunde-n carne și în gânduri, lăuntru-l luminează")

LINGURA ȘI LECTURA. Autor a cinci volume de aforisme, Vasile Ghica se lasă provocat în *Porto-franco*, revistă de cultură a Societății scriitorilor "C.Negri", de Viorel Burlacu care îl întreabă, între altele: „Ce înseamnă aforismul?” Si scriitorul răspunde: "Să facem niste corelații cu moda. Dacă romanul presupune vestimentația maxi, nuvela — midi, schita — mini, aforismul ar fi un fel de bikini." Prudent, domnul Viorel Burlacu îl previne că aceste "corelații" prezintă și unele riscuri. Si domnul Vasile Ghica îl asigură că este avizat: "Evident. Dacă nu ai picioare frumoase, ești ridicul". Cititorul nu trebuie să împingă analogia până la absurd și, dacă nu se întreabă ce altă specie literară ar corespunde "modele la pielea goală", să fie tentat, când intră într-o librărie, să ceară niste bikini de Schopenhauer, pentru că, vezi, doamne, el se știe cu picioare frumoase. Mai departe aforisticul autor, întrebând pentru cine scrie, se grăbește să precizeze că "nu-i este rusine să fie

accesibil". Spre deosebire de "multi creatori contemporani care au snobismul alambicării" el nu crede că "profunditatea este incompatibilă cu limpezimea". El se împotrivesc din toate puterile, culturii de tip Coca-cola de care, se pare, suntem sechestrați. El protestează față de mizeriile acestei "culturi" în care "edituri prestigioase anunță că au fost nevoite să trimită la topit cărți de Emil Cioran și Mircea Eliade". Pentru a ajunge la o încheiere strălucitoare: "Cu milioane de ani în urmă, omul a inventat lingura. Au venit apoi alte descoperiri senzationale, dar în locul ei nu s-a găsit ceva mai bun." (Ca și cum descoperirile noi, în timp, nu au alt rost decât să le înlocuiască pe cele vechi). Si acum, țineți-vă bine, continuă domnul Ghica — care se crede "la o așvârlitură de băut de tainele absolutului" — "a doua mare descoperire căreia nu i se va găsi un înlocuitor viabil" este...lectura. Cine ar putea să-i contrazică? Numai că oricât de departe ar fi domnul Ghica de "snobismul alambicării" cui i-ar fi cât de cât "împede" apropierea aceasta dintre lingură și cultură?

CU ATÂT MAI BINE. Un dialog publicat în „*Ramuri*” (ianuarie, 2001) între Mihai Zamfir și Romulus Diaconescu ne dezvoltă, între altele, câteva opinii, demne de luat în seamă, despre consecințele exploziei *Internet*-ului în lumea culturii contemporane, în special în legătură cu soarta cărții de literatură. Spune R.D.: "În cartea *Imaginea ascunsă* afirmați la un moment dat că noutatea frapantă a formulei românești pe care o vom analiza provine din contrastul ei cu literatura contemporană și din revenirea peste veacuri a unor forme românești uitate". În era *Internet*-ului mai credeti în revenirea de care aminteați? Si răspunde Mihai Zamfir: "Marea literatură, inclusiv cea românească, își este, în eternitate, perfect contemporană. Tehnicile romanului alexandrin, bunăoară, nu si-au epuizat nici până azi reverberațiile. *Internet*-ul denumeste o tehnică de transmitere naratoare a informației, dar nu înseamnă o modificare esențială în tehnica scrierii unei cărți". Si mai departe: "Mărturisesc că nu înțeleg de ce mulți istorici și teoreticieni literari privesc noile tehnici de comunicare cu un aer aflat, stăpânindu-se cu greu panica; doar asistăm la un spectaculos progres al umanității, pe care trebuie să-l salutăm, el reprezintă o provocare, dar acest fapt înseamnă o șansă extraordinară. Valorile pe care urmează să le creăm vor arăta altfel decât în urmă cu douăzeci de ani; trebuie să ne adaptăm noului public în formare accelerată, aproape exponențial; cu atât mai bine..."

DATINA. Dens, bogat în semnături care ar face onoarea oricărei publicații de cultură, este numărul 21 (anul VIII) al periodicului constantean de etnologie și fapt cultural „*Datina*”. Steluta Pârvo, Nedret Mahmut, Mihai Fîfor, Mihai Camilari, Cornel Bălosu, Mihai Milian, Elvira Romaniuc, Emil Târcomnicu, Luigia-Amelia Toader, I. Marian Efimov semnează un număr de studii și eseuri, care se parcurg cu interes, despre aspecte de viață tradițională a populației lipovenesti, despre unele obiceiuri turco-tătare din Dobrogea, despre vlahii din Timocul sârbesc, despre hutulii din Bucovina și arhitectura lor samd. Retine, de asemenea atenția interviul Danielei Măită luat lui Aram Agop despre armenii din Dobrogea.

Dar piesa de rezistență a acestui număr din „*Datina*” este suplimentul *Constelația Eminescu* realizat de Universitatea "A.I.Cuza" din Iași și excepțional tipărit de Editura Levant, Poligrafia Codex din București. Aici se pot citi studii de Constantin Ciopraga (Eminescu — starea aurorală), Dan Mănuță (Mai este actual Eminescu?), Ioan Constantinescu (Eminescu "dedublarea" naturii) și prof.univ.dr.Petru Ursache (Poet și zburător). „*Datina*” este un periodic editat de Centrul Județean al Creației Populare Constanta (director Constantin Antonescu).

NICOLAE MOTOC

SPORT

fotbal bănos, fotbal păgubos

dintr-un interviu mai vechi luat lui Fănuș Neagu, în ziarul *Litoral*, o declarație a ilustrului brăilean: „Fotbalul este carnavalul meu de fiecare duminică. Mi se pare cel mai frumos joc pe care l-au născut oamenii pentru a se povesti pe ei înșiși”. Dar, de ce fac apel la aceste nume de referință ale literaturii mondiale, asociindu-le fotbalului?

Există o explicație. Una care ține de fenomen în întregul lui. Atâta timp cât acest sport adună milioane de spectatori (plătitori) la fiecare etapă de campionat, înseamnă că, în jurul lui gravitează foarte capabile să-i asigure o viață fără griji și mai ales câștiguri pe măsura investițiilor.

Si cu aceasta să-mi îndrept privirile și spre ce a mai rămas din fotbalul constantean. În fapt, un schelet, un fel de trup descarnat, gata să se dezmembreze la cel mai mic brânci.

În fond, ce mai supraviețuiește din gloria „alb-albastru” a anilor când *Steaua*, *Dinamo*, *Rapid*, erau bătute măr pe stadionul ce poartă numele celui mai mare fotbalist al României și unul

dintre cei mai mari ai Planetei? Nimic palpabil, nimic de valoare. La fiecare meci, din tur, fie el disputat la lumina reflectoarelor (păcat de banii dați pe energia electrică), fie în plină zi, am văzut echipe cu jucători care își dau cu stângul în dreptul, de la *Apenin Borsec*, *Juventus* *Colentina* din Plopieni ori alte obscure localități cu echipe la fel de cenușii, la fel de necompetitive.

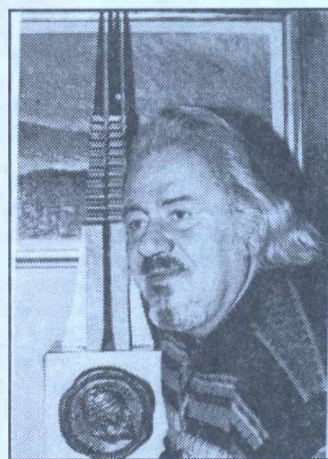
Întrebarea este, în aceste condiții, una de logică: de ce se cheltuiesc o groază de bani cu mentinerea unei așa-zise platforme competiționale care, până la urmă, tot nonvaloare se cheamă?

Răspunsul este unul singur: dorința absurdă de a se cheltui fără rost ceea ce se primește de la niște sponsori, altfel oameni bine intenționați, dar care investesc fără rost într-o cărută ale căror roți sunt gata să iasă din osii, pompând tot dolari, dar mai puțin, într-un rezervor spart ciur. Nu sunt un pesimist. Din contră. Mai cred (încă) în revitalizarea fotbalului constantean, în readucerea lui pe linia de plutire, dar pentru aceasta este nevoie de o altă gândire, de o altă strategie. În fond, de o altă... pălărie; și cu cât se va căuta un cap nou și o pălărie pe măsură, cu atât mai bine pentru el și viitorul lui. Altfel, căutăm arpacas pentru colivă.

LIVIU BRUCKNER

„CULORILE MĂRII”

Vreme de câteva săptămâni, *Cafeneaua Literară a Bibliotecii Uniunii Scriitorilor de la Constanta* a avut ca oaspete Marea. Cele câteva zeci de ipostaze, surprinse în taină și imortalizate cu delicatețe și har pe pânză de artistul plastic TRAIAN MARINESCU, acest veritabil patriarh al culorilor și poeziei nesfârșitelor întinderi marine, au transformat spațiul într-o strălucitoare capelă *sui generis* a „mișcătoarelor cărări”. Nici că se putea închipui un

dar mai ni-merit făcut scriitorilor urbei de la Pont! Strălucimate de o vâpaie misterioasă, cărțile lui Eminescu și Ovidius Naso, ale lui Blaga, Arghezi și Nichita și ale atâtor alți mari scriitori ai lumii, mi s-au părut parcă și mai frumoase, astep-tându-ne degetele în liniștea încremenită a rafturilor. Împătimit poet al nuanțelor diafane, al transparenței și luminii topite pe orizont ori pe coamele de mătase ale talazurilor, Traian Marinescu ne îndeamnă, încă și încă o dată, să ne bucurăm privirea și sufletul dinaintea măreției și frumuseții coplesitoare a mării. Fără a-ți da nici măcar o clipă sentimentul că sunt banale fotografii ale realității, fără a oferi nici cea mai neînsemnată concesie stridentelor coloristice la modă, uleiurile pictorului constantean, laolaltă, compun o cronică, o frescă a stărilor și metamorfozelor acestui personaj obsesiv. Somnoroasă, calmă, lăscivă în amurg, abia urnindu-si prin aerul neclintit rotunjimea aurie a unui val ca o soaptă, pusă pe șofii, sau răzvrătită, năpustindu-si talazurile înspumate peste diguri și stânci, Marea este mereu vie, surprinzătoare, autentică. Nenumăratele ei ipostaze, încheiate parcă cu greu în ramele albe, sunt tot atâtea metafore ale unui poem fără început și fără de sfârșit, pe care Traian Marinescu ni-l sopleste de aproape șase decenii. Discursul său plastic impresionează prin armonie și echilibru, prin vibrație coloristică și prin puterea sa de sugestie, accesibilă doar artistului autentic.

SORIN ROSCA

EDITURA NICULESCU

Editura Niculescu — firmă privată, cu un profil editorial axat pe carte școlară (inclusiv manuale), limbi străine (o gamă întreagă de dicționare, ghiduri de conversație), lucrări de informare, utilitare, cărți pentru copii. [România, 78182 București, Str. Octav Cocărescu 79, sector 1; tel / fax : 0040-1-224, 2898; 0040-1-222-03.72; E-mail: editura @niculescu.ro; internet: www.niculescu.ro]

— ADRIANA LĂZĂRESCU, OTILIA BORCIA: **Limba italiană prin exerciții**

— ADRIANA LĂZĂRESCU: **Ghid de conversație român-italian**

— DOINA SANDU: **Limba germană pentru cei mici**

— JÜRGEN BOELCKE s.a.: **Correspondență comercială în limba germană** (Larousse)

— PIERRE MOREL: **Gramatica limbii franceze**

— FERNAND COMTE: **Dicționar de creștinism** (Larousse)

— CORNELIU NĂSTASE: **Dicționar de economie și drept**

— ION POPA, MARINELA POPA: **Limba română pentru gimnaziu, liceu, capacitate, bacalaureat și admitere în facultate. Gramatică, fonetică, vocabular**

— MARCEL ANDREI HOMORODEAN, IRINA ISUPESCU: **Internet și pagini WEB. Manual pentru începători și inițiali**

REDACȚIA

Redactor șef adjunct
Ovidiu Dunăreanu

Redactori: **Nicolae Motoc, Gabriela Inea, Dan Perșă, Sorin Roșca, Iulia Pană, Mădălin Roșioru**

Culegere și tehnoredactare computerizată:
Aura Dumitrache

un nume românesc înnobilează Riviera

Prima dată am auzit vorbindu-se despre hotelul *Négresco* în lagărul de la Salcia, la începutul anilor '60. Venisem rupt de oboseală și de foame de la dig și, în loc de somn, oamenii au fost obligați să stea îndelung pe „platou”, sub ploaia mocânească de noiembrie, așteptând întâi, „să vină” numărul, apoi „să iasă” numărul. În termeni profani, asta însemna că, după ce ne țineau afară până se sățurau, caralii veneau să ne numere și, cum rareori reusesă să găsească aceeași cifră și în carnetul și în sirurile de ocnasi, ne injurau și-o luau de la capăt. Sadism? Fără îndoială, dar și serioase dificultăți de ordin aritmetic. Până la urmă, intram în putoarea barăciilor. Într-una din acele serii de neuitat, în loc să cădem în somn de piatră, a trebuit să curățăm o grămadă de cartofi. Mi-amintesc că a venit lângă noi plantonul dormitorului, un ins trecut binisor de a doua tinerete, cu nume grecesc și, zicea el, descendență insulară. Individul pretindea că fusese asistentul unui mare profesor de la Litere și Filosofie. Se soptea că este adeptul amorului socratic. Cum nu era scos la dig, avea chef de vorbă. Limbarită nu neinteresantă, în alte circumstanțe ar fi fost un conviv căutat. În seara aceea ne-a povestit, grupului de tineri, despre festinurile de la faimosul restaurant parizian *Erménouville*, unde un „vol-au-vent” la „financier” costă ochii din cap, și despre farmecul discret, ușor desuet, al interioarelor celui mai renumit hotel de pe Riviera, *Négresco*. Am regăsit, după câțiva ani, numele acesta în cartea lui Pierre Daninos, „Un certain Monsieur Blot” („Un oarecare domn Blot”), genială satiră a unui scriitor francez la adresa compatriotului său mediu, deci stereotip. Dacă țin bine minte, hotelul de la Nisa este cadrul întâlnirii francezului stereotip cu un englez mediu. Era într-o vreme de oarecare dezgheț cultural când începuseră să circule Joyce, Kafka, Hervé Bazin, Sartre. Când am ajuns în sudul Franței, la Nisa, prietenii mei, mândri de orasul lor, superb într-adevăr, mi-au propus o plimbare pe malul mării. Era seară, literele firmei de neon se detasau reverberând pe vălurile crepusculului. Am avut un soc, nu-mi venea să cred că văd aievea ceea ce fusese o fantomă fără consistentă. Aveau să mai treacă paisprezece ani până să cunosc în toate detaliile fascinantul edificiu, în fața căruia, dincolo de *Promenade des Anglais*, strălucește Mediterana.

UN CONDOTTIERE MODERN. *Voilà, c'est un des hôtels les plus importants de France et c'est un de tes compatriotes qui l'a fait bâtir. Tu peux en être fier!* mi-au spus gazdele mele. Mândru? Este foarte puțin spus. În primul rând, notiunea de „hotel” este inadecvată. Hoteluri sunt deja vetustul *George V*, modernul și impersonalul *Sofitel*, impunătoarele verigi din lantul *Sheraton* sau *Hilton*, hanul modern *Bucuresti*, unde trag alesi neamului. Dar nu *Négresco*. Personalitatea acestui *palace* nu poate fi încadrată într-o categorie restrictivă, nu poate fi caracterizată doar prin epitete sugerând grandoarea, luxul, bogăția, fastul, elemente comune tuturor marilor stabilimente, din București până la Katmandu. Variațiuni pe aceeași temă. *Négresco* este unic, iar unicitatea lui vine din simbioza elementelor materiale cu o dimensiune spirituală singulară. *Négresco* nu e o clădire, ci o instituție. Iar pentru oamenii locului, chiar mai mult — o stare de spirit. Nisa este de negândit fără *Négresco*, iar *Négresco* este creația unui român plecat să cucerească Hexagonul. Ca un *condottiere* modern, înlocuind sabia cu calculele economice, simțul afacerilor și o fabuloasă intuiție a frumuseții irepetabil. Când a sosit în Franta, Henri Negrescu avea 15 ani, vârsta celebrului *căpitan* al lui Jules Verne. Prea multe nu se știu despre el. Sigură este obârșia: fiu de hangii. S-a născut în 1868 la București, de unde, împuns de diavolul cunoașterii și aventurii, a luat-o la picior prin Europa. A ajuns la Paris la o vârstă când adolescenții le cer părinților bani de buzunar. O aventură care se putea topi în anonim dacă n-ar fi părăsit Orasul-Lumină pentru Monaco, atras irezistibil de Coasta de Azur. Pe drept cuvânt: cine o vede, n-o mai uită! S-a stabilit după câțiva ani la Nisa, unde a ajuns director al faimosului *Casino*. În această calitate, tânărul bucureștean a cunoscut regi și prinți, cântăreți celebri, dive care cuceriseră marile scene ale lumii, dar și „monstri sacri” ai finanțelor mondiale precum Rockefeller, Vanderbilt, Singer. Înzestrat cu un extraordinar simț al găsirii „momentului oportun”, fin, de o mare gentilitate, românul i-a devenit familiar unei societăți, unei lumi care evolua în cadrele a ceea ce s-a numit, cu o fericită inconștientă, *La Belle Époque*. Nu se știu prea multe lucruri despre anii ridicării edificiului. Un fapt este cert: Henri Negrescu — devenit, între timp, *Négresco* — cel care visa să ridice un *palace* demn de ultrabogata clientelă pe care o cunoscuse în anii petrecuți la *Casino*, a găsit omul dispus să finanțeze întreprinderea: industriașul A. Darracq, constructor de automobile, azi căzut în uitare. Concepția i-a revenit unui reputat arhitect olandez din primele decenii ale secolului XX, Edward

Niermans, specializat în desenarea acestui gen de edificii. Literele inițiale, imensele majuscule (completate cu neon după zeci de ani) care compuneau cuvântul, devenit instituție și simbol, *Négresco*, au fost fixate, pe rotonda crescută din fatadă la inaugurare, în anul 1913. Un detaliu extrem de interesant: Gustave Eiffel, celebrul constructor al turnului devenit emblema Parisului, a desenat cupola stabilimentului și a supravegheat personal construcția acesteia. Fondatorul avea 45 de ani și o sănătate de fier. Știuse să se înconjoare de oameni de calitate. În scurtă vreme, *Négresco* devine emblema nu doar a Nisei, ci a întregii Coaste de Azur. Tot ce e mai select în Europa, Asia și America, regi, artiști, cavaleri ai finanțelor internaționale, politicieni de marcă — aici descind când vin pe Coastă. Priveliștea, configurată de Mediterană, cu imensul Golf al Îngerilor (*Baie des Anges*), înălțimile dinspre nord, pe care superbul oras urcă cu vile somptuoase, contraforturile Alpilor Maritimi, este unică. Pe *Promenade des Anglais* — unde, de fapt,

ale anilor '60. Jeanne revoluționează această lume. Ea alege tonuri într-adevăr vesele, reînvie tehnici ancestrale (pictura murală, de exemplu), instalează paturi capitonate sau, pur și simplu, mobilează cu piese excepționale ceea ce va fi, de acum înainte, regatul său. Independentă gândirii sale le face pe femei să se înverzească, iar pe bărbați să transpire. Nici n-a trecut mult și capete încoronate, ca și mari spirite ale planetei, vor simți farmecul stabilimentului *azurean*”, scrie jurnalista de turism Claire Casson (în revista *L'Hôtelier*, 10.11.'98). Această „doamnă de fier” beneficiază de un destin aparte. După ce a cumpărat, în 1957, împreună cu sotul ei, avocatul Paul Augier, hotelul *Négresco*, își începe, cu o voință ieșită din comun, opera de revoluționare a industriei de resort. Urmarea: în 1964, Hrușciov în persoană o invită la Moscova, unde devine consilier al faimosului *Inturist*. După un an, Mohammad Reza Pahlavi o cheamă în Iran unde creează, la Isfahan, primul *palace* decorat cu motive persane din sec. XVI. În 1967, guvernul de la Ankara o roagă să conceapă

• Hotel *Négresco* — Nisa

se plimbă o lume cosmopolită, nu numai insulari plini de morgă *british* — trec trăsuri de lux, cu vizitii înmuiate în fireții „și automobile, încă rare, la volanul cărora stau, tepeni, soferi care arborează nelipsita caschetă și mustata în furculiță. Suntem în epoca flirturilor celebre, care înflăcărează imaginația adolescenților și midinetelor. Într-uncuvânt, „un monde doré”. Peste care se prăbusec dintr-o dată grozăviile Primului Măcel Mondial. În 1914, când copiii Franței se prăpădeau în tranșee, guvernul a ordonat să se rechiziționeze imensul *palace*. A fost transformat în spital. Răniti, amputați, muribunzii au luat locul vechii clientele, dispărute în vârtejul nebuliei care cuprinsese lumea. Ruinat, Henri Negrescu se retrage la Paris unde moare în 1920, nu înainte de a-i lăsa Nisei mostenire o bijuterie botezată cu numele unui român cunoscut pe tot globul. Avea 57 de ani.

NOROCUL NUMIT JEANNE AUGIER. „Cine si-ar fi închipuit că fetita, care se cătăra pe schelele imobilelor construite de părinți, avea să devină în 1957 una dintre marile preotese ale industriei hoteliere internaționale? O demonstrează rezultatele: respingând cu hotărâre poteciile bătătorite, Jeanne si-a atins scopul. Mostenind, desigur, o majestuoasă construcție imaginată de românul Negrescu, ea a reușit nu numai să facă din *Négresco* o «răspântie a lumii», ci și un adevărat muzeu al artei de a trăi după moda franceză. N-a fost deloc simplu! Pe de o parte pentru că, în 1957, localul, încă aflat în mâinile unei societăți belgiene, avea înfățișarea unui bolnav; pe de altă parte fiindcă sectorul hotelier se încăpătâna să rămână pe vechile poziții în materie de decorațiuni interioare: maro, verde, bordo, iată culorile «vesele»

planurile de reamenajare a saispzezeze caravanserauri înșirate de-a lungul segmentului turcesc al vechiului „drumul mătășii”. Printre picături, se repede la Abidjan, în Coasta de Fildes, să contribuie la lansarea primului *palace* din această țară africană; în 1972 participă la punerea la punct a interioarelor faimosului Beverly Wilshire, din Los Angeles. Toate acestea îi aduc recunoașterea meritelor sale de către Guvernul Franței care, în 1974, acordă asezământului *Négresco* titlul de monument istoric. Mai trec cinci ani și președintele Valéry Giscard d'Estaing o decorează pe Jeanne Augier cu Ordinul National al Meritului în Grad de Cavaler (e drept, ne aflăm într-o țară unde o decorație nu are cum să fie prinsă pe pieptul unui, să zicem, judecător putred de corupt...). Iată, în putine rânduri, portretul femeii care a revoluționat industria hotelieră a Franței, țară cu mare tradiție în domeniu. Am insistat asupra operei acestei femei formidabile în speranța că reportajul meu va cădea sub ochii unor doamne din turismul românesc (domeniu în care azi femeile sunt majoritare), care vor aprecia, fără îndoială, dinamismul, refuzul ideilor de-a gata, voința acestei mari doamne a hotelieriei mondiale. Nu am avut, din păcate, onoarea de a-i săruta mâna, era plecată la Paris. În schimb am avut plăcerea de a fi călăuzit prin apartamente, spații comerciale și lungi coridoare, de fapt galerii de artă, de erudita doamnă Barbara Kimmig, directoarea comercială, și de a fi invitat, împreună cu amfitrionii mei, familia Christian și Ginette Villers și d-na Monique Bergé, sora doamnei Villers, mari prieteni ai românilor, de către distinsul director Guy Bellet, originar din Normandea, la un păhărel de *calvados* din locurile de băstina.

UN MUZEU ÎN TOATĂ REGULA. În România nu există nimic comparabil cu *Négresco*. Vechile *palace* de la Sinaia, Brasov sau Constanta, de pildă, nu au nici diversitatea, nici calitatea serviciilor oferite de stabilimentul nicean și nu sunt nici expresia viziunii integratoare care a făcut din hotelul de pe *Promenade des Anglais* un bun de patrimoniu al Franței și un nume celebru în lume. Și totuși... *Négresco* este similar Pelesului nostru, în măsura în care este și muzeu. Când am intrat în vastul salon Louis XIV am trăit impresia de *déjà vu*: acolo trona, imens, tabloul lui Rigaud, pictor oficial al Curtii, reprezentându-l pe Regele-Soare. În studentie îl văzusem reproduș în *Histoire de la littérature française* de Bédier-Hazard, apoi, după mulți ani, la Versailles. În consecință, întrebarea cine a făcut această copie perfectă a venit de la sine. La care doamna Kimmig a răspuns, ușor ironică, sancționând o totuși explicabilă ignoranță: „Dar, domnule, aveți în față o piesă originală, ca și tablourile de la Louvre și Versailles. Aici nu avem copii!” Asa este. Original este și portretul monarhului pentru care statul se confunda cu augusta lui persoană, pictat de Mignard. Fără a mai vorbi de cel mai mare covor Aubusson tesut vreodată care, împreună cu portretul Regelui și candelabru din cristal de Baccarat, fără de preț, greu de o tonă, înnobilează salonul. De fapt, *Négresco* este un mare muzeu în spațiile căruia află opere de artă franceză și universală, de la lucrări ale maestrilor japonezi din Evul Mediu până la desene de Picasso, sau formele libere de orice constrângere, în expansiune ludică, ale faimoasei *Nana* dansând pe soclul său turnant, lucrare semnată de Niki de Saint Phalle.

CARUSELUL CELEBRITĂȚILOR. După ce am numărat până la trei sute numele din Cartea de Aur, m-am lăsat păgubas. Si ce nume! Elisabeta a II-a a Angliei, ducele de Westminster, Sir Winston Churchill, președintele Truman, regele Ibn Saud, Aga Khan, Mobutu, francofonul și francofilul președinte-poet Léopold Sédar Senghor (împreună cu douăzeci și cinci de sefi de state africane la „sommets”-ul din 1980, prezidat de Valéry Giscard d'Estaing în Salonul Regal), regii Nepalului, Malaeziei, Iordaniei; artiști și scriitori celebri: Brigitte Bardot, Belmondo, Delon, Gabin, Fernandel, Lino Ventura, Jean Marais, Truffaut, Chaplin, Marlon Brando, Tonni Curtis, Clint Eastwood, Hemingway, Sinatra, focoasa Liz Taylor, Phil Collins, Michael Jackson, Ava Gardner, Beatles și Rolling Stones, Orson Wells, Aznavour, Françoise Sagan, istoricul Alain Decaux, Jean d'Ormesson de la Academie, Cocteau, Johnny Holliday, Edith Piaf, Sylvie Vartan, Sacha Distel, Bécud, Tino Rossi, Mireille Mathieu, Matisse, Montserrat Caballé (care nu accepta decât apartamentul cu vedere spre Mediterana, preferat și de Chirac), Lolobrigida, Mick Jagger, Elton John...

FATA MAI PUTIN CUNOSCUTĂ A LUCRURILOR. Cronica mondenă a locului înscris episoade, să le spunem neobișnuite, care dau sare și piper somptuosului *palace*. Cândva, secretarul unui print, frate al regelui Arabiei Saudite, a telefonat să anunte sosirea Alteiței Sale cu suita. După câteva ore, pe aeroportul local au aterizat două avioane, unul pentru print și cei 50 de însoțitori, secundul pentru bagaje. Care însumau cam o mie de valize (numai cu pantofi erau vreo sută) plus mobile personale, aparatură, haine. Au fost închiriate câteva camioane. După câteva săptămâni, a venit și Anthony Quinn, cu „numai” douăzeci de geamantane. Sosire fără fast, care ar fi trecut neobservată dacă marele actor, venit cu o garderobă restrânsă în timp ce soția adusese vreo sută de rochii, nu ar fi închiriat pentru ea un Cadillac cu sofer, iar pentru el... o bicicletă. O pană de curent a scos din uz ascensorul. Cum Arthur Rubinstein avea apartamentul la etajul IV, celebrul pianist a refuzat să urce pe scări. A cerut două perne, o plapumă, să fie trezit la ora opt pentru un mic dejun garnisit cu o cupă de sampanie și s-a culcat în Salonul Ludovic al XIV-lea. Labar, Richard Burton, îndrăgostit lulea de Liz Taylor, i-a arătat barmanului o superbă parură de diamante pe care voia să i-o ofere soției. Târziu, barmanul, care lucrează la *Négresco* de patruzeci de ani, a găsit bijuteria pe taburetul unde o uitase faimosul actor. Și câte și mai câte...

Ca Pasărea Phoenix, *Négresco* a renăscut din amintirile celebrității de odinioară, din cenusa Primei Conflagrații, dobândind, sub bagheta doamnei Augier, continuatoare și, practic, coautoare la opera românului care a dăruit Franței o bijuterie hotelieră, o nouă strălucire, greu de egalat. Franței și, la modul conștient Nisei, unde farmecul discret și un al celebrului edificiu se întâlnește cu respirația eternă a Mediteranei.

ALEXANDRU MIHALCEA

◆ Revistă editată de Consiliul Local al Municipiului Constanța cu sprijinul Ministerului Culturii și al Casei de Editură „Ex Ponto” ◆ Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România
• Redactor șef: CONSTANTIN NOVAC

• Adresa: Constanța, Piața Ovidiu nr. 12, (Muzeul Național de Istorie și Arheologie), tel./fax 61.11.72, 61.10.79 ISSN 12208167 • Tiparul: INFCON S.A. Constanța • Citiții din străinătate se pot abona prin „RODIPET” S.A. P.O. Box 33-57, fax 0040-1-222.64.07; 222.64.39, telex 11995, Piața Presii Libere nr. 1, sector 1, București, România • Redactor de serviciu: MĂDĂLIN ROȘIORU